

SROVNÁVACÍ STUDIE

Srovnání právní úpravy eutanazie a asistované sebevraždy ve vybraných státech

Srovnávací studie č. 5.389
listopad 2019, aktualizace březen 2020 (Německo),
aktualizace srpen 2023
autor: Markéta Nováková, Marta Krausová, Gabriela Zukalová,
Markéta Slancová, Dominik Malina

Obsah:

ÚVOD.....	4
EUTANAZIE A ASISTOVANÁ SEBEVRAŽDA JAKO LIDSKOPRÁVNÍ A ETICKÁ OTÁZKA.....	6
JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA	6
BELGIE	8
KALIFORNIE (SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ).....	13
KANADA.....	17
LUCEMBURSKO.....	20
NĚMECKO.....	23
NIZOZEMSKO	26
PORTUGALSKO.....	31
RAKOUSKO.....	33
ŠPANĚLSKO.....	35
ŠVÝCARSKO.....	38
VICTORIA (AUSTRÁLIE).....	41
POSTAVENÍ LÉKAŘŮ A ZDRAVOTNÍHO PERSONÁLU VE ZKOUMANÝCH ZEMÍCH	44
SROVNÁNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY, KTERÁ ZMÍRŇUJE HROZÍCÍ TRESTNÍ POSTIH V PŘÍPADĚ AKTIVNÍ EUTANAZIE NEBO ASISTOVANÉ SEBEVRAŽDY	46
UMOŽNĚNÍ PŘÍSTUPU K AKTIVNÍ EUTANAZII NEBO ASISTOVANÉ SEBEVRAŽDĚ REZIDENTŮM TŘETÍCH ZEMÍ.....	52
SROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH INFORMACÍ O PRÁVNÍ ÚPRAVĚ VÝKONU AKTIVNÍ EUTANAZIE NEBO ASISTOVANÉ SEBEVRAŽDY V OSTATNÍCH ČÁSTECH SVĚTA	55
ZÁVĚR.....	64
ZDROJE	65

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: STUDIE
Název: Srovnání právní úpravy eutanazie a asistované sebevraždy ve vybraných státech	Typ edice: online, ISSN 2533-4131
Autoři: Nováková, M., Krausová, M., Zukalová, G. Slancová, M., Malina, D.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1
Číslo: Srovnávací studie č. 5.389	První vydání edice: červenec 1991
Datum: listopad 2019, aktualizace březen 2020 (Německo), aktualizace srpen 2023	Frekvence vydání edice: nepravidelná
Klíčová slova: Eutanazie, asistovaná sebevražda, lékaři	Zaměření: srovnávací a analytické studie zpracované pro členy Parlamentu České republiky
	Jazyk: CZ
	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Shrnutí

Srovnání právní úpravy eutanazie a asistované sebevraždy ve vybraných státech

Cílem práce je představit aktuální informace o právní úpravě eutanazie a asistované sebevraždy. Úvodní část práce obsahuje přehled základní judikatury Evropského soudu pro lidská práva v této oblasti. Dále se práce věnuje podrobné analýze právní úpravy v 11 vybraných (většinou evropských) státech. Kromě představení právní úpravy v těchto státech jsou čtenářům poskytnuta i dostupná statistická data o reportovaných případech aktivní eutanazie nebo asistované sebevraždy ve sledovaných zemích. Dále práce představuje srovnání právní úpravy ve vztahu k lékařům a lékařským pracovníkům se zaměřením na jejich možnost odmítnout provést eutanazii nebo asistovat pacientům při ukončování jejich života. Část práce se také věnuje otázce, zda mohou pacienti ze třetích zemí a jejich příbuzní cestovat za účelem ukončení jejich života do zemí, kde je tento postup umožněn. Kromě právní úpravy aktivní eutanazie a asistované sebevraždy práce představuje i přehled právních úprav v zemích EU, kde v rámci trestního zákoníku existují privilegované skutkové podstaty trestných činů zabití na žádost a účast na sebevraždě, při jejichž spáchání hrozí pachatelům nižší trest. Na závěr práce jsou představeny základní informace o právní úpravě aktivní eutanazie či asistované sebevraždy ve všech zbývajících jurisdikcích, které nebyly před tím v rámci práce podrobně představeny.

Klíčová slova: Eutanazie, asistovaná sebevražda, lékaři

Comparison of regulation on euthanasia and assisted suicide in selected states

The objective of this paper is to present up-to-date information on the legal regulation of euthanasia and assisted suicide. The introductory part of the paper contains an overview of the basic case law of the European Court of Human Rights in this area. Then the paper deals with a detailed analysis of the legislation in 11 selected (mostly European) countries. In addition to the presentation of the legislation in these countries, readers are provided with available statistical data on reported cases of active euthanasia or assisted suicide in the countries under review. Furthermore, the paper presents a comparison of legislation concerning doctors and medical workers with a focus on their possibility to refuse to perform euthanasia or to assist patients in ending their lives. Part of the paper also deals with the question of whether third-country patients and their relatives can travel to the countries where this procedure is allowed to end their lives. The paper also presents an overview of the legislation in EU countries where there are privileged types of criminal offences in Penal Codes of killing on demand and participating in suicide, which allows punishing offenders by mild punishments. The final part of this paper presents the basic overview of the legal regulation of active euthanasia or assisted suicide in all remaining jurisdictions that have not been covered in detail in this paper.

Keywords: euthanasia, assisted suicide, physician

Obsah

ÚVOD.....	4
EUTANAZIE A ASISTOVANÁ SEBEVRAŽDA JAKO LIDSKOPRÁVNÍ A ETICKÁ OTÁZKA	6
JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA	6
BELGIE	8
KALIFORNIE (SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ)	13
KANADA.....	17
LUCEMBURSKO.....	20
NĚMECKO	23
NIZOZEMSKO	26
PORTUGALSKO.....	31
RAKOUSKO.....	33
ŠPANĚLSKO	35
ŠVÝCARSKO.....	38
VICTORIA (AUSTRÁLIE)	41
POSTAVENÍ LÉKAŘŮ A ZDRAVOTNÍHO PERSONÁLU VE ZKOUMANÝCH ZEMÍCH.....	44
SROVNÁNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY, KTERÁ ZMÍRŇUJE HROZÍCÍ TRESTNÍ POSTIH V PŘÍPADĚ AKTIVNÍ EUTANAZIE NEBO ASISTOVANÉ SEBEVRAŽDY	46
UMOŽNĚNÍ PŘÍSTUPU K AKTIVNÍ EUTANAZII NEBO ASISTOVANÉ SEBEVRAŽDĚ REZIDENTŮM TŘETÍCH ZEMÍ	52
SROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH INFORMACÍ O PRÁVNÍ ÚPRAVĚ VÝKONU AKTIVNÍ EUTANAZIE NEBO ASISTOVANÉ SEBEVRAŽDY V OSTATNÍCH ČÁSTECH SVĚTA.....	55
ZÁVĚR	64
ZDROJE	65

Úvod

Eutanazie bývá překládána jako dobrá smrt. Pod tímto termínem si většina lidí správně představí aktivní eutanazii, tedy smrt zapříčiněnou podáním smrtící látky ze strany lékaře na vyžádání pacienta. Praktik vedoucích k usmrcení pacienta s ohledem na jeho bezvýchodný zdravotní stav je však celá řada. Ačkoli se praktiky neliší výsledkem, tj. usmrcením umírající nebo trpící osoby, každá z těchto praktik má jiné právní implikace a je třeba mezi nimi důsledně rozlišovat. Představení základní terminologie¹ je nutným předpokladem pro uchopení této komplexní problematiky. Dělicí linie mezi jednotlivými termíny bývá v praxi nepříjemně tenká; záleží pouze na úmyslu osoby podávající dávku látky, zda je úmyslem pouze snížit bolest pacienta nebo je úmyslem ukončit život pacienta, přičemž skutečný úmysl se velmi složitě prokazuje.

Aktivní eutanazie

Jde o úkon, při kterém osoba odlišná od pacienta na jeho žádost úmyslně vykoná finální akt vedoucí k usmrcení života pacienta. V Evropě je při splnění podmínek aktivní eutanazie legální v Belgii, Lucembursku, Nizozemsku, Portugalsku (zde pouze pokud pacient není fyzicky schopen realizovat asistovanou sebevraždu) a Španělsku. Mimo Evropu byla dekriminována například v Kanadě, Kolumbii (zde existuje pouze judikatura Ústavního soudu a pokyny Ministerstva

¹ Níže popsané terminologické rozdíly mezi jednotlivými postupy lze nalézt v knize: DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 24 - 25

zdravotnictví), na Novém Zélandu nebo v australských státech (kde je však často umožněna jen v případech, kdy není asistovaná sebevražda možná nebo vhodná pro pacienta). Situace v Japonsku a Peru není zcela jasná.²

Pasivní eutanazie

Pasivní eutanazie spočívá v postupu, kdy osoba odlišná od pacienta umožní pacientovi zemřít tím, že mu odepře život udržující léčbu nebo od takové léčby ustoupí. Problematice pasivní eutanazie a její regulaci se tato práce nevěnuje.

Nepřímá eutanazie (hastening death)

Nepřímá eutanazie odkazuje na situaci, kdy smrt pacienta nastane jako nezamýšlený, vedlejší následek podávání léčiv k utlumení bolesti. Podávání léčiv utlumujících bolest však zároveň vede ke zkrácení života pacienta, respektive k urychlení smrti. Příkladem může být podávání analgetik, která nesou rizika zkrácení života, nebo předávkování léky tišícími a tlumícími bolest.³

Asistovaná sebevražda

Pojem popisuje situaci, kdy pacient úmyslně ukončí svůj život za pomoci alespoň jedné osoby. Finální akt vedoucí ke smrti pacienta musí vykonat pacient sám. Nejčastější formou usmrcení bývá asistované předávkování se.⁴ Asistovaná sebevražda je při splnění podmínek legálním postupem v Lucembursku, Itálii a Německu (existuje pouze judikatura umožňující asistenci při sebevraždě, nikoli zákon, která by toto reguloval), Nizozemsku, Portugalsku, Rakousku, Španělsku a Švýcarsku. Ve Spojených státech amerických je umožněna ve státech Colorado, Havaj, Kalifornie, Maine, Montana, New Jersey, Nové Mexiko, Oregon, Vermont, Washington a Washington D.C. Mimo USA je asistovaná sebevražda umožněna v Kanadě, Kolumbii (zde existuje pouze judikatura Ústavního soudu a pokyny Ministerstva zdravotnictví), na Novém Zélandu a v australských státech (Jižní Austrálie, Nový Jižní Wales, Queensland, Tasmánie, Victoria, Západní Austrálie). Doposud nebyla schválena v australských teritoriích. Situace v Belgii a Japonsku není zcela vyjasněná.⁵

Nepokračování v léčbě nebo její nezahájení

V medicínské praxi jsou časté případy nepokračování v léčbě (*withdrawing*) nebo nezahájení léčby (*withholding*), přičemž jako *lege artis* je tento postup posuzován v případech, je-li léčba marná (*futile*) nebo neúčelná. Takovýto postup pak není považován za trestněprávní jednání. „Někteří autoři odmítají, že by v případě marné péče šlo o pasivní eutanazii, jiní ji pod ni zahrnují.“⁶

Podmínky v ČR se posuzují dle toho, zda lékař postupoval *lege artis*, tj. péčí s náležitou odbornou úrovní.⁷ Určité vodítka poskytují lékařům doporučení České lékařské komory. Doporučení se vztahují na specifické situace, kdy o sobě není pacient schopen rozhodovat. Pokud je pacient schopen rozhodovat, je nutný jeho souhlas s nepokračováním nebo nezahájením marné léčby. Svoji roli hraje i institut dříve vyslovených přání a negativní revers ve smyslu § 34 odst. 3 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.⁸

² JONES, Roland M. SIMPSON, Alexandr I. F. *Medical Assistance in Dying: Challenges for Psychiatry*. *Front Psychiatry* [online]. 2018 Dec 10 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6295549/>

³ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 239

⁴ JONES, Roland M. SIMPSON, Alexandr I. F. *Medical Assistance in Dying: Challenges for Psychiatry*. *Front Psychiatry* [online]. 2018 Dec 10 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6295549/>

⁵ Tamtéž.

⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 25

⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 227

⁸ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 231 - 237

Eutanazie a asistovaná sebevražda jako lidskoprávní a etická otázka

Zejména aktivní eutanazie a asistovaná sebevražda představují komplikované etické a lidskoprávní otázky. V evropském kontextu lze jako „překážku“ pro širší přijetí eutanazie vnímat zejména tradice lékařské etiky zosobněné Hippokratovou přísahou a „posvátnost“ lidského života, tak jak ji vnímají abrahámovská náboženství, v rámci Evropy tedy zejména křesťanství.⁹ Závažným argumentem proti legalizaci eutanazie je obava, že dojde k devalvaci hodnoty lidského života a že zranitelné osoby nebudou dostatečně chráněny před jejím zneužitím.¹⁰ Roli hraje též (zejména v Německu) zkušenost s nacistickým režimem, který praktikoval zabíjení zranitelných skupin obyvatel.¹¹

Přesuneme-li se z roviny etické a morální k rozhodování soudů o těchto otázkách, základní lidská práva, která bývají zmiňována ve vztahu k eutanazii, a to ať už její legalizaci či zákazu jsou: právo na život, zákaz mučení a nelidského zacházení a právo na soukromí (osobní integritu a rozhodování o ní). Jde o lidská práva, která lze nalézt v ústavním právu všech demokratických států a která jsou nedílnou součástí Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“) (čl. 2 právo na život, čl. 3 zákaz mučení a jiného nelidského zacházení a čl. 8 respektování soukromého a rodinného života). V mnohých státech, které eutanazii umožňují, předcházelo legalizaci soudní rozhodnutí (Nizozemsko, Rakousko, Německo, Itálie).¹² V Německu a Rakousku ústavní soudy dovodily, že právo na soukromí a osobní sebeurčení zahrnuje i právo zvolit si způsob smrti.¹³ Oba státy, ale neumožňují aktivní eutanazii. Oproti těmto národním soudům se Evropský soud pro lidská práva (dále také „ESLP“) staví k otázce eutanazie a asistované sebevraždy rezervovaněji a z práva na život ani práva na soukromí nedovozuje právo zvolit si způsob a čas smrti. Důležitá judikatura ESLP je popsána níže.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Otázky spojené s koncem života byly již několikrát předmětem sporů před Evropským soudem pro lidská práva. V této oblasti se vyvinula již ustálená judikatura, která ponechává smluvním státům široký prostor pro uvážení (*margin of appreciation*) v tom, jakým způsobem se k otázce eutanazie a asistované sebevraždy postaví. ESLP doposud nedovodil, že by z práva na život (čl. 2 Úmluvy) a práva na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8 Úmluvy) či ze zákazu mučení a jiného nelidského zacházení (čl. 3 Úmluvy) plynula povinnost států poskytnout svým občanům právní rámec pro možnost asistované sebevraždy či aktivní eutanazie a nekriminalizovat osoby, které se na ní budou podílet. Zároveň však také nedovodil, že právní úprava států, které eutanazii umožňují, je v rozporu s právem na život, a to za předpokladu, že stát poskytuje funkční právní rámec, který brání jejímu zneužívání.

Co se týče stížností k ESLP v otázkách problematiky spojené s koncem života, stěžovatelé nejčastěji namítají zásahy státu do výše uvedených základních práv. Častým tématem stížností k ESLP je pak i možnost pokračovat v soudních sporech za příbuzné, kteří zemřeli, tj. přípustnost jejich podání

⁹ COHEN, Miriam a Jasper HORTENSIUS. A HUMAN RIGHTS APPROACH TO END OF LIFE? RECENT DEVELOPMENTS AT THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS [online]. 2018, 193-210 [cit. 2023-08-25], s. 195 Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/COHEN-2018-A_human_rights_approach_to_end_of_life.

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž, s. 196, s. 204-205.

¹³ Nález rakouského ústavního soudu ze dne 11. prosince 2020 sp. zn. G 139/2019. Dostupný z:

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH-Erkenntnis_G_139_2019_vom_11.12.2020.pdf, Rozsudek Spolkového ústavního soudu 2 BvR 2347/15, 2 BvR 2527/16, 2 BvR 2354/16, 2 BvR 1593/16, 2 BvR 1261/16, 2 BvR 651/16 ze dne 26. 2. 2020. Dostupný z:

https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/02/rs20200226_2bvr234715.htm

jako podání oprávněné osoby (*ratione personae*). Před soudem byly projednávány jak případy pacientů a jejich rodinných příslušníků, kteří bojovali za možnost ukončení života, tak i případy, kdy rodinní příslušníci bojovali proti rozhodnutím soudů, která umožňovala lékařskému personálu ukončit život udržující péči a léčbu. Níže jsou představena shrnutí případů, které bývají označovány za průlomové.¹⁴

V rozhodnutí **Pretty v. Spojené království** (žádost č. 2346/02)¹⁵ stěžovatelka požadovala zaručení beztrestnosti ze strany veřejné obžaloby pro svého manžela, který by jí mohl asistovat při její sebevraždě. Ve Spojeném království není pokus o sebevraždu trestným činem, nicméně asistence třetí osobě při sebevraždě již trestná je. Soud neshledal, že by právo na život dle čl. 2 zaručené Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv v sobě nezahrnovalo i právo na to zemřít. Dále soud došel k závěru, že nelze dovodit, že by smluvní stát absencí legalizace asistence při sebevraždě porušoval svůj pozitivní závazek zákazu nelidského či ponižujícího zacházení nebo mučení dle čl. 3 Úmluvy. Soud neshledal ani to, že by došlo k porušení čl. 8 (respekt k rodinnému životu), čl. 9 (svoboda svědomí) a čl. 14 (zákaz diskriminace). Soud shledal, že absence odlišné právní úpravy pro osoby, které fyzicky nejsou schopné spáchat sebevraždu bez pomoci cizí osoby, není diskriminací, neboť stát má rozumný důvod pro to nerozlišovat mezi těmito dvěma skupinami osob z důvodu hrozícího zneužití práva a snahy o ochranu života.

V případě **Haas v. Švýcarsko** (žádost č. 31322/077)¹⁶ spočíval rozpor v otázce, zda je Švýcarský stát, kde je asistovaná sebevražda povolena, povinen umožnit bez předpisu přístup nemocným osobám, které si přejí spáchat sebevraždu, k látkám umožňujícím provést sebevraždu bezbolestným způsobem. Soud konstatoval, že čl. 2 dává národním orgánům povinnost chránit fyzické osoby před tím, aby si vzaly život, jestliže rozhodnutí nebylo přijato svobodně a s plným porozuměním jeho důsledkům. Požadavek národních orgánů podmiňující vydávání smrtících látek existencí předpisu, sleduje legitimní cíl bránit tomu, aby lidé v této otázce podléhali ukvapeným rozhodnutím, a bránit zneužívání asistovaných sebevražd. Díky nutnosti získat předpis, musejí být jednotlivé případy podrobně lékařsky přezkoumány, přičemž v rámci této procedury bývá zjišťováno, zda je rozhodnutí skutečnou vůlí pacienta. Dále soud dodal, že smluvní státy mají daleko k tomu najít konsenzus ohledně práva osob zvolit způsob a čas své smrti a státy mají v této oblasti široký prostor pro uvážení.

Porušení čl. 8 zaručujícího respekt k soukromému a rodinnému životu, bylo shledáno v případě **Koch v. Německo** (žádost č. 497/09).¹⁷ Stížnost k ESLP podal německý občan pan Koch, jehož žena neúspěšně požádala německý Federální institut pro farmaceutické a lékařské produkty o povolení k získání smrtící dávky drogy. Proti nevyhovění žádosti podal pan Koch i s manželkou odvolání ve správním řízení. Po smrti své manželky, která spáchala asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku, se snažil pan Koch dosáhnout zvrácení rozhodnutí Federálního institutu pro farmaceutické a lékařské produkty v rámci správního soudnictví, soudy však jeho podání považovaly za nepřijatelná a nepřezkoumávaly podstatu věci jeho žalob z důvodu, že žaloby podala osoba, která není oprávněná, neboť nebyla namítaným rozhodnutím dotčena. ESLP dovedl, že mezi zemřelou manželkou a panem Kochem byl velmi blízký vztah, pan Koch byl osobně dotčen rozhodnutím

¹⁴ End of life and the European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights. [cit. 30.9.2019] Dostupné na: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Euthanasia_ENG.pdf

¹⁵ Pretty v. the United Kingdom, Press release, 29.4.2002, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15] https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#_ftn1

¹⁶ End of life and the European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights. [cit. 30.9.2019] Dostupné na: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Euthanasia_ENG.pdf

Federálního institutu pro farmaceutické a lékařské produkty, a proto vnitrostátní soudy pochybily, když odmítly jeho žaloby věcně přezkoumat.

Žadatelé si v případě **Glass v. Spojené království** (žádost č. 61827/00)¹⁸ stěžovali na to, že proti přání matky byly velmi závažně postiženému dítěti podávány léky proti bolesti založené na morfiu, šlo tudíž o léky zkracující život. Dále lékaři bez konzultace s matkou přidali do lékařské zprávy dítěte klauzuli o tom, že nemá být resuscitováno. Lékaři v dané chvíli došli k závěru, že dítě je v terminálním stádiu své nemoci. Dítě tuto krizovou situaci přežilo a bylo schopno se vrátit domů ke své rodině. Proti postupu lékařů podala matka žalobu a stížnost Všeobecné lékařské radě, nicméně bez úspěchu. ESLP shledal, že jednáním lékařů došlo k porušení čl. 8 (respekt k soukromému a rodinnému životu) z důvodu, že nemocnice jednala proti přání matky bez toho, aby své jednání měla posvěcené soudní intervencí, čehož bylo možné dosáhnout v počáteční fázi sporu o postup léčby.

Předmětem přezkumu byly také případy obrany rodiny proti rozhodnutí odpojit pacienta od život udržujících přístrojů nebo pokračovat v život udržující péči. V případě **Lambert a ostatní proti Francii** (žádost č. 46043/14)¹⁹ se část příbuzných pacienta snažila zvrátit rozhodnutí odborné komise a soudu (*Conseil d'État*), které umožnilo nepokračovat v umělé výživě pacienta Vincenta Lamberta. Případ se tedy týkal nikoli eutanazie či asistované sebevraždy, ale nepokračování v léčbě. Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje konsenzus ohledně nepokračování v léčbě, a proto mají státy značný prostor pro uvážení i v této otázce. Soud neshledal, že by došlo při postupu národních orgánů k pochybení, neboť rozhodnutí bylo založeno na řadě expertních zpráv a došlo i k posouzení z hlediska etiky. Jak právní úprava, tak i samotný rozhodovací proces v konkrétním případě pacienta byly shledány v souladu s požadavky čl. 2 Úmluvy a stát tak neporušil svou povinnost chránit právo na život.

Nejnovější rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva „drží tento směr“ a v judikatuře nedošlo k žádnému „průlom“, který by přístup ESLP k otázkám konce života měnil. V poslední době ESLP v této věci rozhodoval např. v případech: Mortier proti Belgii nebo Gawlik proti Lichtenštejnsku a Lings proti Dánsku, přičemž v posledních dvou případech šlo o čl. 10 Úmluvy (svoboda projevu) ve vztahu k eutanazii.²⁰

Belgie

Právní úprava

Právní úprava eutanazie v Belgii je ve srovnání s nizozemskou právní úpravou velmi podrobná, což je spojeno se skutečností, že vývoj v Belgii měl spíš revoluční než evoluční povahu. Tato země však umožnila pouze eutanazii, právní regulace asistované sebevraždy zůstává nejasná. Klíčové aspekty pro umožnění legalizace eutanazie lze shrnout do následujících bodů:

- sekularizace společnosti;
- vliv nizozemské medicínské praxe ke konci života a vznik organizovaných hnutí na podporu důstojné smrti;

¹⁸ Glass v. United Kingdom, Information Note on the Court's case-law No. 62, březen 2004, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-4464%22%5D%7D>

¹⁹ Lambert and Others v. France, Information Note on the Court's case-law 186, červen 2015, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-10758%22%5D%7D>

²⁰ ECHR. End of life and the European Convention on Human Rights: Right to life and right to respect for private life. Fac. October 2022. Factsheet – End of life and the ECHR. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_euthanasia_eng

- otevřený přístup odborné veřejnosti, která přiznávala, že eutanazie nebo techniky jí blízké jsou součástí praxe;²¹
- benevolentní postup belgických trestněprávních orgánů při lékařsky asistované smrti.²²

Otázka eutanazie byla již od 80. let poměrně medializována, o což se zasloužila hnutí Asociace na podporu práva na důstojnou smrt ve Valonsku a Vlámku. V roce 1995 byla vládou zřízena speciální Poradní komise pro bioetiku (*Comité consultatif de Bioéthique*), sestavená z lékařů, zdravotních sester, právníků, sociologů, psychologů, morálních filosofů a teologů. Ačkoli se členové neshodli na právním řešení, došlo alespoň k ujasnění terminologie. Bylo určeno, že eutanazie musí být vyžádaná a nevztahuje se na nekompetentní pacienty. Dále bylo stanoveno, že ukončení marné péče není eutanazií, stejně tak medicínská praxe spočívající v podávání léků tisících bolest, které však zkracují život. K přijetí zákona o eutanazii došlo poté, co v belgické federální vládě nezískala křesla žádná z křesťansko-demokratických stran. Zákon vstoupil v účinnost dne 22. 9. 2002. Ze strany odpůrců byla následně podána stížnost k Arbitrážnímu soudu (*Cour d'arbitrage*), který plní roli ústavního soudu, nicméně soud stížnost zamítl.²³

Do nabytí účinnosti zákona o eutanazii (*Loi relatif à l'euthanasie*)²⁴ byla eutanazie trestným činem dle trestního zákoníku z roku 1867, zároveň na rozdíl od Nizozemska neexistovala ani privilegovaná skutková podstata zabití na žádost, která by umožňovala mírnější potrestání.²⁵ Trestní zákoník nezná skutkovou podstatu pomoci při sebeusmrcení, nicméně podle odborníků by bylo možné takové jednání kvalifikovat jako neposkytnutí pomoci. „Nicméně díky tolerantnímu přístupu orgánů činných v trestním řízení v Belgii nedošlo k žádnému případu, který by byl řešen judikatorně – a to jak v případě aplikace ustanovení týkajících se eutanazie, tak i asistovaného sebeusmrcení.“²⁶ Zákon se nezabývá otázkou asistovaných sebevražd, což bylo předmětem kritiky, neboť zůstává nejasné, zda je možné při sebevraždách asistovat.²⁷ Dle informací výzkumného centra parlamentu australského státu Victoria však jsou asistované sebevraždy v Belgii taktéž praktikovány.²⁸

Zákon o eutanazii je velice podrobný, což do velké míry vychází i z toho, že na rozdíl od Nizozemska v Belgii neexistuje množství judikatury v této oblasti. Zákon je členěn do šesti kapitol:

1. generální klauzule definující eutanazii;
2. podmínky postupu lékaře, které jej zbavují trestní odpovědnosti;
3. dříve vyslovené přání;
4. oznamovací povinnost;
5. Federální kontrolní a hodnotící komise pro eutanazii;
6. Zvláštní ustanovení.

²¹ Z rozhovorů s předními belgickými lékaři údajně vyplynulo, že se belgická praxe po přijetí zákona významným způsobem nezměnila. DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 158, Článek COHEN-ALMAGOR, R. Euthanasia Policy and Practice in Belgium: Critical Observations and Suggestions for Improvement, s. 207

²² DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 148

²³ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 150

²⁴ Loi relative à l'euthanasie. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2002052837&table_name=loi.

²⁵ Zde je třeba dodat, že neexistence speciální skutkové podstaty nemusí nutně vést k tomu, že soud nezohlední polehčující okolnosti mluvící pro pachatele.

²⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 151

²⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 152 - 153

²⁸ Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>.

Eutanazie je definována jako „úmyslné ukončení života jiné osoby na její žádost“, přičemž musí jít o jednání; eutanazií tudíž nemůže být opomenutí respektive nekonání. Úmyslem jednání musí být způsobit smrt, nikoli ulevit od bolesti podáním vyšších dávek léčiv k utišení bolesti. Zákon rozlišuje postup v případě, kdy jsou pacienti způsobilí a při vědomí a situace, kdy bylo přání vysloveno dříve (čl. 3 a 4 zákona).

Podmínky, za kterých lékař není trestně odpovědný, lze shrnout následovně (čl. 3 až čl. 5 zákona o eutanazii):

- Žádost byla dobrovolná, dobře zvážená a podaná opakovaně, aniž by byla výsledkem vnějšího nátlaku.
- Pacient je v permanentním zdravotně bezvýchodném stavu neustálého a nesnesitelného tělesného nebo duševního strádání, které nemůže být zmírněno a které je způsobeno vážnou a nevyléčitelnou poruchou způsobenou nemocí nebo úrazem. Zákon výslovně uvádí, že zdravotní důvody mohou být fyzického i psychického charakteru.
- Osoba musí vyslovit svoji žádost, přičemž žádost musí být písemná, datovaná a musí být sepsána přímo pacientem nebo jím podepsaná. V případě, že pacient není schopen dokument sepsat či podepsat, může tak učinit jím zmocněná osoba. Pacient může žádost kdykoli vzít zpět.²⁹

Lékař před vlastním výkonem eutanazie musí (čl. 3 zákona):

- Informovat pacienta o jeho zdravotním stavu a očekávané délce života, probírat s ním jeho žádost o eutanazii a možnosti terapeutické a paliativní péče a jejich důsledky; společně s pacientem musí lékař dojít k přesvědčení, že v pacientově situaci neexistuje rozumná alternativa a že jeho žádost je dobrovolná.
- Být si jist pacientovým trvalým fyzickým nebo psychickým utrpením a neměnnou povahou jeho žádosti; k tomu musí lékař absolvovat s pacientem několik pohovorů rozložených v rozumném časovém období s přihlédnutím k pacientovu stavu.
- Konzultovat s jiným lékařem stav pacienta, vážnost a neléčitelný charakter jeho onemocnění a informovat ho o důvodech této konzultace; konzultovaný lékař prozkoumá zdravotnickou dokumentaci pacienta, provede prohlídku a na základě toho musí být přesvědčen o pacientově permanentním zdravotně bezvýchodném stavu neustálého a nesnesitelného tělesného nebo duševního strádání, které nemůže být zmírněno; lékař předá závěry z provedených vyšetření.³⁰

Zvláštní dodatečné podmínky musejí být splněny, neočekává-li se smrt pacienta v předvídatelné době (pacient není v terminálním stadiu nemoci) nebo vyslovil-li pacient dříve své přání:

- V případě pacientů, kteří nejsou v terminálním stadiu své nemoci, respektive umírtí se neočekává v nejbližší době, musí být konzultován třetí lékař, odborný psychiatr nebo lékař specializovaný na léčbu specifického onemocnění, kterým pacient trpí. Zároveň musí být mezi ručně psanými žádostmi pacienta alespoň měsíční rozestup.
- V případě dříve vysloveného přání je třeba, aby přání mělo písemnou formu a bylo napsáno za přítomnosti dvou svědků, z nich alespoň jeden nesmí mít materiální zájem na smrti pacienta. Dříve vyslovené přání je platné na neurčito.³¹ Přání může být kdykoli po jeho

²⁹ Česky: DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 153-155.

³⁰ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 154

³¹ Před přijetím novely zákona o eutanazii z března 2020 bylo dříve vyslovené přání platné, pokud bylo vysloveno nejdéle pět let před okamžikem, kdy pacient pozbyl způsobilost k právnímu jednání a schopnost vyjádřit svoji vůli. 15 MARS 2020. - Loi visant à modifier la législation relative à l'euthanasie. Dostupné z: https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-15-mars-2020_n2020040680.html

sepsání odvoláno nebo změněno. Pacienti takto mají možnost vyslovit se v předstihu před tím, než přestanou být způsobilými k právnímu jednání nebo pozbydou vědomí.³²

Lékaři musejí každý z případů oznamovat na speciálním formuláři do 4 pracovních dnů Federální kontrolní a hodnotící komisi pro eutanazii (čl. 6 až 13 zákona). Komise je 16 členná, složená z osmi lékaři, čtyř právníků a čtyř zástupců společností zabývajících se problematikou eutanazie. Úkolem komise je kontrolovat, zda v konkrétním nahlášeném případě byly dodrženy podmínky vyžadované zákonem, přičemž Komise rozhoduje v dvouměsíční době. V případech, kdy Komise shledá, že podmínky nebyly lékařem splněny, předá informace prokuratuře k případnému zahájení úkonů v trestním řízení. O postupu Komise hlasuje, přičemž pro předání případu prokuratuře musí hlasovat dvoutřetinová většina.³³ Komise dále provádí monitoring, sběr statistických dat a navrhuje doporučení k legislativním změnám týkajícím se problematiky.³⁴ Komise zároveň jednou za dva roky vydává reporty, ve kterých popisuje a hodnotí používání zákona.³⁵

Zákon o legalizaci eutanazie byl přijat společně se zákonem, který reguluje paliativní péči (*Wet betreffende palliatieve zorg*).³⁶ „Zároveň s jeho přijetím se vyčlenila velká část finančních prostředků na podporu paliativní péče.“³⁷

Zákon o eutanazii byl několikrát novelizován, naposledy novelami z března 2020³⁸ a května 2022.³⁹ První z novel z března 2020 kromě již zmiňovaného prodloužení platnosti vysloveného přání na neurčito, upravovala i podmínky pro zapojené lékaře. Konkrétně stanovila, že žádné psané ani nepsané ustanovení nesmí lékaři bránit v provedení eutanazie za podmínek stanovených zákonem. Obsah této novely byl napaden u Ústavního soudu, ale obstál a soud napadené žalobní body zamítnul.⁴⁰

Druhá z novel doplnila do zákona kapitolu týkající se financí. Novelou bylo stanoveno, že by měla být ministerským dekretem stanovena výše, podmínky a pravidla kompenzací a jejich vyplácení pro lékaře, kteří vykonávají eutanazii.

Kromě legislativních změn přibyla i významná judikatura Ústavního soudu Belgie. Dle nálezu Ústavního soudu byl čl. 3 zákona o eutanazii shledán jako protiústavní, protože nerozlišoval mezi různými závažnostmi porušení podmínek pro legální ukončení života dle zákona. Nerozlišoval například mezi nedodržením procesních postupů a porušením základních zákonných podmínek (například toho, zda skutečně pacient je v permanentním zdravotně bezvýchodném stavu neustálého a nesnesitelného tělesného nebo duševního strádání). V daném případě úspěšně žádal

³² DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 145-155

³³ Federale controle en evaluatiecommissie euthanasie. [online]. aktualizace 07/17/2018 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/advies-en-overlegorgaan/commissies/federale-controle-en-evaluatiecommissie-euthanasie>.

³⁴ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 156

³⁵ Federale controle en evaluatiecommissie euthanasie. [online]. aktualizace 07/17/2018 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/advies-en-overlegorgaan/commissies/federale-controle-en-evaluatiecommissie-euthanasie>.

³⁶ Wet betreffende de palliatieve zorg, Justel. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002061446&table_name=wet.

³⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 165

³⁸ 15 MARS 2020. - Loi visant à modifier la législation relative à l'euthanasie. Dostupné z: https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-15-mars-2020_n2020040680.html

³⁹ 18 MAI 2022. - Loi portant des dispositions diverses urgentes en matière de santé. Dostupné z: https://etaamb.openjustice.be/fr/loi_n2022032171.html

⁴⁰ COMMUNIQUÉ DE PRESSE. ARRÊT 26/2022. Dostupné z: <https://www.const-court.be/public/f/2022/2022-026f-info.pdf>

o přezkum zákona lékař, kterému za nedodržení procedurálních podmínek hrozilo odsouzení za vraždu otrávením.⁴¹

Právní úpravu v Belgii by do budoucna mohlo ovlivnit rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mortier v. Belgium*⁴², ve kterém soud respektoval depenalizaci eutanazie v Belgii, nicméně došel k závěru, že země nedisponuje dostatečným systémem zpětné kontroly případů. Systém vedení údajů v registrech dokumentů k jednotlivým případům byl nastaven jako anonymní s ohledem na ochranu osobních údajů, díky čemuž pak v přezkoumávaném případě došlo k situaci, kdy v kontrolní komisi zasedal, argumentoval a hlasoval o případu lékař, které sám eutanazii provedl.⁴³

Statistiky⁴⁴

Rok	Počet osob	Z toho mladistvých	Předchozí žádost	Počet osob, které byly/ nebyly v terminálním stádiu
Od 22. 9. 2002	24	0 osob mladších 20 let	0	21/3
2003	235	1 osoba mladší 20 let	1	216/19
2004	349	2 osoby mladší 20 let	5	325/24
2005	393	0 osob mladších 20 let	8	366/27
2006	429	1 osoba mladší 20 let	17	403/26
2007	495	0 osob mladších 20 let	9	467/28
2008	704	0 osob mladších 20 let	14	655/49
2009	822	0 osob mladších 20 let	22	755/67
2010	953	0 osob mladších 20 let	24	873/80
2011	1133	0 osob mladších 20 let	25	1019/114
2012	1432	0 osob mladších 20 let	45	1265/167
2013	1807	0 osob mladších 20 let	24	1541/266
2014	1928	0 osob mladších 20 let	38	1633/295
2015	2022	0 osob mladších 20 let	29	1723/299
2016	2028	2 mladší 18 let	28	1749/279
2017	2309	1 mladší 18 let	33	1934/375
2018	2357	0 dětí mladších 18 let	22	2012/345
2019	2655	1 mladší 18 let	27	2207/448
2020	2444	0 dětí mladších 18 let	13	2133/311
2021	2699	0 dětí mladších 18 let	17	2269/430
2022	2966	0 dětí mladších 18 let	19	2452/513

⁴¹ COMMUNIQUÉ DE PRESSE. ARRÊT 134/2022. Dostupné z: <https://www.const-court.be/public/f/2022/2022-134f-info.pdf>

⁴² *Mortier v. Belgium* - 78017/17. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-13802%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-13802%22]})

⁴³ 14.10.2022 - Persbericht - Reactie van de FCEE op het arrest van het EHRM *Mortier c. België*. Dostupné z: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten/14102022-persbericht-reactie-van-de-fcee-op-het-arrest-van-het-ehrm-mortier-c-belgie>

⁴⁴ Reporty jsou dostupné na stránkách: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten>. Pro přístup k dokumentům je třeba zadat jako původce dokumentů Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie. Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Documenten [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné na: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten>

Podrobnější údaje vydává Federální kontrolní a hodnotící komise pro eutanazii ve svých zprávách.

Věkový limit

Dle novely zákona o eutanazii z 28. 2. 2014⁴⁵ mohou o eutanazii žádat i nezletilí. Právní úprava ve znění přijatém k 22. 9. 2002 umožňovala žádat o eutanazii tzv. emancipovaným nezletilým, tj. osobám ve věku 16–17 let, které jsou způsobilé k právním úkonům a které byly při vědomí při podání žádosti.

V případě dětí jsou podmínky eutanazie i kontrolní mechanismy přísnější než u dospělých.⁴⁶ Dle novely zákona mohou o eutanazii žádat nezletilí s dostačující rozumovou kapacitou. Přesné stanovení nejvyšší věkové hranice tedy chybí.⁴⁷ „Situace těchto dětí musí být zdravotně bezvýchodná a spojená s trvalým a nesnesitelným tělesným utrpením, které nelze zmírnit a jež v předvídatelné budoucnosti povede ke smrti. Na rozdíl od dospělých a emancipovaných nezletilých takový nezletilý pacient musí trpět fyzickým utrpením (psychické utrpení není dostačující) a musí být v terminálním stavu, kdy jeho smrt nastane v krátké době. Žádost pacienta musí být vyjádřena několikrát a pacient musí být při vyslovení žádosti při plném vědomí. Kromě toho je v případě těchto „dětských“ pacientů nutná ještě konzultace s psychiatrem nebo psychologem, který je informován o důvodech.“⁴⁸

Na základě zdravotní dokumentace pacienta a jeho prohlídky je posuzována jeho kapacita porozumět důsledkům eutanazie. O výsledku konzultace musí být vyhotoven zápis do zdravotnické dokumentace pacienta a o výsledku konzultace musejí být informováni pacient i jejich zákonní zástupci. Ošetřující lékař seznámí rodiče s informacemi nutnými k rozhodnutí a zjistí, zda souhlasí s žádostí dítěte. Souhlas zákonných zástupců musí být písemný a je nutným předpokladem provedení eutanazie.⁴⁹ Po vyslovení žádosti nezletilého pacienta je zúčastněným osobám nabídnuta psychologická pomoc.⁵⁰ Zákon nespécifikuje okruh zúčastněných osob, nicméně jsou jimi zcela jistě myšleni i zákonní zástupci pacienta.⁵¹

Kalifornie (Spojené státy americké)

Právní úprava

Kalifornský zákon o volbě konce života (*End of Life Option Act, AB 15*)⁵², který umožnil za přísných podmínek asistenci lékařských pracovníků při sebevraždách, byl přijat v září 2015 s tím, že zákon

⁴⁵ Loi modifiant la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, en vue d'étendre l'euthanasie aux mineurs. [online]. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2014022803

⁴⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 163.

⁴⁷ JONES, Roland M. SIMPSON, Alexandr I. F. Medical Assistance in Dying: Challenges for Psychiatry. *Front Psychiatry* [online]. 2018 Dec 10 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6295549/>.

⁴⁸ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 163.

⁴⁹ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 163.

⁵⁰ „Après que la demande du patient a été traitée par le médecin, la possibilité d'accompagnement psychologique est offerte aux personnes concernées.“ Loi modifiant la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, en vue d'étendre l'euthanasie aux mineurs. [online].

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2014022803

⁵¹ Loi relative à l'euthanasie. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z:

https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2002052837&table_name=loi.

⁵² Assembly Bill No. 15. *California Legislative Information*. Dostupné z:

https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201520162AB15

je účinný od roku 2016 do konce roku 2025, nebude-li zákonodárcem znovu přijat.⁵³ Následně byla platnost zákona prodloužena do 1. ledna 2031, přičemž k tomuto datu by měla být platnost relevantních ustanovení zrušena.⁵⁴ Proces přijetí tohoto zákona byl předmětem značné kritiky, dokonce i ze strany guvernéra. Obdobný návrh zákona byl předložen na začátku roku 2015, nicméně neprošel výbory. Návrh zákona byl následně přijat během zvláštní schůze o financování zdravotní péče.⁵⁵ Žádat o asistenci při sebevraždě mohou dle zákona pouze:

- dospělé osoby (po dosažení věku 18 let),
- které jsou způsobilé činit rozhodnutí,
- jsou rezidenty státu Kalifornie a
- trpí onemocněním v terminálním stádiu s prognózou délky života půl roku.

Zde je na místě dodat, že za rezidenty státu Kalifornie jsou z hlediska zákona považovány osoby, které jsou ve státě registrovány k volbám, vlastní nebo si zde pronajímají nemovitý majetek, vlastní řidičský průkaz nebo jiný identifikační průkaz vydaný v daném státě nebo podaly při poslední možné příležitosti ve státě daňové přiznání.⁵⁶

Oprávněná osoba musí vyslovit žádost:

- sama (nikoli v zastoupení),
- svobodně, bez nátlaku nebo tísně a
- musí být způsobilá rozhodovat o svém zdravotním stavu (medicínská rozhodnutí). Panuje-li podezření, že osoba trpí psychickými potížemi, které mohou ohrožovat její způsobilost rozhodovat, je daná osoba podrobena na žádost ošetřujícího nebo konzultujícího lékaře kontrole ze strany specialisty na duševní zdraví.

Žádost ošetřujícímu lékaři musí být ze strany pacienta vyslovena ústně minimálně dvakrát za sebou, přičemž mezi žádostmi musí uplynout alespoň 15 dní. Dále musí oprávněná osoba požádat ošetřujícího lékaře i písemně na předepsaném formuláři. Písemná žádost musí být podepsána a datována před dvěma svědky, přičemž jeden ze svědků nesmí mít s pacientem vztah, který by zakládal možnost zdědit majetek pacienta a nesmí jít o osobu spojenou se zařízením, kde jsou pacientovi poskytovány zdravotnické služby. Svědkem zároveň nesmí být ošetřující lékař, konzultující lékař nebo lékař prověřující duševní zdraví pacienta a jeho kapacitu o sobě rozhodovat. Svědkové na formuláři stvrzují to, že žádost byla podepsána pacientem, jde o osobu, která je jim známa nebo dostatečně prokázala svojí identitu, pacient jednal dobrovolně a žádost vyjadřuje jeho svobodnou vůli.

Před předepsáním usmrcující látky musí ošetřující lékař zkontrolovat, zda byly naplněny zákonné podmínky a s pacientem konzultovat i alternativy postupu (paliativní péči, možnost využití služeb hospiců, zmírňování bolesti), důsledky požití usmrcující látky, rizika, prognózu a diagnózu pacienta a zpravit pacienta o možnosti předepsanou a doručenu látku nepožít. Nezávislou kontrolu splnění

⁵³ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. *Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries*. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28; End of Life Option Act, Bill of Assembly of California AB 15 [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201520162AB15

⁵⁴ Senate Bill No. 380: CHAPTER 542. Čl. 443.215. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=202120220SB380

⁵⁵ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. *Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries*. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28

⁵⁶ End of Life Option Act, Bill of Assembly of California AB 15 [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201520162AB15

zákonných podmínek zajišťuje druhý konzultující lékař, který je nezávislý na ošetřujícím lékařem a který je způsobilý k diagnostice konkrétní nemoci.

Ošetřující lékaři mají povinnost sdělit pacientovi, že by měl mít při požívání látky přítomnou další osobu. Látka by neměla být požívána na veřejnosti. Dále by lékaři měli pacientovi sdělit, že by měl informovat o své žádosti příbuzné (nejde o podmínku pro schválení žádosti). Lékaři jsou povinni reportovat řadu údajů včetně počtu pacientů, kteří splnili zákonné podmínky a kterým byla předepsána usmrcující látka, Státnímu ministerstvu veřejného zdraví (*State Department of Public Health*). Dále osoba musí vyplnit a odeslat závěrečný potvrzující formulář 48 hodin před požitím usmrcující látky. O jednotlivých krocích lékařů i pacienta vedoucích k naplnění zákonných povinností musejí být vedeny záznamy v pacientově zdravotní dokumentaci.

Na rozdíl od právní úpravy ve státě Oregon, které se kalifornské právní úprava velmi podobá, obsahuje zákon několik dodatečných požadavků. Lékaři se musejí s pacientem setkat v soukromí, tj. jejich schůzce nesmí být přítomna žádná třetí osoba s možnou výjimkou překladatele. Tím má být zabráněno možnému nátlaku na pacienta ze strany třetích osob. Dále právní úprava zakazuje pojišťovněm informovat o možnosti asistované sebevraždy bez toho, aby tyto informace byly vyžádány samotným pacientem. Pojišťovny zároveň nesmějí informovat o možnosti asistované sebevraždy a o tom, že finanční pokrytí ostatních forem léčby bylo odmítnuto.⁵⁷ Toto opatření bylo zavedeno z obavy, že by zdravotní pojišťovny mohly v asistované sebevraždě spatřovat levnou alternativu k drahé péči prodlužující a zkládající zbytek života pacienta. Média ve státě Oregon reportovala o podezření z takovýchto praktik.⁵⁸

Novelizací zákonem Senátu (*Senate Bill 380*)⁵⁹ byla prodloužena doba platnosti a účinnosti zákona o volbě konce života do roku 2031. Novela zavedla následující změny s cílem optimalizovat proces spojený s žádostí:⁶⁰

- zkrácení povinné minimální čekací doby mezi první a druhou ústní žádostí z 15 dnů na 48 hodin
- zlepšení transparentnosti tím, že zdravotnické systémy a hospici musejí na svých internetových stránkách zveřejnit své zásady pro pomoc při umírání
- zrušení nadbytečného čtvrtého formuláře s žádostí o lékařskou pomoc při umírání, tzv. formuláře pro závěrečné potvrzení (*Final Attestation for Aid-in-Dying Drug form*) a
- vyjasnění toho, že pomoc při umírání může být poskytnuta v zdravotnickém zařízení.

Pokud pacient požádá o lékařskou pomoc při umírání a jeho lékař ho v tom nemůže podpořit, bude lékař povinen pacientovi sdělit, že ho nepodpoří, zdokumentovat žádost pacienta v jeho zdravotnické dokumentaci a na požádání předat zdravotnickou dokumentaci pacienta.

⁵⁷ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. *Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries*. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z:

https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28

⁵⁸ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. *Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries*. [online].

Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z:

https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28

⁵⁹ Senate Bill No. 380: CHAPTER 542. *California Legislative Information*. Dostupné z:

https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=202120220SB380

⁶⁰ Californian SB 380 signed into law. Dostupné z: <https://wfrtds.org/californian-sb-380-signed-into-law/>, *End of Life Option Act. California Department of Public Health*. Dostupné z:

<https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/pages/end-of-life-option-act.aspx>, California Bill Summary SB 380.

Dostupné z: <https://www.compassionandchoices.org/in-your-state/california/bill-summary>

Samotná novela vstoupila v účinnost k 1. lednu 2022. V kalifornské sbírce zákonů je konsolidované znění zákona dostupné [zde](#).⁶¹

Statistiky

Statistické informace jsou zveřejňované v každoročních zprávách (*California End of Life Option Act Data Reports*).⁶² Část osob vždy zemřela i přirozenou smrtí před podáním smrtící látky, neboť oprávněné osoby musejí být ve stavu, kdy trpí onemocněním v terminálním stádiu s prognózou délky života půl roku.

Rok	Počet osob, kterým byla předepsána smrtící látka	Počet osob, které v daném roce zemřely v důsledku požití usmrcující látky
2017	577	374
2018	452	337
2019	618	405
2020	677	435
2021	772	486
2022	1270	853

Během kalendářního roku 2017 byla předepsána smrtící látka 577 osobám. V 363 případech (62,9 %) následně ošetřující lékař nahlásil, že osoba zemřela v důsledku požití usmrcující látky; 86 osob (14,9 %) zemřelo bez požití látky a v případě 128 osob (22,2 %) nebylo v průběhu roku 2017 nic nahlášeno. V průběhu roku 2017 také zemřelo 11 osob na základě požití látky předepsané v roce 2016. Celkem v průběhu roku 2017 zemřelo v důsledku požití usmrcující látky na předpis 374 osob.⁶³

V kalendářním roce 2018 předepsalo 180 lékařů 452 osobám recept na usmrcující látku (nejčastěji sedativa, opioidy, kardiotonika nebo jejich kombinaci). Z toho v případě 314 pacientů (69,5 %) jejich lékaři následně nahlásili, že došlo k úmrtí v důsledku požití látky, 59 osob (13,1 %) zemřelo na základě jiného důvodu. O zbývajících 79 osobách nebyly dostupné informace, nicméně 42 osob z nich zemřelo. V průběhu roku 2018 zemřelo 23 osob v důsledku požití usmrcující látky předepsané v roce 2017. Během kalendářního roku 2018 celkem zemřelo v důsledku požití předepsané smrtící látky 337 osob.⁶⁴

Během roku 2019 byla postupem dle zákona předepsána smrtící látka 618 osobám, přičemž z tohoto počtu lékaři nahlásili, že 378 osob (61,2 %) zemřelo po požití těchto látek; 90 osob (14,6 %) zemřelo na následky jejich onemocnění nebo z jiných příčin. O zbývajících 150 osobách nebyly dostupné informace, nicméně ze zbývajících osob jich 82 zemřelo. V 405 případech

⁶¹ California Health and Safety Code, Division 1, Part 1.85, Section 443-443.22. *California Legislative Information*. Dostupné z:

https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=HSC&division=1.&title=&part=1.85.&chapter=&article=

⁶² California End of Life Option Act Data Reports pro jednotlivé roky jsou dostupné z:

<https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/pages/end-of-life-option-act-.aspx#>

⁶³ California End of Life Option Act 2017 Data Report, California Department of Public Health [online]. [cit.2019-10-01] Dostupné z:

<https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/2017EOLADataReport.pdf>, s. 3

⁶⁴ California End of Life Option Act 2018 Data Report, California Department of Public Health. [cit.2019-10-01].

Dostupné z:

<https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH%20End%20of%20Life%20Option%20Act%20Report%202018-FINAL.pdf>, s. 3

ošetřující lékař nahlásil, že osoba zemřela v důsledku požití usmrcující látky, z nichž 27 osobám byla látka předepsána již před rokem 2019.⁶⁵

V průběhu kalendářního roku 2020, získalo 677 osob lékařský předpis na vydání smrtící substance, přičemž z tohoto počtu lékaři nahlásili, že 401 osob (59,2 %) zemřelo po požití těchto látek; 112 osob (16,5 %) zemřelo na následky jejich onemocnění nebo z jiných příčin. O zbývajících 164 osobách nebyly dostupné informace, nicméně ze zbývajících osob jich 83 zemřelo. V roce 2020 zemřelo 435 osob po požití předepsané látky, z nichž 34 osob získalo předpis již před rokem 2020.⁶⁶

V roce 2021 byla předepsána smrtící látka 772 osobám, přičemž z tohoto počtu lékaři nahlásili, že 448 osob (58 %) zemřelo po požití těchto látek; 130 osob (16,8 %) zemřelo na následky jejich onemocnění nebo z jiných příčin. O zbývajících 194 osobách (25,1 %) nebyly dostupné informace, nicméně ze zbývajících osob jich 88 zemřelo. Celkem 486 osob v daném roce zemřelo po požití předepsané smrtící látky, z nichž 38 získalo předpis před rokem 2021.⁶⁷

Za kalendářní rok 2022 obdrželo recepty na usmrcující látku 1 270 osob. V 803 případech (63,2 %) následně ošetřující lékař nahlásil, že osoba zemřela v důsledku požití usmrcující látky; 173 osob (13,6 %) zemřelo bez požití látky z důvodu onemocnění nebo jiných příčin. O zbývajících 294 osobách (23,1 %) nebyly dostupné informace, nicméně 136 z nich zemřelo. V roce 2022 celkem zemřelo 853 osob po požití předepsané látky, přičemž 50 osob obdrželo recepty před rokem 2022.⁶⁸

Kanada

Právní úprava

Přijetí současného zákona umožňujícího provedení asistované sebevraždy a eutanazie v Kanadě předcházelo rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2015 ve věci Carter v. Kanada⁶⁹, ve kterém soud rozhodl, že zákony zakazující poskytnutí asistence při umírání omezují právo na život, svobodu a bezpečnost osob dle Kanadské charty práv a svobod. Nejvyšší soud dal vládě lhůtu pro úpravu práva, což vedlo k přijetí zákona C-14 ze 7. června 2016⁷⁰, který doplňuje trestní zákoník a doplňuje další zákony (*Medical assistance in dying*). Přijetí zákona pro celou Kanadu předcházelo přijetí zákona respektujícího péči na konci života (*Act Respecting End-of-Life Care*) v provincii Québec v roce 2014.

⁶⁵ California End of Life Option Act 2019 Data Report. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPHEndofLifeOptionActReport2019%20_Final%20ADA.pdf

⁶⁶ California End of Life Option Act 2020 Data Report. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH_End_of_Life_Option_Act_Report_2020_FINAL.pdf

⁶⁷ California End of Life Option Act 2021 Data Report. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH_End_of_Life%20_Option_Act_Report_2021_FINAL.pdf

⁶⁸ California End of Life Option Act 2022 Data Report. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH_End_of_Life%20_Option_Act_Report_2022_FINAL.pdf

⁶⁹ Carter v. Canada (Attorney General). *Supreme Court of Canada*. Dostupné z: <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/14637/index.do>

⁷⁰ Act to amend the Criminal Code and to make related amendments to other Acts (*Medical Assistance in Dying*). Dostupné z: <https://www.parl.ca/DocumentViewer/en/42-1/bill/C-14/royal-assent>

Za lékařskou pomoc při umírání (*Medical assistance in dying*) je považována jak asistence při sebevraždě (*self-administered medical assistance in dying*), tak i aktivní eutanazie (*clinician-assisted medical assistance in dying*).⁷¹ Výjimka v rámci trestního zákoníku se vztahuje na lékařské pracovníky, zdravotní sestry a osoby, které konají za účelem jim pomoci postupovat dle zákona. Zákon dále stanovuje výjimku z trestní odpovědnosti pro farmaceuty, kteří poskytnou smrtící látky osobám odlišným od zdravotnického personálu, vydávají-li látku na základě receptu. Zákon výslovně vyjímá z možné trestní odpovědnosti osoby pomáhající pacientům na jejich explicitní žádost s tím, aby si sami podali smrtící látku, která byla předepsána na základě zákona. Jako návod k sebevraždě nemůže být kvalifikováno ani informování o právní úpravě a zákonných postupech spojených s legálně prováděnou eutanazií a asistovanou sebevraždou.

Lékařská pomoc při umírání může být poskytnuta pouze úzce vymezenému okruhu osob, které splňují následující kritéria:

- minimální věk 18 let,
- osoba má nárok na získání státem hrazených lékařských služeb v Kanadě nebo by jej měla, pokud by splňovala podmínku minimální doby pobytu nebo čekací doby,
- způsobilost k rozhodování se o zdravotních záležitostech,
- osoba je v závažném a nevléčitelném zdravotním stavu,
- osoba dobrovolně podala žádost o lékařskou asistenci při umírání, přičemž rozhodnutí nebylo důsledkem vnějšího tlaku,
- dala informovaný souhlas k získání lékařské asistence při umírání poté, co získala informace o alternativních způsobech, jak ulevit od bolesti včetně paliativní péče.

Za závažný a nevléčitelný zdravotní stav je považován takový stav, kdy osoba:

- trpí závažnou a nevléčitelnou nemocí nebo zdravotním postižením,
- je v pokročilém stavu nezvratného snížení schopností,
- zažívá fyzické nebo psychické utrpení, které je pro ni nepřijatelné a které nemůže být zmírněno za podmínek, které by daná osoba považovala za akceptovatelné a
- přirozená smrt je rozumně předpokladatelná, přestože není nutné, aby existovala prognóza o tom, kolik osobě přibližně zbývá času. Splnění tohoto posledního kritéria již není od roku 2019 vyžadováno, neboť bylo shledáno jako protiústavní. Více viz níže.

Před poskytnutím lékařské pomoci při umírání musejí lékaři a zdravotní sestry:

- být názoru, že osoba splňuje všechna potřebná kritéria,
- ujistit se, že osoba učinila žádost o asistenci písemně, žádost byla pacientem podepsaná a datovaná, k tomu může dojít až poté, co osoba byla informována o svém závažném a nevléčitelném zdravotním stavu,
- ujistit se, že žádost byla podepsána pacientem před dvěma nezávislými svědky, kteří žádost také podepsali a datovali, není-li pacient schopen psát a zapsat datum na žádosti, může třetí osoba na základě výslovné instrukce pacienta za jeho přítomnosti žádost za něj podepsat a datovat,
- ujistit se, že další lékař nebo zdravotní sestra poskytli písemně své vyjádření potvrzující to, že osoba dle jejich uvážení splňuje kritéria a ujistit se, že další lékař nebo zdravotní sestra byli skutečně nezávislí,
- ujistit se, že mezi podáním žádosti a samotnou asistencí při sebevraždě uběhlo alespoň 10 celých dní (tato lhůta může být kratší shodnou-li se lékař/zdravotní sestra s nezávislým

⁷¹ Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. Dostupné z:

<https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>

lékařem/zdravotní sestrou na tom, že schopnost osoby poskytnout informovaný souhlas by v této době poklesla),

- před poskytnutím asistence musejí dát lékaři či zdravotní sestry pacientovi možnost stáhnout žádost a
- ujistit se, že pacient dal výslovný souhlas s asistencí.

Zákon zároveň uvádí, jaké tresty hrozí zdravotním pracovníkům a farmaceutům, nesplní-li některé z vyjmenovaných podmínek, přičemž zákon v některých případech stanovuje podstatně mírnější trest, než který by hrozil za asistenci při sebevraždě nebo za eutanazii (jde o tzv. privilegovanou skutkovou podstatu).

Jednotlivé provincie a teritoria Kanady mají každá vlastní pravidla a postupy týkající se implementace, monitoringu a reportingu, přičemž v některých případech disponují i přísnějšími pravidly postupu.

Zákon prošel novelizacemi zákonem č. B-7 a C-39. Novelizace provedená zákonem č. B-7 rozšířila kategorie osob mající právo na asistované úmrtí i na osoby, v jejichž případě přirozené úmrtí nelze rozumně předvídat.⁷² Nadále tedy není potřeba, aby žadatel byl v terminálním stádiu nebo ve stavu blížkému smrti.⁷³ „Tyto změny byly zavedeny v reakci na rozhodnutí Nejvyššího soudu Québecu z roku 2019 ve věci Truchon, v němž soud shledal kritérium „rozumné předvídatelnosti přirozené smrti“ pro poskytnutí lékařské pomoci při umírání za protiústavní, jakož i kritérium „konce života“ ze zákona Québecu o péči o osoby na konci života.“⁷⁴ Novela zároveň zohlednila provedené rozsáhlé veřejné konzultace. Změny byly založeny na kanadských zkušenostech se zákonem a zpětné vazbě od více než 300 000 Kanadánů, odborníků z praxe, zúčastněných stran, provincií a teritorií, která byla poskytnuta během konzultací v lednu a únoru 2020. Změny byly založeny i na výpovědích více než 120 odborníků.⁷⁵

Další dvě novely byly přijaty pod číslem C-39.⁷⁶ Novely se týkaly prodloužení již existujícího odložení účinnosti změn, které by umožnily do kategorie osob majících právo na asistované úmrtí zahrnout i osoby trpící mentálními nemocemi. Odložení účinnosti bylo zapříčiněno záměrem „poskytnut dodatečný čas na prostudování toho, jak lze právo na lékařskou asistenci při umírání na základě duševního onemocnění bezpečně poskytovat, a aby byla zajištěna vhodná ochranná opatření na ochranu těchto osob“.⁷⁷

⁷² PESUT, Barbara. a kolektiv. Navigating medical assistance in dying from Bill C-14 to Bill C-7: a qualitative study. *BMC Health Services Research*. Dostupné z: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-021-07222-5>

⁷³ Canada's medical assistance in dying (MAID) law. Government of Canada. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/ad-am/bk-di.html>, New medical assistance in dying legislation becomes law. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-justice/news/2021/03/new-medical-assistance-in-dying-legislation-becomes-law.html>

⁷⁴ Canada's medical assistance in dying (MAID) law. Government of Canada. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/ad-am/bk-di.html>

⁷⁵ Canada's medical assistance in dying (MAID) law. Government of Canada. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/ad-am/bk-di.html>

⁷⁶ Delay of eligibility for medical assistance in dying for persons suffering solely from mental illness proposed by Ministers of Justice and Health. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-justice/news/2023/02/delay-of-eligibility-for-medical-assistance-in-dying-for-persons-suffering-solely-from-mental-illness-proposed-by-ministers-of-justice-and-health.html>, Eligibility for medical assistance in dying for persons suffering solely from mental illness extended to March 17, 2024. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-justice/news/2023/03/eligibility-for-medical-assistance-in-dying-for-persons-suffering-solely-from-mental-illness-extended-to-march-17-2024.html>

⁷⁷ Nejdříve byla účinnost odložena do 17. března 2021, následně do 17. března 2023 a nyní do 17. března 2024. Posunutí účinnosti se vztahuje na „stavy, které jsou primárně v oblasti psychiatrie, jako jsou deprese a poruchy

Více informací o v současnosti platných podmínkách pro umožnění asistované sebevraždy nebo eutanazie je dostupných na webových stránkách vlády Kanady.⁷⁸

Statistiky⁷⁹

Období	Celkem provedených aktivních eutanazií a asistovaných sebevražd (data nejsou reportovaná z teritorií Nunavut a Severozápadního teritoria) ⁸⁰
2016 ⁸¹	1 018
2017	2 838
2018	4 480
2019	5 661
2020	7 630
2021	10 064

Asistované sebevraždy a eutanazie se staly v Kanadě přijímanou možností, jak ukončit život. V roce 2020 se asistované sebevraždy a eutanazie podílely na 2,5 % všech úmrtí v Kanadě, zastoupení těchto případů se však značně lišilo v rámci různých oblastí země, kdy v některých částech země odpovídalo 0,9 % úmrtí a v jiné části země až 4 %.⁸²

Lucembursko

Právní úprava

Lucemburský zákon z 16. března 2009 o eutanazii a asistované sebevraždě (*Loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide*)⁸³ je doprovázen zákonem z téhož data o paliativní péči, instrukcích pro konec života a o doprovázení při konci života. Lucembursko na rozdíl od Belgie umožňuje jak aktivní eutanazii, tak i asistovanou sebevraždu. Zákon obsahuje následující části:

1. Definice;
2. Žádost o eutanazii nebo asistovanou sebevraždu, podmínky úkonu a procedura;
3. Ustanovení týkající se konce života;
4. Oznámení provedení úkonu ze strany lékaře;
5. Národní komise pro kontrolu a hodnocení zákona;
6. Novelizace trestního zákoníku.

osobnosti. Nezahrnuje neurokognitivní a neurovývojové poruchy ani jiné stavy, které mohou ovlivňovat kognitivní schopnosti.“ Canada’s medical assistance in dying (MAID) law. *Government of Canada*. Dostupné z:

<https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/ad-am/bk-di.html>

⁷⁸ Medical assistance in dying: Overview. *Government of Canada*. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/health-services-benefits/medical-assistance-dying.html>

⁷⁹ Report of operations 2018 – 2019, Voluntary Assisted Dying Review Board. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/health-system-services/medical-assistance-dying-interim-report-april-2019.html>

⁸⁰ Third annual report on Medical Assistance in Dying in Canada 2021. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/health-system-services/annual-report-medical-assistance-dying-2021.html>

⁸¹ V Kanadě vstoupil v platnost zákon umožňující eutanazii k 17. červnu 2016. Nicméně provincie Québec mohla data začít sbírat již od 10. prosince 2015, kdy vstoupil v účinnost quebecký zákon o respektu k péči na konci života. Zdroj tamtéž

⁸² PESUT, Barbara. a kolektiv. Navigating medical assistance in dying from Bill C-14 to Bill C-7: a qualitative study. *BMC Health Services Research*. Dostupné z: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-021-07222-5>

⁸³ Loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide. Dostupné z: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/03/16/n2/jo>.

Trestní odpovědnost lékaře za provedení eutanazie nebo asistované sebevraždy se vylučuje, jsou-li splněny následující podmínky (čl. 2 odst. 1 zákona):

1. Pacient byl v době podání žádosti při vědomí a je plně svéprávný;
2. Žádost byla vyslovena dobrovolně, po rozvaze, případně opakovaně a není výsledkem vnějšího nátlaku;
3. Pacient je z medicínského hlediska v bezvýchodné situaci a trpí trvalým nesnesitelným psychickým nebo fyzickým utrpením bez perspektivy zlepšení, důvody neuspokojivého zdravotního stavu mohou spočívat v patologických podmínkách nebo mohly vzniknout z důvodu nehody.
4. Pacientova žádost o eutanazii nebo asistovanou sebevraždu byla sepsána písemně, musí na ní být datum sepsání žádosti a podpis pacienta.

Je-li pacient trvale neschopný psát nebo dokument podepsat, žádost je zaznamenána zletilou osobou, kterou pacient vybere. V takovém případě osoba zmíní, že pacient není schopen formulovat svoji žádost písemně a sdělí důvody. Pacient takovouto žádost podepisuje nebo ji podepisuje vybraná osoba za přítomnosti lékaře, jehož jméno musí být taktéž zmíněno v žádosti. Žádost musí být uložena do zdravotnické dokumentace pacienta (čl. 2 odst. 2 zákona).

Nezletilí ani zletilé osoby, které mají opatrovníka, osoby nezpůsobilé k právnímu jednání (nesvéprávné) nemohou platně žádat o eutanazii nebo asistovanou sebevraždu.⁸⁴ Lucemburská právní úprava umožňuje žádat o provedení asistované sebevraždy nebo eutanazie od 18 let věku pacienta. Ze zpráv Národní komise pro kontrolu a hodnocení však vyplývá, že prozatím (tj. v letech 2009 – 2018), nebyla eutanazie nebo asistovaná sebevražda poskytnuta pacientovi mladšímu 40 let.⁸⁵

Lékař dále musí (čl. 2 odst. 2 zákona):

- Informovat pacienta o jeho zdravotním stavu, pravděpodobné délce života, musí konzultovat s pacientem jeho žádost a diskutovat s ním o dalších terapeutických možnostech, které pacient má, o možnostech paliativní péče a jejích důsledcích. Lékař musí dojít k závěru, že pacientova žádost je dobrovolná a že v očích pacienta není jiné akceptovatelné řešení jeho situace. Rozhovory mezi lékařem a pacientem by měly být zaznamenány ve zdravotní dokumentaci pacienta jako důkaz, že tyto rozhovory proběhly.
- Ujistit se o tom, že psychické a fyzické utrpení pacienta je trvalého charakteru a zároveň se ujistit o tom, že trvá na své opakované nebo nedávno vyslovené žádosti. Rozhovory mezi ním a pacientem na toto téma by měly být opakované a měla by mezi nimi uběhnout rozumná doba, přičemž ta se odvíjí od zdravotního stavu pacienta.
- Konzultovat stav pacienta s jiným lékařem, včetně otázek týkajících se nevléčitelnosti a vážnosti jeho onemocnění. Zároveň by měl tohoto druhého lékaře upozornit na důvod konzultace (provedení eutanazie). Lékař, s nímž byla konzultace vedena, by měl prohlédnout pacienta, vzít na vědomí jeho zdravotnickou dokumentaci a ujistit se, že stav pacienta je skutečně trvalý, přináší nesnesitelné utrpení a je bez perspektivy na zlepšení. Lékař, s nímž byla konzultace vedena, o tomto vyhotoví zápis. Konzultovaný lékař musí být nezávislý ve vztahu k pacientovi a k lékaři, který mu případ předal k posouzení. Zároveň

⁸⁴ Euthanasia and assisted suicide: Law of 16 March 2009. <http://sante.public.lu> [online]. June 2010 [cit. 2019-09-05], s. 25. Dostupné z: <http://sante.public.lu/fr/publications/e/euthanasie-assistance-suicide-questions-reponses-fr-de-pt-en/euthanasie-assistance-suicide-questions-en.pdf>.

⁸⁵ Commission Nationale de Contrôle et d'Évaluation de l'application de la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide: Cinquième rapport à l'attention de la Chambre. [Sante.public.lu](http://sante.public.lu) [online] s. 5 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://sante.public.lu/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2017-2018/rapport-loi-euthanasie-2017-2018.pdf>.

musí mít odbornost v oblasti spojené s diagnózou pacienta. Lékař pacienta následně informuje o výsledku konzultace jeho případu s druhým lékařem.

- Nenamítne-li pacient, že nesouhlasí s daným postupem, lékař konzultuje žádost pacienta se zdravotním personálem, který je s pacientem v pravidelném kontaktu.
- Nenamítne-li pacient, že nesouhlasí s daným postupem, lékař konzultuje žádost pacienta s osobou, kterou pacient označil za důvěrníka ve svých ustanoveních o konci života nebo při vyslovení žádosti o provedení eutanazie nebo asistované sebevraždy.
- Ujistí se, že pacient má možnost diskutovat svojí žádost s osobami, se kterými si přeje se sejit.
- Dotáže se Národní komise pro kontrolu a hodnocení, zda pacient nemá u Komise registrovaná ustanovení upravující konec jeho života.

Formulář žádosti o eutanazii nebo asistovanou sebevraždu je možné volně stáhnout na stránkách lucemburské vlády.⁸⁶ Pacient může kdykoli žádost odvolat, v takovém případě musí být pacientovi žádost vrácena a musí být vyjmuta ze zdravotnické dokumentace. O žádosti a všech následujících krocích lékaře včetně jejich výsledku musí být záznam ve zdravotnické dokumentaci pacienta (čl. 2 odst. 2 zákona).

Lucemburská právní úprava zohledňuje ekonomické a sociální aspekty pomoci rodinám pacientů, kdy dle zákona o paliativní péči, instrukcích pro konec života a o doprovázení při konci života⁸⁷ mají osoby ze zákona právo na speciální typ placeného volna za účelem doprovázení umírající osoby v terminální fázi vážné nemoci. Tuto možnost mohou využít jak zaměstnané osoby, tak i osoby samostatně výdělečně činné.⁸⁸

Národní kontrolní a hodnotící komise

Lucemburská právní úprava je specifická v tom, že byla zřízena Národní kontrolní a hodnotící komise, u které musejí být registrovány instrukce pro konec života (*Dispositions de fin de vie*). Instrukcemi pro konec života jsou myšleny instrukce o tom, za jakých okolností má dojít k ukončení života. Instrukce mají zabránit případům, kdy by si osoba přála zemřít, její stav by byl nezvratný, trvalý a přinášel by pacientovi utrpení, ale pacient by již neměl možnost vyjádřit svoji vůli kvůli ztrátě vědomí či nezpůsobilosti k podání žádosti. Platnost instrukcí není časově omezena, přesto se Komise každých pět let obrací na osoby, které své instrukce zaregistrovaly, s žádostí o potvrzení instrukcí.⁸⁹ Komise zároveň na žádost informuje doktory, kteří o pacienta na konci života pečují o obsahu instrukcí, respektive dávají lékařům k instrukcím přístup.

Kromě registrace a kontroly instrukcí má Národní kontrolní a hodnotící komise za úkol zajišťovat správnou implementaci zákona a pravidelně monitorovat situaci. Komise taktéž každé dva roky vydává zprávy monitorující uplatňování zákona, které jsou přístupné veřejnosti. Komise je složena z 9 členů jmenovaných na základě jejich expertízy, přičemž 3 členové by měli být lékaři, 3 právníci,

⁸⁶ S'informer sur une demande d'euthanasie ou d'assistance au suicide. <https://guichet.public.lu> [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://guichet.public.lu/fr/citoyens/famille/euthanasie-soins-palliatifs/fin-de-vie/euthanasie-assistance-suicide.html>

⁸⁷ Loi du 16 mars 2009 relative aux soins palliatifs, à la directive anticipée et à l'accompagnement en fin de vie. Dostupné z: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/03/16/n1/jo>.

⁸⁸ Demander un congé pour l'accompagnement d'une personne en fin de vie. [Guichet.public.lu](https://guichet.public.lu/fr/citoyens/travail-emploi/conges-jours-feries/situation-personnelle/conge-accompagnement-fin-vie.html) [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://guichet.public.lu/fr/citoyens/travail-emploi/conges-jours-feries/situation-personnelle/conge-accompagnement-fin-vie.html>.

⁸⁹ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries: 5 Luxembourg [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28.

1 člen by měl být zástupcem lékařských profesí a 2 členové jsou zástupci organizací hájících zájmy pacientů (čl. 6 zákona).

Zákon o eutanazii a asistované sebevraždě byl drobně novelizován zákonem z 2. května 2021⁹⁰, kterým bylo stanoveno, že členové Národní monitorovací a hodnotící komise by měly mít náhradníky. Dále bylo do zákona doplněno, že „osoba, která zemře v důsledku eutanazie nebo asistované sebevraždy v souladu s ustanoveními tohoto zákona, se považuje za zemřelou přirozenou smrtí, pokud jde o plnění smluv, jejichž byla stranou.“ (čl. 15bis.) Taktéž zákon vyjasňuje postavení důvěryhodné osoby v situaci na sklonku života.

Statistiky⁹¹

	Eutanazie	Asistovaná sebevražda	Eutanazie provedená na základě instrukcí o konci života
2009	1		
2010	4		1
2011	5		
2012	9		
2013	8		
2014	7		
2015	8		
2016	9	1	
2017	11		
2018	7	1	
2019	16		
2020	23	2	
2021	19		5
2022	29	1	4
Celkem	155	5	10

K roku 2022 byla vykonána eutanazie a asistované sebevražda ve 170 případech.⁹² Podrobnější údaje vydává Národní kontrolní a hodnotící komise ve svých zprávách.

Německo

Právní úprava a judikatura

⁹⁰ Loi du 2 mars 2021 modifiant : 1° la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide; 2° la loi modifiée du 24 juillet 2014 relative aux droits et obligations du patient. Dostupné z:

<https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2021/03/02/a167/jo>

⁹¹ Commission Nationale de Contrôle et d'Évaluation de l'application de la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide: Cinquième rapport à l'attention de la Chambre. Sante.public.lu [online] s. 4 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://sante.public.lu/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2017-2018/rapport-loi-euthanasie-2017-2018.pdf>, Sixième rapport de la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide (années 2019 et 2020). Dostupné z: <https://sante.public.lu/dam-assets/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2019-2020/sixieme-rapport-loi-euthanasie-2019-2020.pdf>, Septième rapport à l'attention de la Chambre des Députés

(Années 2021 et 2022). Dostupné z: <https://sante.public.lu/dam-assets/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2021-2022/rapport-loi-euthanasie-2021-2022.pdf>

⁹² La pratique de l'euthanasie en augmentation. Dostupné z: <https://www.chd.lu/fr/node/1154>

Německý trestní zákoník neobsahoval do roku 2015 ustanovení o trestnosti účasti na sebevraždě, což de facto umožňovalo asistenci při sebevraždě.⁹³ Lékaře v asistencích při sebevraždách omezovala pravidla lékařské etiky.⁹⁴ V roce 2015 bylo přijato ustanovení § 217 trestního zákoníku⁹⁵, podle kterého je trestné profesionální podporování sebeusmrcení, tzn. takové, kdy poskytování asistované sebevraždy je dlouhodobou a opakovanou součástí činnosti dané osoby, přičemž není nutný záměr opatřit si tak zisk či vykonávat tuto činnost jako své povolání.⁹⁶ Naopak za beztrestnou byla považována osoba, která se podílela na sebeusmrcení jiné osoby, jednala-li sama bez komerčních úmyslů a byla rodinným příslušníkem pacienta nebo v blízkém vztahu.

V roce 2017 německý Spolkový správní soud (*Bundesverwaltungsgericht*) rozhodl, že v extrémních případech, kdy pacient trpí a jeho nemoc je nevléčitelná, měl by mít právo ukončit svůj život a vláda by mu neměla odpírat přístup k lékům, jež mu to umožní. Toto rozhodnutí však nevedlo k přijetí další legislativy a dle dostupných informací Ministerstvo zdravotnictví žádosti pacientů o vydání léků ukončujících život zamítalo.⁹⁷

Rozsudkem ze dne 26. února 2020 německý Spolkový ústavní soud (*Bundesverfassungsgericht*) zrušil § 217 trestního zákoníku jako protiústavní. Tento rozsudek Spolkového ústavního soudu byl dlouho očekáván, předpokládalo se, že bude zlomový.

Spolkový ústavní soud své odůvodnění založil na právu samostatně rozhodovat o své smrti (*Recht auf selbstbestimmtes Sterben*), které dovodil z článků 2 odst. 1 (právo na svobodný rozvoj osobnosti) a 1 odst. 1 (zásada lidské důstojnosti) německé ústavy.⁹⁸ Rozhodnutí zemřít je tak podle soudu aktem autonomního sebeurčení jedince, které mají stát i společnost respektovat.⁹⁹ Zrušené ustanovení trestního zákoníku toto ústavou zaručené právo fakticky vyprazdňuje a je tedy protiústavní.¹⁰⁰

Spolkový ústavní soud se nejprve zabýval obsahem práva samostatně rozhodovat o své smrti. Toto právo zahrnuje podle soudu nejen právo vzít si sám život, ale také vyhledat pomoc třetích osob a, je-li nabízena, využít ji.¹⁰¹ Právo na svobodný rozvoj osobnosti a zásada důstojnosti člověka předpokládají právo každého člověka samostatně v souladu s vlastními hodnotami disponovat se svým životem a zároveň nebýt nucen k formám života, které jsou v rozporu s jeho obrazem sebe sama. Je výsostně osobní záležitostí každého člověka, jaký smysl spatřuje ve své existenci a zda chce svůj život ukončit.¹⁰² Toto právo zároveň nelze omezit například pouze na nevléčitelně

⁹³ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 191

⁹⁴ Tamtéž, s. 193

⁹⁵ Strafgesetzbuch, Gesetze im internet. Dostupné z (včetně anglické verze): <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

⁹⁶ Důvodová zpráva k tisku č. 18/5373, návrh zákona o trestnosti profesionálního podporování sebeusmrcení (*Entwurf eines Gesetzes zur Strafbarkeit der geschäftsmäßigen Förderung der Selbsttötung*) ze dne 1. 7. 2015, 18. volební období, s. 17. Dostupné z: <https://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/053/1805373.pdf>

⁹⁷ German court to decide legality of assisted suicide. Dw.com [online]. [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/german-federal-court-rules-patients-should-have-access-to-life-ending-drugs/a-37790952>; „Rozhodnutí o vlastní smrti je základní lidské právo.“ Německo rozšíří možnosti eutanazie, Česká televize, 26. 2. 2020. [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3054080-rozhodnout-o-vlastni-smrti-je-zakladni-lidske-pravo-nemecko-rozsiri-moznosti-eutanazie>

⁹⁸ Rozsudek Spolkového ústavního soudu 2 BvR 2347/15, 2 BvR 2527/16, 2 BvR 2354/16, 2 BvR 1593/16, 2 BvR 1261/16, 2 BvR 651/16 ze dne 26. 2. 2020, právní věta 1 a). [online] [cit. 2019-03-13]. Dostupný z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/02/rs20200226_2bvr234715.html, s. 1.

⁹⁹ Tamtéž, právní věta 1 b), s. 1

¹⁰⁰ Tamtéž, právní věta 5, s. 2

¹⁰¹ Tamtéž, bod 208, s. 62

¹⁰² Tamtéž, bod 209, s. 62

nemocné. Jakékoliv omezení by znamenalo hodnocení pohnutek takového člověka, které je v rozporu se svobodou jedince chráněnou ústavou. Jako akt autonomního seburčení jedince se rozhodnutí vzít si život vymyká hodnocením z pohledu náboženství, morálky, rozumu či společenských představ.¹⁰³ Chráněna je také realizace tohoto práva za pomoci třetích osob, pokud tyto jednajíc svobodně.¹⁰⁴

Ustanovení § 217 trestního zákona do tohoto práva jedinců rozhodnutých ukončit svůj život zasahovalo, a to i přes to, že nebyli jeho přímými adresáty. Znemožňovalo jim totiž obrátit se na třetí osoby a využít jejich pomoci, čímž výkon tohoto práva fakticky znemožnilo.¹⁰⁵ Svůj závěr opřel Spolkový ústavní soud o test proporcionality.¹⁰⁶

Mezi důvody, které zákonodárce vedly k zavedení § 217 trestního zákoníku, patřily mimo jiné záměr chránit život člověka a zabránit usmrcení lidí, jejichž rozhodnutí nemuselo být zcela svobodné, ale i snaha zabránit etablování asistované sebevraždy jako normálního způsobu ukončení života. Spolkový ústavní soud sice konstatoval, že záměry zákonodárce byly legitimní¹⁰⁷, nicméně zvolená metoda, tedy omezení práva rozhodnout o své smrti, není v žádném případě přiměřená.¹⁰⁸

V posledním kroku testu proporcionality totiž soud zvažoval, zda je míra omezení práva jednotlivce přiměřená vzhledem k užítku pro celou společnost.¹⁰⁹ Spolkový ústavní soud poukázal na fakt, že § 217 trestního zákoníku nechrání právo jednotlivce skutečně samostatně a svobodně rozhodnout o své smrti, nýbrž výkon tohoto práva zcela znemožňuje.¹¹⁰ Ustanovení § 217 nezakazuje asistovanou sebevraždu zcela, ale pouze jednu její formu, a to profesionální poskytovatele. Zbylé možnosti však soud považuje za pouze teoretické.¹¹¹ Pokud zákonodárce vyloučí určité formy realizace základního práva, musí zbylé možnosti být schopné zajistit realizaci tohoto práva.¹¹² Tak tomu však není. Lékaři, kteří by připadali v úvahu, se doposud staví k výkonu asistované sebevraždy spíše zdrženlivě. Lékaře přitom nelze nutit, jelikož z práva svobodně rozhodnout o své smrti nevyplývá žádný nárok vůči třetím osobám. Podle soudu není přípustné, aby výkon základního práva závisel na ochotě lékařů. Dokud tato situace trvá, jsou profesionální poskytovatelé asistovaných sebevražd nutní k zajištění výkonu práva svobodně rozhodnout o své smrti.¹¹³

Posílení paliativní medicíny rovněž nemůže být za platnosti § 217 trestního zákoníku řešením. Ta sice může snížit počet lidí, kteří se k asistované sebevraždě rozhodnou, nikdo však nemá povinnost se paliativní léčbě podrobit.¹¹⁴ Stejně tak je nepřípustné, aby jedinci žijící v Německu byli nuceni využít zahraničních poskytovatelů asistované sebevraždy.¹¹⁵

Spolkový ústavní soud dále konstatoval, že tresty odnětí svobody či pokuty hrozící podle § 217 trestního zákoníku porušují práva osob, které asistovanou sebevraždu poskytují. Konkrétně konstatoval porušení práva na svobodný výkon povolání u právníků a lékařů, kteří jsou německými

¹⁰³ Tamtéž, bod 210, s. 62 - 63

¹⁰⁴ Tamtéž, body 212 - 213, s. 64

¹⁰⁵ Tamtéž, body 215 - 218, s. 64 - 65

¹⁰⁶ Tamtéž, bod 220, s. 65 a bod 226, s. 67

¹⁰⁷ Tamtéž, body 227 - 259, s. 67 - 75

¹⁰⁸ Tamtéž, bod 264, s. 76

¹⁰⁹ Tamtéž, body 264, 265, s. 76

¹¹⁰ Tamtéž, bod 267, s. 77

¹¹¹ Tamtéž, bod 280, s. 80

¹¹² Tamtéž, bod 283, s. 81

¹¹³ Tamtéž, body 285 - 297, s. 81-85.

¹¹⁴ Tamtéž, body 298 - 299, s. 85

¹¹⁵ Tamtéž, bod 300, s. 85

občany.¹¹⁶ Dále bylo zasaženo do práv stěžovatelů - německých spolků, jejich zástupců a zaměstnanců včetně lékařů (bez ohledu na jejich národnost), kteří před novelizací § 217 trestního zákoníku poskytovali služby na poli asistovaných sebevražd, svobodně jednat ve smyslu čl. 2 odst. 1 ústavy.¹¹⁷

Ke skutečné realizaci práva svobodně rozhodnout o své smrti je zapotřebí nejen faktická připravenost třetích osob poskytnout pomoc formou provedení asistované sebevraždy. Tyto třetí osoby musejí být rovněž schopny tuto svou pomoc poskytnout legálně. Proto vedle práva jedince svobodně rozhodnout o své smrti existuje ještě odpovídající právo chránící jednání poskytovatelů asistované sebevraždy.¹¹⁸

V závěru rozsudku soud uvedl, že tento jeho rozsudek neznamena, že by zákonodárce nesměl asistovanou sebevraždu regulovat.¹¹⁹ Nelze přípustnost asistované sebevraždy podmiňovat například tím, že je dotčený nevléčitelně nemocen. Přesto však lze vyžadovat podle situace i různé důkazy o vážnosti a trvalosti vůle dotčeného jedince podrobit se asistované sebevraždě.¹²⁰ V každém případě musí být právně i fakticky zajištěn dostatečný prostor každému jedinci na základě svobodného rozhodnutí s pomocí třetích osob ukončit svůj život.¹²¹ Spolkový ústavní soud výslovně doplňuje, že z jeho rozhodnutí nevyplývá žádná povinnost k poskytnutí asistované sebevraždy.¹²²

Nyní ukáže až čas, jak zákonodárce na tento rozsudek zareaguje a jak se dále vyvine praxe. Diskuse o nové úpravě stále probíhá. V červenci 2023 neprošel ani jeden ze dvou návrhů upravujících přístup ke „smrtícím prostředkům“ druhým čtením.¹²³ Statistiky týkající se počtu asistovaných sebevražd v Německu nejsou dostupné.

Nizozemsko

Důvody, proč bylo Nizozemsko první zemí světa, která legalizovala eutanazii

Nizozemsko bylo v roce 2002 první zemí světa, která legalizovala eutanazii. Do té doby povolovaly asistovanou sebevraždu pouze Švýcarsko (1942), Severní teritorium v Austrálii (1995–1997), stát Oregon (1997) ve Spojených státech amerických a na základě judikatury legalizovala eutanazii i Kolumbie (1997), zde však nebyla následně uplatňována, kvůli nevyjasněným podmínkám.¹²⁴ Holandská judikatura dovodila beztrestnost této praktiky již mnohem dříve. Od 40. let jsou mapovány případy, kdy došlo k eutanazii pacienta ze strany lékaře¹²⁵, přičemž postupně se vytvořila judikatura, která vymezila podmínky toho, kdy lze postup lékaře kvalifikovat jako krajní nouzi. Toto pojetí se prosadilo i přesto, že v zemi existovala v trestním zákoníku privilegovaná skutková podstata zabití na žádost. Ustálenou judikaturou dovozené podmínky se následně

¹¹⁶ Tamtéž, body 308, 310 - 312, s. 88

¹¹⁷ Tamtéž, část IV. rozsudku, body 313 - 316, 330, s. 24 - 37, 89 - 92

¹¹⁸ Tamtéž, bod 331, s. 92

¹¹⁹ Tamtéž, bod 338, s. 94

¹²⁰ Tamtéž, bod 340, s. 94

¹²¹ Tamtéž, bod 341, s. 94 - 95

¹²² Tamtéž, bod 342, s. 95

¹²³ Bundestag lehnt Gesetzentwürfe zur Reform der Sterbehilfe ab. Dostupné z:

<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2023/kw27-de-suiziddebatte-954918>

¹²⁴ Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>

¹²⁵ Shrnutí nejvýznamnějších případů nabízí kniha: DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 74 až 103.

do velké míry odrazily v zákoně o eutanazii a asistované sebevraždě. Uzákonění eutanazie tedy nebylo v zemi cizorodým prvkem.

Od 80. let docházelo k nárůstu ohlášených případů, kdy lékaři sami provedenou eutanazii nahlásili. Veřejné mínění se zároveň čím dál více přiklápělo na stranu povolení této praxe. Dle článku Richarda Feningse z roku 1989 docházelo v Nizozemsku k 5000 až 20 000 případům aktivní vyžádané eutanazie, v nichž v průměru jen 11 vedlo k zahájení trestního stíhání. I tyto případy byly často zastavovány, a pokud lékaři byli shledáni vinnými, byl jim často uložen jen trest symbolického rázu.¹²⁶ V roce 1982 byla ustavena Státní komise pro eutanazii. Od roku 1990 musejí být případy aktivní vyžádané eutanazie hlášeny spolu s podmínkami provedení. Ministerstvo spravedlnosti spolu s Královskou nizozemskou lékařskou asociací přislíbilo lékařům beztrestnost: 1) notifikují-li své jednání, 2) byly-li naplněny podmínky krajní nouze stanovené judikaturou a 3) dodržena řádná lékařská péče. Důvodem tohoto kroku byla obava z podvodů při vyplňování úmrtních listů. I po přijetí tohoto opatření bylo zřejmé, že ne všichni lékaři vyplňují dokumentaci pravdivě. Ke konci roku 1998 byly ustanoveny Regionální komise na kontrolu eutanazie. Po konci tisíciletí se našla politická vůle přijmout zákon, který by problematiku reguloval. Jeho přijetím se však mnoho nezměnilo, neboť v zákoně jsou do velké míry inkorporovány podmínky vycházející z judikatury, stanovisek prokuratury a doporučení asociace lékařů.¹²⁷

Právní úprava

Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě (*Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding*)¹²⁸ reguluje otázky, které se týkají:

- Požadavků řádné péče, jejíž dodržení je podmínkou pro to, aby nebylo zahájeno trestní stíhání proti lékaři;
- Činnosti Regionálních komisí pro kontrolu eutanazie;
- Novelizace ostatních zákonů, především trestního zákoníku tak, aby se vyloučila trestní odpovědnost lékařů, kteří dodrží podmínky zákona o asistované sebevraždě a dále též zákona o pohřebnictví.

Podmínky řádné péče o pacienta dodrží lékař pouze pokud:

1. Je přesvědčen, že žádost pacienta byla svobodná a dobře uvážená.
2. Je přesvědčen, že pacientův stav mu působí nesnesitelné útrapy a že není perspektiva zlepšení.
3. Lékař pacienta informoval o jeho situaci a o jeho vyhlídkách do budoucna.
4. Stav musí pacientovi působit nesnesitelné útrapy bez perspektivy zlepšení.
5. Pacient je přesvědčen, že neexistuje jiné rozumné řešení pro situaci, ve které je.
6. Lékař stav pacienta konzultoval alespoň s jedním nezávislým lékařem, který se s pacientem setkal a dodal písemně názor ohledně dodržení řádné péče.
7. Ukončení života nebo asistence při ukončení života byla provedena lékařem s řádnou péčí.
8. Lékař notifikuje městského patologa o svém jednání.¹²⁹

¹²⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 102

¹²⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 102 – 111

¹²⁸ Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (*Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě*), Overheid.nl. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/2018-08-01>

¹²⁹ Čl. 2 ve spojení s čl. 293 odst. 2 trestního zákoníku a čl. 7 odst. 2 zákona o pohřbech. Dutch law on Termination of life on request and assisted suicide, World Federation of Right to Die Societies. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné na: <https://www.worldrtd.net/dutch-law-termination-life-request-and-assisted-suicide-complete-text>, NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 226 -227

Lékařům, kteří by porušili výše uvedené standardy, hrozí trest za vraždu, a to v délce odnětí svobody až 12 let, v případě eutanazie, a 3 let odnětí svobody v případě asistované sebevraždy.¹³⁰

Nizozemsko praktikuje model kontroly ex post, kdy obecní patolog (koroner) vypracovává další zprávu, kterou postupuje státnímu zastupitelství a dává souhlas s pohřbem. Zpráva lékaře i patologa se poté doručují místně příslušné Regionální komisi pro kontrolu eutanazie (*Regionale Toetsingcommissies Euthanasie*, čl. 3 až 16 zákona o eutanazii). K oběma zmíněným zprávám se připojuje vyjádření nezávislého lékaře, se kterým byl případ konzultován a písemná žádost zesnulého.¹³¹ Hlavním úkolem Komise je hodnotit, zda byla dodržena kritéria řádné péče, přičemž Komise může žádat lékaře o doplnění zprávy, může žádat o informace obecního patologa, konzultanta nebo poskytovatele péče, jež se na provedení eutanazie podílel. Komise informuje lékaře o svých závěrech spolu s odůvodněním během šesti týdnů od získání zprávy, tato lhůta může být prodloužena. Dále Komise informuje Generální prokuraturu a zdravotní inspekci, zda dle názoru Komise lékař postupoval v souladu se standardy zdravotní péče.

V Nizozemsku je celkem pět Regionálních komisí. Předsedové komisí se alespoň dvakrát ročně scházejí a konzultují spolu pracovní metody a fungování komisí. Těchto setkání se účastní i zástupci prokuratury a zdravotní inspekce (čl. 13 zákona). Regionální komise musejí mít lichý počet osob a musejí sestávat z lékaře, odborníka na etiku nebo filosofii a právního experta. Členové komise jsou jmenováni Ministrem spravedlnosti a Ministrem zdravotnictví, dobrých životních podmínek a sportu na období 6 let, přičemž se jmenují i náhradníci. Komise rozhoduje o jednotlivých případech prostou většinou. Komise mají k dispozici tajemníky s poradním hlasem (*secretary*), kteří jsou právními akademiky (čl. 3 a 4 zákona).

Komise přezkoumávají, zda lékař postupoval dle zákonných standardů řádné péče (*due care*). Lékaři získávají od Komise zpětnou vazbu, zda jejich postup v určitém případě byl v souladu s právními, lékařskými a etickými standardy. V případě podezření z porušení standardů Komise postoupí věc veřejné prokuratuře a oznámí tuto skutečnost lékaři (čl. 8 a 9 zákona).

Na rozdíl od Belgie nemusí být nutně žádost o eutanazii písemná. Zároveň existující praxi výrazněji ovlivňuje vyvíjející se judikatura, protože zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě je relativně stručný. Pomocí judikatury bylo například stanoveno, že pacienti mohou žádat o ukončení života nikoli pouze z důvodu fyzického strádání, ale i strádání psychického (rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 1994).¹³² Společně se zákonem vláda přijala i „ambiciózní program na podporu péče o umírající a nevléčitelně nemocné. Vybudovala šest paliativních center ve velkých městech, víc než stovku menších hospiců a další investice věnovala na výzkum a vzdělávání lékařů v paliativní péči.“¹³³ Zároveň existují precedenty stále se posouvající hranice toho, kdy je eutanazie ještě možná.¹³⁴

V letech 2020–2023 nedošlo v úpravě zákona o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě k podstatným změnám.¹³⁵

¹³⁰ Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě). Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z:

<https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-assisted-suicide-and-non-resuscitation-on-request>

¹³¹ NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 226 – 227.

¹³² NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 228.

¹³³ NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 231

¹³⁴ NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 228 – 231.

¹³⁵ Novelizace se týkala odměn členů komise. Viz srovnání časových verzí zákona na: Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding. Dostupné z: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/2021-10-01/0?VergelijkMet=BWBR0012410%3fg%3d2020-03-19%26v%3d0>

Statistiky¹³⁶

Rok	Celkový počet usmrcených	Počet nahlášených případů eutanazie	Počet nahlášených případů asistované sebevraždy	Kombinace eutanazie a asistované sebevraždy
1990	2300	Nizozemská vláda provedla tři výzkumy v letech 1990, 1995 a 2001. Eutanazie a asistovaná sebevražda byly již tehdy umožněny na základě přísných podmínek vytyčených judikaturou. Odlišná čísla jsou uvedena v knize Právní aspekty, dle které byl pro rok 1990 uváděn počet 2700 osob a pro rok 1995 3600 osob. ¹³⁷		
1995	3250			
2001	3500 ¹³⁸			
2002	1882			
2003	1815	1626	148	41
2004	1886	1714	141	31
2005	1933	1765	143	25
2006	1923	1765	132	26
2007	2120	1923	167	30
2008	2331	2146	152	33
2009	2636	2443	156	37
2010	3136	2910	182	44
2011	3695	3446	196	53
2012	4188	3965	185	38
2013	4829	4501	286	42
2014	5306	5033	242	31
2015	5516	5277	208	31
2016	6091	5856	216	19
2017	6582	6303	250	29
2018 ¹³⁹	6126	5898	212	16
2019	6361	6092	245	24
2020	6938	6705	216	17
2021	7666	7459	189	18
2022	8720	8501	186	33

Podrobnější údaje vydávají Regionální komise pro kontrolu eutanazie ve svých zprávách.

Věková hranice

Mladiství mohou žádat o provedení eutanazie po dosažení věku 12 let, souhlas rodičů nebo opatrovníka je nezbytný k provedení úkonu, dokud dítě nedosáhne věku 16 let. Osoby ve věku 16-17 let nemusejí mít souhlas rodičů, nicméně jejich rodiče musejí být zapojeni do rozhodování. Po dosažení věku 18 let mají pacienti možnost požadovat provedení eutanazie bez zapojení

¹³⁶ Výroční zprávy jsou dostupné na stránkách Regional Euthanasia Review Committees, Annual Reports [online]. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://english.euthanasiecommissie.nl/the-committees/documents/publications/annual-reports/2002/annual-reports/annual-reports>.

¹³⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 108

¹³⁸ Počet usmrcených osob za roky 1990, 1995, 2001 byl uveden v knize: NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 229 -230.

¹³⁹ Viz pozn. č. 74

rodičů.¹⁴⁰ Dále existují zvláštní podmínky týkající se eutanazie novorozenců, které jsou popsány níže. Novela rozšiřující podmínky pro žádání o provedení eutanazie i na děti mladší 12 let se připravuje.¹⁴¹

Případy eutanazie nebo asistované sebevraždy mladistvých jsou vzácné, v letech 2002–2015 bylo nahlášeno 7 případů, z toho 5 dětem bylo 17 let, v jednom případě 12 let a v jednom případě 16 let.¹⁴² V letech 2016–2017 byly nahlášeny 4 případy.¹⁴³ Ve všech případech byla pacientova rodina zapojena, rozuměla a respektovala přání pacienta o eutanazii.

Eutanazie novorozenců

Ačkoli dle zákona o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě mohou o eutanazii nebo asistovanou sebevraždu žádat pouze děti starší 12 let, z dostupných dat včetně prohlášení na vládních webových stránkách země¹⁴⁴ vyplývá, že praxe eutanazie novorozenců je při dodržení přísných podmínek považována za legální a je prokuraturou tolerována ve smyslu, že lékaři za ní nebývají souzeni.¹⁴⁵

Na začátku tohoto tisíciletí profesor Eduard Verhagen, vedoucí oddělení pediatrie zdravotního centra Univerzity v Groningenu navrhl po konzultaci s místní prokuraturou text protokolu, který by stanovil, za jakých podmínek by mohla být eutanazie novorozenců povolena. Groningenský protokol byl autorizován jako národní stanovisko Holandské asociace pediatrické péče (*Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde*) v červenci 2005. Protokol stanovuje následující kritéria péče:¹⁴⁶

- utrpení dítěte musí být nesnesitelné a jeho stav musí být bez vyhlídky na zlepšení,
- rozhodnutí o ukončení léčby musí být odůvodněné a o diagnóze a prognóze nesmí být žádných pochyb;
- postup lze provést pouze, pokud jak lékaři, tak rodiče jsou přesvědčeni, že vzhledem k situaci dítěte se nenabízí rozumné alternativní řešení;
- souhlas rodičů s ukončením života dítěte je podmínkou postupu;
- rodiče byli plně informováni o diagnóze a prognóze;
- stav dítěte musí být přezkoumán alespoň jedním dalším nezávislým lékařem, který písemnou zprávou vyjádří svůj názor ohledně souladu postupu dle kritérií řádné péče vymezených výše;

¹⁴⁰ Euthanasia, assisted suicide and non-resuscitation on request. Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05].

Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-assisted-suicide-and-non-resuscitation-on-request>.

¹⁴¹ Netherlands to broaden euthanasia rules to cover children of all ages [online], 2023. The Guardian [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/society/2023/apr/14/netherlands-to-broaden-euthanasia-rules-to-cover-children-of-all-ages>

¹⁴² Regional Euthanasia Review Committees, Annual Reports [online]. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://english.euthanasiecommissie.nl/the-committees/documents/publications/annual-reports/2002/annual-reports/annual-reports>, s. 14

¹⁴³ Report pro léta 2016 a 2017. Regional Euthanasia Review Committees, Annual Reports [online]. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://english.euthanasiecommissie.nl/the-committees/documents/publications/annual-reports/2002/annual-reports/annual-reports>.

¹⁴⁴ Euthanasia and newborn infants. Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-and-newborn-infants>.

¹⁴⁵ EUTHANASIA OF NEWBORNS AND THE GRONINGEN PROTOCOL. Ieb-eib.org [online]. 2014 [cit. 2019-09-05], s. 3. Dostupné z: <https://www.ieb-eib.org/docs/pdf/2015-02/doc-1554801153-42.pdf>.

¹⁴⁶ Euthanasia and newborn infants. Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-and-newborn-infants>.

- ukončení života musí být provedeno s náležitou péčí.¹⁴⁷

Portugalsko

Právní úprava

Zákon č. 22/2023 Sb., upravující podmínky, za kterých není lékařsky asistované úmrtí trestné, a měnící trestní zákoník (*Lei n.º 22/2023 de 25 de maio Regula as condições em que a morte medicamente assistida não é punível e altera o Código Penal*)¹⁴⁸ byl vyhlášen ve sbírce zákonů dne 25. května 2023 a vstoupil v účinnost 30 dní po vyhlášení.

Zákon „považuje za beztrestné lékařsky asistované úmrtí, ke kterému dojde z rozhodnutí zletilé osoby, jejíž vůle je aktuální a opakovaná, vážná, svobodná a jasná, v situaci velmi intenzivního utrpení této osoby, která má trvalé zranění extrémní závažnosti nebo vážnou a nevléčitelnou nemoc. Asistované úmrtí musí být vykonáno nebo osobě musejí pomáhat pouze zdravotníci.“ (čl. 3 odst. 1) K lékařsky asistovanému úmrtí může dojít skrze eutanazii nebo lékařsky asistovanou sebevraždu, přičemž eutanazii je možné provést, jen pokud lékařsky asistovaná sebevražda není možná z důvodu fyzické neschopnosti pacienta realizovat ji. O lékařsky asistované usmrcení mohou žádat osoby mající státní občanství Portugalska nebo legální pobyt na území státu. (čl. 3 odst. 2 a 3)

Žádost může pacient kdykoli svobodně odvolat. Přístup k paliativní péči je vždy pacientům garantován. (čl. 3 odst. 7 a 4 odst. 6) Během celého procesu je pacientovi zajištěn přístup k monitoringu specialistou v klinické psychologii, pokud pacient monitoring neodmítne. Přístup ke klinickému psychologovi by měl mít pacient zajištěn do 10 dnů od zahájení procedury, přičemž přístup by mu měl zajistit dohlízející lékař. (čl. 4 odst. 7-9)

Co se týká procedury, lékař, který pacienta procesem provází - dohlízející lékař (*médico orientador*), musí povinně nahlédnout do klinické historie pacienta a vycházet z ní jako ze základní součásti svého posudku. Dohlízející lékař vydává odůvodněné stanovisko o tom, zda pacient splňuje kritéria. K případu se dále vyjadřuje lékař specialista na patologii postihující pacienta. V některých případech bývá žádán i názor psychiatra, a to když lékaři mají pochybnosti o schopnosti pacienta požádat o lékařsky asistovanou smrt nebo osoba má duševní poruchu nebo zdravotní stav, který ovlivňuje schopnost pacienta rozhodovat se. (čl. 7) V případech, kdy se stanovisko dohlízejícího lékaře nebo lékaře specialisty staví proti umožnění lékařsky asistované

¹⁴⁷ Dle článku profesora Eduarda Verhagen z roku 2005 v časopise New England Journal of Medicine o Groningenském Protokolu, jsou statistiky následující: z 200.000 dětí, které se každý rok přibližně v Nizozemsku narodí, se jich přibližně 1.000 nedožije prvních narozenin. Z této 1.000 dětí je smrt 600 z nich důsledkem lékařského rozhodnutí, přičemž tato rozhodnutí jsou spojena s rozhodnutím o započetí či nezapočetí nebo pokračování extenzivní léčby. Dle profesora Verhagena je eutanazie v Nizozemsku provedena na 15 až 20 novorozeňatech každý rok. Anonymní průzkum mezi pediatry v jiných evropských zemích potvrdil, že k eutanazii novorozeňat dochází i v jiných evropských zemích (průzkum European workgroup Euronice publikovaný v The Lancet). Dle výsledků průzkumu 73 % francouzských neonatologů přiznalo podávání produktů novorozencům s úmyslem ukončit jejich život, v Nizozemsku toto číslo dosahovalo 47 %, v Německu číslo kleslo na 4 % a ve Spojeném království, Španělsku, Itálii či Švédsku dosahovalo 2 %. Možnost, že eutanazie novorozenců je za určitých podmínek tolerována i v jiných zemích, naznačuje i jiná studie provedená ve Flandrech, která analyzovala příčiny smrti 253 novorozenců v letech 1999 a 2000. Dle studie bylo rozhodnutí ukončit život zjevně učiněno v 194 případech, které vyústily v 117 případech úmrtí brzy poté a 77 případů později. Smrtící produkty byly zjevně podány v 17 případech. EUTHANASIA OF NEWBORNS AND THE GRONINGEN PROTOCOL. ieb-eib.org [online]. 2014 [cit. 2019-09-05], s. 1-4. Dostupné z: <https://www.ieb-eib.org/docs/pdf/2015-02/doc-1554801153-42.pdf>)

¹⁴⁸ Lei n.º 22/2023 de 25 de maio Regula as condições em que a morte medicamente assistida não é punível e altera o Código Penal. Dostupné z: <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/22-2023-213498831>

smrti pacienta, je proces ukončen. Dohlížející lékař informuje pacienta o tomto rozhodnutí a jeho důvodech. Postup může být znovu zahájen novou žádostí pacienta. (čl. 5 a 6)

Komise pro ověřování a hodnocení klinických postupů pro lékařsky asistovanou smrt (*Comissão de Verificação e Avaliação dos Procedimentos Clínicos de Morte Medicamente Assistida*) si vyžadává stanoviska o souladu se zákonnými podmínkami a o předchozích fázích procesu. Komise takto hodnotí soulad postupu před provedením lékařsky asistované smrti žadatele. V případě pohybnosti o postupu komise svolá zapojené lékaře a dále může požádat o poskytnutí dodatečných dokumentů. V případě, že komise vydá nesouhlasné stanovisko, je proces ukončen a postup může být znovu zahájen novou žádostí pacienta. (čl. 8) Kromě předběžné kontroly provádí komise i ex-post kontrolu, kdy vypracovává hodnotící zprávy na základě závěrečných zpráv, které komisi předkládají lékaři po úmrtí pacienta. (čl. 26 a 17)

Na základě kladného stanoviska komise se dohlížející lékař v souladu s přáním pacienta dohodne na dni, čase, místě a způsobu lékařsky asistované smrti. (čl. 9) Kromě lhůt stanovených zákonem pro splnění jednotlivých úkonů, stanovuje dále zákon, že lékařsky asistovaná smrt se může uskutečnit až po uplynutí dvou měsíců ode dne podání žádosti o zahájení řízení. (čl. 4 odst. 5) Rozhodnutí pacienta zemřít může být vykonáno i mimo zdravotnické zařízení. Na místě při aplikaci smrtelné substance musí být přítomen dohlížející lékař a další zdravotník. Dále mohou být na místě na doporučení ošetřujícího lékaře přítomni i další zdravotničtí pracovníci a osoby určené pacientem, pokud ošetřující lékař usoudí, že jsou k tomu vhodné klinické a komfortní podmínky (čl. 9 a 10) Volba místa lékařsky asistované smrti je na pacientovi. Pokud si pacient zvolí jiné místo aplikace smrtelné substance než zdravotnické zařízení, musí dohlížející lékař potvrdit, že pacient má pro tento účel adekvátní podmínky z klinického hlediska a z hlediska komfortu. (čl. 13)

Pokud pacient žádající o lékařsky asistovanou smrt neumí nebo není fyzicky schopen psát a podepisovat se, může být ve všech fázích postupu, v nichž je to požadováno, zastoupen osobou, které důvěřuje a kterou určí pouze pro tento účel. Použijí se pravidla uznávání podpisu na žádost v přítomnosti odborně způsobilé osoby. Podpis musí být proveden v přítomnosti dohlížejícího lékaře s výslovným odkazem na tuto okolnost a za přítomnosti jednoho nebo více svědků. (čl. 11 odst. 2) Jako zástupci pacienta by neměly být do procesu zapojeny osoby, které by mohly získat přímý ani nepřímý prospěch z pacientovy smrti například v podobě dědictví. (čl. 11 odst. 3)

Za dohled nad klinickými postupy lékařsky asistované smrti je podle tohoto zákona je odpovědný Generální inspektorát zdravotnických aktivit (*Inspeção-Geral das Atividades em Saúde*). (čl. 23) Inspektorátu a komisi jsou taktéž zasílány závěrečné zprávy, které připravují dohlížející lékaři. (čl. 17)

Statistiky

Komise pro ověřování a hodnocení klinických postupů pro lékařsky asistovanou smrt by měla každoročně prezentovat Parlamentu hodnotící zprávu o aplikaci tohoto zákona s detailními statistickými údaji a s doporučeními. První dva roky by takovouto zprávu měla komise prezentovat dokonce každých šest měsíců. (čl. 27 a 33) S ohledem na to, že zákon vstoupil v účinnost teprve dne 25. června 2023, doposud nejsou k dispozici statistická data.

Rakousko

Právní úprava

Otázka regulace eutanazie a asistované sebevraždy je v rakouském právním řádu primárně upravena spolkovým zákonem č. 242/2021 Sb., o prohlášení o úmyslu zemřít.¹⁴⁹ Zákon vstoupil v účinnost dne 1. ledna 2022. Předcházel mu nálezkem rakouského ústavního soudu ze dne 11. prosince 2020 sp. zn. G 139/2019¹⁵⁰, kterým došlo k částečnému zrušení trestnosti účasti na sebevraždě podle § 78 trestního zákoníku (*Strafgesetzbuch*).¹⁵¹ Ústavní soud v úpravě shledal protiústavní slova „nebo mu poskytnete pomoc“ a rozpracoval v nálezu právo na svobodné sebeurčení (*Recht auf freie Selbstbestimmung*), které plyne z rakouské Ústavy, a zahrnuje jak právo utvářet svůj život, tak právo na důstojnou smrt (pozn. rakouský ústavní soud toto právo dovozuje z práva na soukromí, práva na život a zásady rovnosti).¹⁵²

Klíčovým institutem zákona o prohlášení o úmyslu zemřít je *Sterbeverfügung* neboli „prohlášení o úmyslu zemřít“. Jedná se o prohlášení, kterým osoba vyjadřuje své trvalé, svobodné a samostatné rozhodnutí ukončit svůj život.¹⁵³ Podstatným aspektem tohoto prohlášení je, že ho mohou sepsat pouze rakouští občané nebo osoby, které mají trvalé bydliště v Rakousku.¹⁵⁴ Zákaz poskytování eutanazie zahraničním občanům je krokem, který má zamezit tzv. „sebevražednému turismu“, se kterým se lze setkat například v sousedním Švýcarsku.¹⁵⁵ Mezi další náležitosti prohlášení o úmyslu zemřít patří skutečnost, že musí obsahovat výslovné prohlášení osoby, že bylo učiněno svobodně a na základě podrobného vysvětlení ze strany lékařů.¹⁵⁶

Základními předpoklady pro sepsání prohlášení o úmyslu zemřít je plnoletost a svéprávnost osoby, která jej sepisuje, a to jak v okamžiku vysvětlení ze strany lékařů podle § 7, tak v době sepsání prohlášení o úmyslu zemřít (§ 8).¹⁵⁷ Prohlášení o úmyslu zemřít, jak je již zmíněno výše, musí být učiněno svobodně a samostatně, zejména musí být prosto omylu, lsti, podvodu, tělesného či duševního nátlaku a ovlivňování třetími osobami.¹⁵⁸ Posledním předpokladem je, aby osoba, která hodlá sepsat prohlášení o úmyslu zemřít, trpěla nevyléčitelnou nemocí vedoucí ke smrti či trpěla vážnou, trvalou nemocí s trvalými příznaky, jejíž následky trvale narušují celý způsob života dotyčné osoby, přičemž tato nemoc způsobuje stav utrpení, který dotyčná osoba nemůže odvrátit žádným jiným způsobem.¹⁵⁹

Sepsání prohlášení o úmyslu zemřít je z důvodu citlivosti problematiky komplikovaným a důsledným procesem, který je rozdělen na dvě fáze. Samotnému sepsání rozhodnutí o úmrtí musí předcházet vysvětlení ze strany dvou lékařských odborníků podle § 7 zákona (*Aufklärung*). Jeden

¹⁴⁹ Gesamte Rechtsvorschrift für Sterbeverfügungsgesetz. Dostupné z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011782>

¹⁵⁰ Verfassungsgerichtshof: G 139/2019-71. 11. Dezember 2020. Dostupné z:

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH-Erkenntnis_G_139_2019_vom_11.12.2020.pdf

¹⁵¹ Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB). Dostupné z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

¹⁵² Erläuterungen. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/I/1177/fnameorig_1012538.html

¹⁵³ § 3 odst. 1 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁵⁴ § 1 odst. 2 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁵⁵ Švýcarsko se sebevražedné turistiky nezabývá. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1144017-svycarsko-se-sebevrazedne-turistiky-nezbavi>

¹⁵⁶ § 5 odst. 1 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁵⁷ § 6 odst. 1 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁵⁸ § 6 odst. 2 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁵⁹ § 6 odst. 3 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

z odborníků musí mít kvalifikaci v paliativní medicíně a oba musí nezávisle na sobě potvrdit, že osoba, která chce zemřít, je schopna se rozhodnout a vyjádřila svobodné a samostatné rozhodnutí.¹⁶⁰ Obsah vysvětlení je vymezen v § 8 odst. 2 a 3 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít. Jedná se o informace o alternativách léčby, psychoterapeutickém poradenství spojeném s asistovanou sebevraždou, a především pak o dávce přípravku, kterou dojde k usmrcení.

Co se týče samotného sepsání prohlášení o úmyslu zemřít (*Errichtung*, § 8), aby bylo prohlášení platné, musí být sepsáno nejdříve 12 týdnů po obdržení vysvětlení (viz výše). Výjimkou z tohoto pravidla je situace, kdy se pacient nachází v terminální fázi nemoci, a tuto skutečnost potvrdil lékař. V takovém případě se uplatní zkrácená lhůta dvou týdnů.¹⁶¹ Prohlášení o úmyslu zemřít musí být sepsáno písemně před k tomu zákonem zmocněnou osobou označovanou zákonem jako dokumentující osoba, tj. notář nebo zaměstnanec organizací zastupujících pacienty (§ 3 odst. 6 zákona). Dokumentující osoba ověří naplnění výše uvedených podmínek, včetně existence vysvětlení. Prohlášení musí obsahovat též dávkování přípravku, který způsobí smrt, určené ve vysvětlení poskytnutém ze strany lékařů. Prohlášení je uloženo do registru prohlášení o úmyslu zemřít (§ 9 zákona). V prohlášení si dotčená osoba může určit osobu, která jí přímo při aktu poskytne fyzickou pomoc (§ 3 odst. 3 a 4 zákona tzv. *Hilfe leistende Person*). Zákon zároveň stanoví, že nikdo není povinen tuto roli přijmout (§ 2).

Po sepsání prohlášení si dotčená osoba vyzvedne přípravek v lékárně (§ 10). Zákon prohlášení o úmyslu zemřít zároveň konkretizuje pravidla pro vrácení přípravku do lékárny a nakládání s ním – výdej a vrácení přípravku se musí zanezt do registru prohlášení o úmyslu zemřít (§ 10). Na tomto místě je třeba podotknout, že rakouská právní úprava umožňuje pouze asistovanou sebevraždu formou asistovaného předávkování se a nikoli aktivní eutanazii (usmrcení třetí osobou na žádost pacienta). Samotný akt by měla dotčená osoba vykonat sama. Osoba, která poskytuje pacientovi pomoc, je mu sice fyzicky nápomocná, ale tento poslední krok za něj nemůže převzít. Je-li pacient ve stavu, kdy toho již není schopen, nemůže podstoupit asistovanou sebevraždu.¹⁶² Tomu odpovídá i novelizace trestního zákoníku, provedená současně se zavedením této nové právní úpravy, vyjímající z trestného činu účasti na sebevraždě podle § 78 trestního zákoníku osobu poskytující pomoc u asistované sebevraždy dle zákona o prohlášení o úmyslu zemřít. Napomáhání k sebevraždě osobě, která netrpí nevyléčitelnou nemocí nebo osobě, která neobdržela vysvětlení ve smyslu § 7 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít, je však pořád trestné. Zároveň též zůstává v platnosti trestný čin podle § 77 trestního zákoníku zabití na žádost, který nebyl dotčen ani výše zmiňovaným rozhodnutím ústavního soudu.¹⁶³

Rakouská právní úprava nezapomíná též na možné zneužití asistované sebevraždy pro získání zisku. Zákon výslovně zakazuje reklamu, která nabízí, oznamuje nebo propaguje vlastní nebo cizí pomoc nebo prostředky, předměty nebo postupy vhodné pro sebevraždu.¹⁶⁴ Dále je zakázáno nabízet pomoc osobám, které chtějí zemřít, nebo takovou pomoc provádět, pokud si někdo nechá slíbit nebo přijme za takovou pomoc od třetí osoby ekonomické výhody (přesahující úhradu prokázaných nákladů).¹⁶⁵

¹⁶⁰ § 8 odst. 1 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁶¹ § 8 odst. 1 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁶² Sterbeverfügung. Dostupné z: <https://www.bmj.gv.at/themen/Fokusthemen/Dialogforum-Sterbehilfe.html>

¹⁶³ Erläuterungen. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/I/1177/fnameorig_1012538.html

¹⁶⁴ § 12 odst. 1 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

¹⁶⁵ § 12 odst. zákona o prohlášení o úmyslu zemřít.

Kromě výše zmíněného zákona bude rakouská spolková vláda za účelem podpory hospicové a paliativní péče poskytovat spolkovým zemím granty v oblasti hospicové a paliativní péče z prostředků spolkového rozpočtu.¹⁶⁶

Statistika

Zákon o prohlášení o úmyslu zemřít je v Rakousku účinný již více než rok a půl (stav k srpnu 2023). Oficiální data z registru lze získat od ministerstva zdravotnictví – podle dostupných informací mělo být dle registru v roce 2022 sepsáno celkem 111 prohlášení o úmyslu zemřít. Smrtící přípravek byl vydán celkem v 91 případech, avšak samotný akt byl dokončen v méně než deseti případech.¹⁶⁷

Za pozornost stojí článek v rakouském deníku *Der Standard* z ledna roku 2023 vycházející z dat, které sbírá Rakouská paliativní společnost (*Österreichische Palliativgesellschaft*, „OPG“), na jejíž platformě mohou anonymně sdílet své zkušenosti osoby, které byly svědky/podílely se na asistované sebevraždě.¹⁶⁸ Podle těchto dat dokončilo sebevraždu za rok 2022 minimálně 21 lidí – výsledky jsou tedy odlišné od oficiálních dat, které sdělilo ministerstvo. Členové Rakouské paliativní společnosti se od počátku stavěli proti liberalizace eutanazie (respektive asistované sebevraždy).¹⁶⁹

Španělsko

Právní úprava

Zákon č. 3/2021 z 24. března o regulaci eutanazie (*Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo de regulación de la eutanasia*)¹⁷⁰ se stal platným od 25. března 2021 a vstoupil v účinnost o tři měsíce později. Zákon upravuje mimo jiné podmínky, které žadatel musí splnit pro přístup k pomoci při umírání, postup odpovědného lékaře v případě žádosti o pomoc při umírání, samotnou realizaci poskytnutí pomoci, záruky přístupu k pomoci a upravuje fungování Garanční a hodnotící komise.

V čl. 5 zákona jsou stanoveny podmínky pro získání pomoci v umírání, dle kterých žadatel musí splnit následující požadavky:

- a. mít občanství nebo trvalý pobyt ve Španělsku nebo osvědčení o sčítání lidu prokazující pobyt na území Španělska delší než dvanáct měsíců, být plnoletý a způsobilý k právním úkonům v době podání žádosti,
- b. disponovat písemnými informacemi o zdravotním postupu, různých alternativách a možnostech opatření, včetně přístupu ke komplexní paliativní péči,
- c. podat dvě žádosti o eutanazii, které byly podány dobrovolně a písemně (nebo jiným způsobem, který umožňuje vedení záznamu) a které nebyly výsledkem vnějšího nátlaku, přičemž mezi oběma žádostmi musí být prodleva nejméně patnáct kalendářních dní. Prodleva mezi podanými žádostmi může být kratší, pokud se odpovědný lékař domnívá, že hrozí ztráta schopnosti žadatele dát informovaný souhlas, což se zaznamená do lékařské dokumentace,

¹⁶⁶ Sterbeverfügung. Dostupné z: <https://www.bmj.gv.at/themen/Fokusthemen/Dialogforum-Sterbehilfe.html>

¹⁶⁷ Sterbehilfe: Bisher 111 Sterbeverfügungen errichtet. Dostupné z: <https://orf.at/stories/3299488/>

¹⁶⁸ ASCIRS. Dostupné z: ascirs.at

¹⁶⁹ Ein Jahr Sterbeverfügung: Was Menschen zum assistierten Suizid veranlasste. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000142688462/ein-jahr-sterbeverfuegung-was-menschen-zum-assistierten-suizid-veranlasste>

¹⁷⁰ Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo de regulación de la eutanasia. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-4628>

- d. trpí vážnou a nevléčitelnou nemocí nebo vážným, chronickým nebo invalidizujícím stavem za podmínek stanovených tímto zákonem (viz čl. 3 zákona obsahující definice), což je potvrzeno příslušným lékařem,
- e. poskytne informovaný souhlas před přijetím pomoci při umírání. Uvedený souhlas musí být uveden ve zdravotnické dokumentaci pacienta.

V případech, kdy odpovědný lékař dosvědčí, že pacient nemůže plně používat své schopnosti nebo není schopen dát svobodný, dobrovolný a informovaný souhlas s podáním žádosti, postačí, pokud pacient splňuje požadavky dle písmena d) (nemoc nebo bolesti) a a) (občanství, trvalý pobyt nebo pobyt po dobu 12 měsíců, plnoletost a svéprávnost) a poté se může postupovat podle pacientem dříve sepsané závěti nebo instrukcí do budoucna nebo jiného obdobného právně uznávaného dokumentu. V případě, že byl v tomto dokumentu jmenován zástupce, je platným partnerem pro jednání s odpovědným lékařem.

Žádost o pomoc při umírání se podepisuje za přítomnosti zdravotnického pracovníka, který jí podepíše. Pokud není odpovědným lékařem, žádost mu předá. Dokument se zakládá do zdravotnické dokumentace pacienta. (čl. 6 odst. 2) V případě, že vzhledem ke své osobní situaci nebo zdravotnímu stavu není pacient schopen žádost datovat a podepsat, může využít jiný způsob záznamu nebo může žádost v jeho přítomnosti datovat a podepsat jiná osoba, která je plnoletá a plně způsobilá k podpisu. Tato osoba uvede skutečnost, že osoba žádající o pomoc při umírání není schopna dokument podepsat a uvede důvody. (čl. 6 odst. 1)

Proces spojený s žádostí o pomoc při umírání obsahuje řadu kroků, k jejichž splnění jsou stanoveny často i pevné lhůty. Žadatel o pomoc při umírání může svou žádost kdykoli odvolat a jeho rozhodnutí se zaznamená do zdravotnické dokumentace. Může také požádat o odklad poskytnutí pomoci při umírání. (čl. 6 odst. 3).

Po obdržení první a druhé žádosti o poskytnutí pomoci při umírání provede vždy odpovědný lékař s pacientem jednání o jeho diagnóze, terapeutických možnostech a očekávaných výsledcích, jakož i o možné paliativní péči. Lékař zajistí, aby pacient poskytnutým informacím rozuměl. Tyto informace musí být poskytnuty také písemně. Druhé jednání má za cíl vyřešit veškeré pochybnosti nebo uspokojit potřebu pacienta po dalších informacích, které pacient mohl mít v návaznosti na informace poskytnuté po podání první žádosti. (čl. 8)

Splnění zákonných a věcných podmínek (např. skrze studium klinické historie pacienta a vyšetření pacienta) ověřuje odpovědný lékař, konzultující lékař a Garanční a hodnotící komise (*Comisión de Garantía y Evaluación*). Odpovědný lékař po zhodnocení splnění zákonných a věcných podmínek předá věc k ověření konzultujícímu lékaři. Následně probíhá i předběžná kontrola před uskutečněním eutanazie či asistované sebevraždy pacienta ze strany Garanční a hodnotící komise. Pacient se může odvolat ke Garanční a hodnotící komisi v případě odmítnutí poskytnutí pomoci při umírání odpovědným lékařem nebo v případě posudku o nesplnění podmínek ze strany konzultujícího lékaře. V případech, kdy nedojde k dohodě mezi dvěma členy komise, je ověření postoupeno plenárnímu zasedání Garančního a hodnotícího komise, na kterém se přijme konečné rozhodnutí. Proti usnesením komise, která vydala nepříznivou zprávu o žádosti o poskytnutí pomoci při umírání, lze podat odvolání ke správnímu orgánu. (čl. 8–10, 18)

Garanční a hodnotící komise má povahu správního orgánu. Komise by měla být zřízena v každé autonomní oblasti Španělska a v autonomních městech Ceuta a Melilla. Komise by měla být multidisciplinární a měla by sestávat ze zdravotnického a ošetrovatelského personálu a právníků.

Kromě výše zmiňovaných funkcí a úkolů by Garanční a hodnotící komise měla „řešit pochybnosti nebo otázky, které mohou vzniknout při uplatňování zákona, a sloužit jako poradní orgán ve své konkrétní územní oblasti.“ (čl. 18 písm. d) zákona) Komise by taktéž měla „zjišťovat případné problémy při plnění povinností“ stanovených zákonem a „navrhovat konkrétní zlepšení pro jejich začlenění do příruček správné praxe a protokolů“. (čl. 18 písm. c) zákona) Komise dále ve lhůtě dvou měsíců ověřuje, zda bylo „poskytnutí podpory při umírání provedeno v souladu s postupy stanovenými zákonem.“ (čl. 18 písm. b) zákona)

Poskytování pomoci při umírání musí být prováděno zdravotnickými pracovníky podle příslušných protokolů obsahujících kritéria týkající se způsobu a času poskytování. Pomoc při umírání může být poskytnuta dvěma způsoby: 1) přímým podáním látky pacientovi příslušným zdravotnickým pracovníkem (aktivní eutanazie) nebo 2) předepsáním nebo dodáním smrtící látky pacientovi zdravotnickým pracovníkem takovým způsobem, aby si ji pacient mohl podat sám (asistovaná sebevražda). V případě asistované sebevraždy jsou zdravotničtí pracovníci pacientovi nablízku, sledují průběh a poskytují mu podporu až do okamžiku úmrtí. (čl. 3 písm. g) a čl. 11)

Poskytování pomoci při umírání by mělo být zahrnuto do společného portfolia služeb národního zdravotního systému a financováno z veřejných zdrojů. (čl. 13) Pomoc při umírání se poskytuje ve veřejných, soukromých nebo dotovaných zdravotnických zařízeních a v domácnostech. Přístup k péči a její kvalita nesmí být omezena uplatněním výhrady svědomí nebo místem, kde je poskytována. Osoby, které jsou ve střetu zájmů nebo které mají z výkonu eutanazie prospěch, nesmí být zapojeny do žádného z odborných týmů. (čl. 14) Smrt v důsledku poskytnutí pomoci při umírání se pro všechny právní účely považuje za přirozenou smrt se všemi jejími efekty, bez ohledu na to, jak je případ veden v záznamech.

Do jednoho roku od vstupu zákona v platnost se Komise pro další vzdělávání zdravotnických pracovníků při Komisi pro lidské zdroje národního zdravotnického systému měla zabývat koordinací poskytování specifického dalšího vzdělávání v oblasti pomoci při umírání. Toto vzdělání by mělo zohledňovat jak technické, tak právní aspekty, nutnost překonávat obtížnou komunikaci, a tak by i mělo cvičit k poskytování emocionální podpory. (Sedmé doplňkové ustanovení. Vzdělávání)

Statistiky

Dle čl. 18 písm. e) zákona o regulaci eutanazie je povinností příslušných orgánů vypracovat a publikovat každoročně zprávu obsahující hodnocení aplikace zákona v rámci místní jurisdikce. Doposud byla vydána pouze souhrnná zpráva za celé území Španělska za rok 2021 (viz *Informe anual 2021 de la prestación de ayuda para morir*).¹⁷¹ Během roku 2021 teprve byly v jednotlivých částech země zakládány jednotlivé Garanční a hodnotící komise. Přesto v druhé polovině roku 2021 bylo podáno celkem 173 žádostí, přičemž nejčastěji žádosti podávali obyvatelé Katalánska a Baskicka.¹⁷² Prozatím nebyla vydána souhrnná zpráva za rok 2022 pro celé Španělsko, jsou však již dostupné zprávy z některých autonomní oblastí.¹⁷³

¹⁷¹ Informe anual 2021 de la prestación de ayuda para morir. Dostupné z: <https://www.sanidad.gob.es/eutanasia/docs/InformeAnualEutanasia.pdf>

¹⁷² Informe anual 2021 de la prestación de ayuda para morir. Dostupné z: <https://www.sanidad.gob.es/eutanasia/docs/InformeAnualEutanasia.pdf>, s. 11

¹⁷³ Zpráva za rok 2022 byla již vydána například v Katalánsku. Více viz: https://canalsalut.gencat.cat/web/.content/Professionals/Consells_comissions/comissio-garantia-i-avaluacio-catalunya/informes/memoria-pram-es-22.pdf. Diez comunidades no publican sus datos de eutanasia como exige la

Období	Počet provedených aktivních eutanazií a asistovaných sebevražd	Počet podaných žádostí
2021 (od 25. července dále) ¹⁷⁴	75	173
2022	-	-

Švýcarsko

Právní úprava

Švýcarská právní úprava umožňuje jako legální postup pouze asistovanou sebevraždu, nikoli eutanazii. Právní úprava je velmi stručná a je uvedena ve švýcarském trestním zákoníku z roku 1938, který asistenci při sebevraždě jiné osoby činí beztrestnou, pouze pokud k asistenci nedošlo ze sobeckých respektive zistných důvodů. Z hlediska terminologie se ve Švýcarsku stejně jako v jiných německy mluvících zemích používá namísto eutanazie termín *Sterbehilfe*.

Rozlišováno je z hlediska medicínského chování pět typů jednání, která zkracují život, přičemž každý typ jednání má jiné právní důsledky:¹⁷⁵

Typ jednání	Smrt je kvalifikována jako	Právní status	Oznamování
Pasivní eutanazie (<i>passive Sterbehilfe</i>) = nepokračování nebo nezahajování život prodlužující léčby, která je marná	Přirozená	legální	civilněprávní
Nepřímá eutanazie (<i>indirekte Sterbehilfe</i>) = spočívá v podávání medikace odstraňující nebo tlumící bolest s možným život zkracujícím efektem	Přirozená	legální	civilněprávní
Asistovaná sebevražda (<i>Beihilfe zum Selbstmord</i>)	Nepřirozená	legální, pokud není ze sobeckých důvodů (čl. 115 TZ)	trestněprávní orgány
Vyžádaná aktivní eutanazie (<i>freiwillige aktive Sterbehilfe</i>)	Nepřirozená	nelegální (čl. 114 TZ)	trestněprávní orgány
Nevyžádaná aktivní eutanazie (<i>unfreiwillige aktive Sterbehilfe</i>)	Nepřirozená	nelegální (čl. 111 nebo 113 TZ)	trestněprávní orgány

Již od vstupu švýcarského trestního zákoníku v účinnost v roce 1942 je v zemi legalizovaná asistovaná sebevražda. Dle čl. 115 nazvaného „Svedení a pomoc k sebevraždě (*Verleitung und Beihilfe zum Selbstmord*)“: „Kdo ze sobeckých pohnutek svede někoho k sebevraždě nebo mu k tomu poskytne pomoc, trestá se, jestliže došlo k sebevraždě nebo k pokusu o ni, trestem odnětí svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.“¹⁷⁶

Pachatel se na jednání může podílet buď pohnutím k sebevraždě (vyvoláním rozhodnutí), nebo přímou pomocí. Švýcarská praxe je ojedinělá v tom, že beztrestným nemusí být pouze lékař, ale

ley, según la Asociación Derecho a Morir Dignamente. Dostupné z: <https://www.newtral.es/eutanasia-comunidades-transparencia/20230622/>

¹⁷⁴ Informe anual 2021 de la prestación de ayuda para morir. Dostupné z:

<https://www.sanidad.gob.es/eutanasia/docs/InformeAnualEutanasia.pdf>, s. 11-12

¹⁷⁵ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 173 - 174

¹⁷⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 177. Swiss Criminal Code of 21 December 1937. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/index.html>

jakákoli osoba.¹⁷⁷ Na druhé straně předepsat smrtící drogu podle zákona o farmaceutických produktech může pouze lékař. Lékař má dále povinnost dodržet medicínské standardy, tedy jednat *lege artis*. Pokud by je v případě asistované sebevraždy nedodržel, hrozil by mu správní postih.¹⁷⁸

Konkrétně čl. 26 zákona o farmaceutických produktech stanoví, že: „*předepisování a distribuování farmaceutických produktů musí být prováděno v souladu s všeobecně uznávanými pravidly lékařské nebo farmaceutické vědy. Farmaceutický produkt může být předepsán pouze v situaci, kdy je znám zdravotní stav pacienta nebo konzumenta tohoto produktu.*“¹⁷⁹ Zákon o narkotikách v čl. 11 odst. 1 uvádí, že „*lékaři a veterináři jsou povinni užívat, připravovat a předepisovat omamné látky pouze v rozsahu, který je nezbytný a v souladu s uznávanými pravidly lékařské vědy.*“¹⁸⁰ Smrtící drogu nebo jiný farmaceutický prostředek k ukončení života mohou předepsat pouze lékaři.

Postupy v souladu s uznávanými pravidly medicíny, tedy postup *lege artis*, upravují etická doporučení Švýcarské akademie lékařských věd (*Sweizerische Akademie der Medizinischen Wissenschaften*). Problematiku asistované sebevraždy upravují především stanoviska, například z roku 1995, 1999, 2003, 2005. Zatímco stanovisko z roku 1995 uvedlo, že asistovaná sebevražda není součástí lékařské praxe, pozdější stanoviska se k institutu asistované sebevraždy stavěla tolerantněji. V roce 2021 byly zpřísněny nezávazné pokyny pro provedení asistované sebevraždy. Vyžadují se aspoň 2 podrobné rozhovory pod vedením lékaře, a to s časovým odstupem nejméně 2 týdnů. Výjimku tvoří ospravedlnitelné výjimečné případy. Dále bylo výslovně stanoveno, že asistovaná sebevražda v případě zdravého člověka není ospravedlnitelná.¹⁸¹

Kromě výše uvedených, právní úpravu asistované sebevraždy ovlivňuje několik dalších významnějších předpisů. Předně, občanský zákoník v čl. 16 upravuje způsobilost k právnímu jednání, která má relevanci při kvalifikování způsobilosti zemřelé osoby. Podle čl. 16 „*se předpokládá, že osoba má způsobilost k rozumnému jednání, pokud se nepovažuje za nezpůsobilou, protože se jedná o osobu nezletilou, osobu trpící duševní nemocí, duševní poruchou, opilostí nebo z jiného obdobného důvodu.*“ „Osoba, která napomáhá jiné osobě nebo nabádá jinou osobu, jež není způsobilá k právnímu jednání, není trestně odpovědná podle článku 115 trestního zákoníku, ale bude souzena jako nepřímý pachatel dle okolností podle některého z článků 111 až 113 trestního zákoníku.“¹⁸² Z toho plyne, že lékař, který pomůže k sebevraždě osobě, která není způsobilá k právnímu jednání (dítě, duševní porucha), může být shledán vinným z úmyslného zabití dle čl. 111 trestního zákoníku.¹⁸³

¹⁷⁷ Do přijetí trestního zákoníku převládala ve švýcarských kantonech úprava, dle které byla sebevražda trestným činem a osoba, která ji přežila, mohla být potrestána za to, že se dotkla svého života. V době přijímání trestního zákoníku již převládalo přesvědčení, že by osoby, které se pokusily o sebevraždu, neměly být za tento čin trestány. Po přijetí zákoníku se stala beztrestnou nejen sebevražda, ale i nezištná pomoc k ní. „Je zajímavé, že tehdejší debata nebyla vůbec spojována s medicínskou perspektivou.“ „Odůvodnění beztrestnosti odkazovalo na „romantické romány“, při nichž hrdinové konali heroické sebevraždy na obranu sebe, své rodiny, do úvahy byla zahrnována i sebevražda z nešťastné lásky. Znění navržené v roce 1918 zůstalo zachováno ve své původní podobě od nabytí účinnosti trestního zákoníku v roce 1942 až do současné doby. DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 178.

¹⁷⁸ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 179-181.

¹⁷⁹ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 181

¹⁸⁰ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 181

¹⁸¹ Guidelines: Management of dying and death (2018, adapted in 2021). Dostupné z:

<https://www.samw.ch/en/Ethics/Topics-A-to-Z/Dying-and-death.html>, Infos für Ärzteschaft. Dostupné z: <https://www.exit.ch/freitodbegleitung/infos-fuer-aerzteschaft/>

¹⁸² DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 179

¹⁸³ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 180.

Věkový limit dosahuje 18 let pro fyzicky trpící osoby a 25 let pro ostatní osoby, které trpí např. z důvodu špatného duševního stavu.¹⁸⁴ Věkový limit se odvíjí od způsobilosti k právnímu jednání dle občanského zákoníku (viz výše).

Postupy asistované sebevraždy ovlivňuje silně i judikatura, která nastavila podmínky, které musí být při asistované sebevraždě ze strany lékaře dodrženy. Předně bylo judikováno, že „výkon asistované sebevraždy není v principu v rozporu s pravidly lékařské praxe, nicméně vždy musí být jako předpoklad zjištěna způsobilost k právnímu jednání pacienta. Správní soud v roce 1999 výslovně uvedl, že k asistenci lékaře je vyžadována existence zdravotních podmínek pacienta, jež neoddiskutovatelně vedou k jeho smrti.“¹⁸⁵ Dle judikátu federálního Nejvyššího soudu z roku 2006 „má člověk právo rozhodnout o okolnostech a době své vlastní smrti. Toto „právo zemřít“ však je pouze negativním právem, protože nezakládá pozitivní závazek státu zajistit takové právo pro každého jedince.“¹⁸⁶

Ačkoli ve Švýcarsku není vyžádaná eutanazie legální, trestní zákoník obsahuje privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu usmrcení na žádost (*Tötung auf verlangen*) dle čl. 114: „Kdo z pohnutek zasluhujících zřetele, jmenovitě ze soucitu usmrtí jiného na jeho vážnou a naléhavou žádost, trestá se trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.“¹⁸⁷ „V trestněprávní praxi nedošlo k mnoha řízením proti lékařům, kteří by provedli aktivní vyžádanou eutanazii. Základním důvodem je zřejmě skutečnost, že lékaři raději takové jednání neoznamují a nahlašují jej jako nepřímou eutanazii.“¹⁸⁸ Nevyžádaná eutanazie může být dle konkrétních okolností kvalifikována jako úmyslné usmrcení, vražda nebo zabití (čl. 111 – 113 trestního zákoníku).

Statistiky

Ze statistik vyplývá, že v letech 1999 až 2018 bylo mezi švýcarskými rezidenty registrováno 8738 případů asistované sebevraždy.¹⁸⁹

Údaje pro jednotlivá období	1999–2003	2004–2008	2009–2013	2014–2018
Počet asistovaných sebevražd ročně (rozsah)	63–187 ročně	206–254 ročně	297–587 ročně	742–1176 ročně
Celkem počet asistovaných sebevražd v daném období	582	1161	2175	4820

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem ¹⁹⁰	352	431	508	587	742	965	Informace pro jednotlivé roky nejsou dostupné.		

¹⁸⁴ JONES, Roland M. SIMPSON, Alexandr I. F. Medical Assistance in Dying: Challenges for Psychiatry. *Front Psychiatr* [online]. 2018 Dec 10 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6295549/>

¹⁸⁵ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 182

¹⁸⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 182.

¹⁸⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 171.

¹⁸⁸ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 176.

¹⁸⁹ Long-term development of assisted suicide in Switzerland: analysis of a 20-year experience (1999–2018).

<https://smw.ch/index.php/smw/article/view/3302/5610>

¹⁹⁰ A WAY OUT Growing number of people sign up for assisted suicide. <https://www.swissinfo.ch> [online]. FEB 14, 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://www.swissinfo.ch/eng/a-way-out_growing-number-of-people-sign-up-for-assisted-suicide/43899702.

Dále též: Assistierte Suizid nach Geschlecht und Alter, Bundesamt für Statistik [online]. [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/aktuell/neue-veroeffentlichungen.assetdetail.3742880.html>.

Victoria (Austrálie)

Právní úprava

Zákon o dobrovolném asistovaném umírání (*Voluntary Assisted Dying Act*)¹⁹¹ australského státu Victoria byl ve chvíli, kdy byla psaná první verze této práce, jediným zákonem, který umožňoval na území Austrálie asistovat při sebevraždě pacienta. V minulosti v roce 1995 přijalo Severní teritorium zákon o právech nemocných v terminálním stádiu, přičemž v rámci zákona byla umožněna za určitých podmínek pacientům aktivní eutanazie i asistence při sebevraždě. Šlo tehdy o první zákon na světě, který podrobně upravoval možnost lékaře pomoci terminálně nemocnému pacientovi ukončit jeho život. Zákon nabyl účinnosti dne 1. července 1996, nicméně následně byl zrušen federálním zákonem o zákonech o eutanazii v březnu 1997 (*Euthanasia Laws Act 1997*).¹⁹²

V následujících letech po sepsání první verze této práce, tedy od roku 2020 dále, přijaly právní úpravu umožňující eutanazii nebo asistovanou sebevraždu všechny zbývající státy Austrálie (Jižní Austrálie, Queensland, Tasmánie, Západní Austrálie, úprava v Novém Jižním Walesu byla již přijata a vstoupí v účinnost v listopadu 2023).¹⁹³ Doposud nebyla obdobná regulace schválena v zámořských územích Austrálie a teritoriích (Severní Teritorium, teritorium hlavního města, teritorium Jervisova zátoka), kterým do konce roku 2022 nebylo umožněno úpravu schválit.¹⁹⁴

Zákon australského státu Victoria přijatý v roce 2017 umožňuje od nabytí účinnosti dne 19. 6. 2019 provedení dobrovolné asistence při umírání, čímž je myšleno, jak poskytnutí pomoci při asistované sebevraždě, tak i aktivní eutanazie. Zákon však stanovuje, že pokud je pacient schopen si sám aplikovat nebo podat smrtící látku, má dojít k asistované sebevraždě a eutanazie (podání smrtící látky zdravotnickým pracovníkem) připadá v úvahu pouze, není-li pacient schopen si látku sám aplikovat. Právní úprava státu Victoria je dále ve srovnání s ostatními právními úpravami (přijatými do té doby) neobvyklá v tom, že počítá jak s kontrolou postupu ex post, tak i s nutností získat povolení k úkonu ex ante od tajemníka Ministerstva zdravotnictví a osobních služeb. Ke kontrole splnění zákonných podmínek a postupu tedy dochází jak před samotným usmrcením pacienta, tak i po něm. Model úpravy, který zvolil stát Victoria, je ze strany politické reprezentace státu představován jako nejkonzervativnější úprava eutanazie a asistované sebevraždy na světě.¹⁹⁵

Zákon stanovuje, že pacient musí splňovat následující podmínky, aby měl dle zákona nárok podstoupit asistovanou sebevraždu nebo eutanazii:

- dosažení věku minimálně 18 let,
- osoba musí být občanem Austrálie nebo mít trvalý pobyt v zemi (*permanent resident*) a mít obvyklý pobyt ve státě Victoria. V době podání první žádosti musí mít osoba obvyklý pobyt ve státě Victoria alespoň posledních 12 měsíců.
- Způsobilost rozhodovat o tak závažné otázce jako je dobrovolné asistované umírání. Otázka způsobilosti pacienta je v případě nutnosti posuzovaná specialistou.

¹⁹¹ Voluntary Assisted Dying Act 2017, No. 61 of 2017 [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: [http://www.legislation.vic.gov.au/Domino/Web_Notes/LDMS/PubStatbook.nsf/f932b66241ecf1b7ca256e92000e23be/B320E209775D253CCA2581ED00114C60/\\$FILE/17-061aa%20authorised.pdf](http://www.legislation.vic.gov.au/Domino/Web_Notes/LDMS/PubStatbook.nsf/f932b66241ecf1b7ca256e92000e23be/B320E209775D253CCA2581ED00114C60/$FILE/17-061aa%20authorised.pdf)

¹⁹² Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>; PEJCHALOVÁ-GRÜNVALDOVÁ, Vladimíra. Eutanazie a pomoc při sebevraždě, Informační podklad č. 5.244, Parlamentní institut, září 2005, s. 6

¹⁹³ Voluntary assisted dying. Dostupné z: <https://www.healthdirect.gov.au/voluntary-assisted-dying>

¹⁹⁴ Voluntary assisted dying laws in the ACT. Dostupné z: <https://www.justice.act.gov.au/justice-programs-and-initiatives/voluntary-assisted-dying-laws-in-the-act>

¹⁹⁵ Voluntary Assisted Dying Review Board Reports To Parliament, Minister for Health, 28.8.2019 [online]. [cit. 2019-10-03] Dostupné z: <https://www.premier.vic.gov.au/voluntary-assisted-dying-review-board-reports-to-parliament/>

- Pacientovi byla diagnostikována nemoc nebo je ve zdravotním stavu, který je nevyléčitelný, pokročilý, postupující a způsobí úmrtí pacienta pravděpodobně v řádu týdnů nebo měsíců, přičemž prognóza pravděpodobné délky dožití nepřesahuje 6 měsíců. V případě neurodegenerativních nemocí je možné žádat o asistenci při sebevraždě i v případech, kdy pravděpodobná délka dožití nepřesahuje 12 měsíců. Zákodárce dodává, že podmínky nesplňují osoby pouze z důvodu diagnostikované duševní nemoci nebo osoby zdravotně postižené.
- Zdravotní stav nebo nemoc pacientovi způsobuje utrpení, které nemůže být sníženo způsobem, který je pro pacienta tolerovatelný.

Proces je zahájen vyslovením první žádosti ze strany pacienta. Žádost o asistenci při sebevraždě může být učiněna osobně, verbálně, pomocí gest nebo komunikační formou, kterou osoba používá. Žádost musí být jasná, jednoznačná a učiněná samotným pacientem. Lékař, který první žádost pacienta přijal, se stává koordinujícím lékařem pacienta a následně provádí kontrolu, zda pacient splňuje zákonná kritéria.

Koordinující lékař musí pacienta informovat o:

- jeho diagnóze a prognóze,
- o dostupných možnostech léčby a jejich pravděpodobných výsledcích,
- o možnostech paliativní péče a jejich pravděpodobných výsledcích,
- o potenciálních rizicích a následcích požití smrtící látky,
- o možnosti proces dobrovolné asistence při umírání dle zákona kdykoli ukončit a
- o tom, že je třeba o zahájeném procesu informovat ošetřujícího lékaře, není-li jím koordinující lékař.

Koordinující lékař by dále měl, souhlasí-li s tím pacient, učinit všechna opatření, aby rodině pacienta vysvětlil relevantní klinické pokyny a plán ohledně asistované sebevraždy pacienta. Koordinující lékař, poté co dojde k závěru, že pacient splňuje zákonné podmínky, pacienta odkáže ke kontrole konzultujícího lékaře, který taktéž kontroluje, zda pacient splňuje zákonné podmínky. Následně musí pacient podat písemné prohlášení, které musí být sepsáno za přítomnosti dvou svědků a koordinujícího lékaře, přičemž některé osoby například případní dědicové by neměli být svědky.

Poté, co pacient podá písemné prohlášení, může učinit závěrečnou žádost koordinujícímu lékaři. Závěrečnou žádost lze podat nejméně devět dní po dni, kdy byla podána první žádost (zákon umožňuje i výjimky týkající se délky prodlevy mezi jednotlivými žádostmi). Pacient musí zároveň po podání závěrečné žádosti stanovit kontaktní osobu, která usmrcující substanci vrátí, nepoužije-li ji pacient a osoba slouží jako kontaktní bod pro Kontrolní radu pro dobrovolné asistované umírání (*Voluntary Assisted Dying Review Board*). Následně koordinující lékař zkontroluje naplnění všech objektivních i formálních podmínek, potvrdí na závěrečném kontrolním formuláři, že hodnotící proces a žádosti proběhly dle zákona, poskytne kopie všech písemností Kontrolní radě pro dobrovolné asistované umírání a požádá tajemníka Ministerstva zdravotnictví a osobních služeb o povolení. Existují dva druhy povolení: pro podání smrtící látky samotným pacientem a pro podání látky lékařem, není-li osoba fyzicky schopná sama si látku aplikovat. Role Kontrolní rady pro dobrovolné asistované umírání spočívá v přijímání formulářů, přezkoumávání každé žádosti a posuzování, zda by měl být pacientovi umožněn přístup k dobrovolnému asistovanému umírání.

Koordinující a konzultující lékaři musejí splňovat zákonem stanovená kritéria, musejí projít školením a měli by mít příslušné odborné znalosti a zkušenosti týkající se nemoci, kterou pacient trpí. Koordinující lékař musí průběžně informovat o jednotlivých krocích Kontrolní radu pro dobrovolné asistované umírání, musí průběžně vést záznamy v dokumentaci pacienta a

notifikovat výsledky hodnocení. Registrovaní zdravotničtí pracovníci, kteří mají výhrady z důvodu svědomí proti asistovaným sebevraždám, nemusejí být jakkoli zapojeni do zákonem popsaného procesu, dokonce ani nemusejí poskytovat pacientům informace o možnostech, které zákon nabízí. Zdravotničtí pracovníci nesmějí dle zákona sami iniciovat diskusi o dobrovolném asistovaném umírání nebo sami tuto možnost navrhnout. Porušení této povinnosti by mohlo být považováno za neprofesionální chování ve smyslu Zákona o zdravotnických pracovnících (*Health Practitioner Regulation National Law*). Informace smějí být poskytovány pouze na žádost pacienta.

Kontrolní rada pro dobrovolné asistované umírání odpovídá například za monitoring, kontrolu výkonu funkcí a pravomocí svěřených dle zákona, vydává reporty ve formě výročních zpráv každé z komor parlamentu, vydává doporučení ohledně možných zlepšení právní úpravy a poskytuje relevantním subjektům informace. Identifikuje-li Rada, že došlo k možnému porušení zákona, předá případ příslušným činitelům, například policii, matrice (registru), tajemníkovi, koronerovi nebo Australské agentuře pro regulaci zdravotních pracovníků. Kontrolní rada pro dobrovolné asistované umírání sestává z předsedy, případně místopředsedy, kteří jsou oba jmenováni ministrem. Ostatní členové jsou jmenováni do rady, jestliže je ministr přesvědčený, že osoba má potřebné znalosti a zkušenosti.¹⁹⁶ Rada má momentálně 13 členů, mezi nimiž jsou například bývalí soudci, lékaři, právníci či zástupce pacientů.¹⁹⁷ Zákon zároveň upravuje mechanismus soudní kontroly rozhodnutí dle zákona, přičemž v případě podání návrhu na přezkum rozhodnutí nesmějí být podniknuty další kroky dle zákona, dokud soud nerozhodne.

Doposud proběhlé novelizace zákona byly již předvídaný a upraveny v původním znění zákona, které stanovilo, že k určitému datu budou zrušena některá již neaplikovaná ustanovení.¹⁹⁸

Statistiky

Zákon o dobrovolném asistovaném umírání nabyl účinnosti dne 19. června 2019. Dle zákona má v prvních dvou letech reporting probíhat 2 x za rok, po uplynutí 2 let má reporting probíhat pouze jednou ročně. Niže jsou dostupné statistické údaje z posledního reportu o aplikaci zákona:¹⁹⁹

¹⁹⁶ Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>

¹⁹⁷ Report of operations 2018-19, Voluntary Assisted Dying Review Board. [cit. 2019-10-16]. Dostupné z: <https://www.bettersafecare.vic.gov.au/sites/default/files/2019-08/VADRB%20Report%20of%20operations%202018-19%20FINAL.pdf>, s. 3

¹⁹⁸ Z posouzení původní a aktuální časové verze zákona vyplynulo, že byl zrušen čl. 110 zákona, který stanovoval povinnost vypracovávat report radě každých 6 měsíců. Tato povinnost byla automaticky zrušena po dvou letech účinnosti zákona. Dále byly zrušeny čl. 119 – 143, které novelizovaly jiné zákony, aby se docílil jejich soulad s cíli zákona o dobrovolném asistovaném umírání. Jedna z novel rozšířila definici profesionálních pečovatelských služeb i na poskytovatele registrované pro péči o postižené osoby. Více viz srovnání: Voluntary Assisted Dying Act 2017. Dostupné z: <https://www.legislation.vic.gov.au/bills/voluntary-assisted-dying-bill-2017>, Voluntary Assisted Dying Act 2017. ACT NUMBER 61/2017. Version 006. Dostupné z: <https://www.legislation.vic.gov.au/in-force/acts/voluntary-assisted-dying-act-2017/006>

¹⁹⁹ Report of operations July 2021 to June 2022. Dostupné z: https://www.safecare.vic.gov.au/sites/default/files/2022-09/Voluntary%20Assisted%20Dying%20Review%20Board%20Report%20of%20Operations%20July%202021-June%202022_FINAL.pdf, s. 4

Období	Látky vydané k samopodání	Látky vydané k podání pacientovi zdravotnickým pracovníkem
2019 - 2020	154	20
2020 - 2021	259	29
2021 - 2022	349	38
Celkem (do června 2022)	762	87

Postavení lékařů a zdravotního personálu ve zkoumaných zemích

V každé ze zkoumaných zemí právní úprava zaručuje, že lékaři nemusejí eutanazii provádět ani aktivně asistovat sebevraždám pacientů. Důvody lékařů mohou zahrnovat například výhradu svědomí nebo skutečnost, že nejsou přesvědčeni o tom, že by postup odpovídal řádné lékařské péči. Z těchto důvodů je v některých zemích povinné, aby lékař vysvětloval svoje odmítnutí úkon vykonat, tj. aby v případě lékařských důvodů existoval záznam v lékařské dokumentaci pacienta.

Belgie

Lékaři dle § 14 zákona o eutanazii nemají povinnost provést eutanazii, stejně tak nemusejí lékařští pracovníci úkonu asistovat (tzv. výhrada svědomí). V případě odmítnutí úkonu musí lékař sdělit pacientovi nebo jeho důvěrníkovi včas důvody, které ho k rozhodnutí vedou.²⁰⁰ Je-li odmítnutí postaveno na lékařských důvodech, musejí být zaznamenány ve zdravotnické dokumentaci pacienta. Lékař, který odmítne eutanazii provést, je povinen na žádost pacienta nebo jeho důvěrníka předat lékařskou dokumentaci lékaři, kterého určil anebo jiné důvěryhodné osobě (§ 14 zákona o eutanazii).

V Belgii dále existují organizace, jež nabízejí školení pro lékaře, zdravotní sestry a psychology, kteří se zabývají eutanazií²⁰¹ a paliativní péčí, jakož i výzkumné skupiny pro tuto oblast.²⁰²

Kalifornie

Poskytovatelé lékařských služeb a zdravotničtí pracovníci mají možnost neparticipovat na aktivitách umožněných dle zákona o volbě konce života. Politiku ohledně odmítnutí participovat na službách dle zákona mohou mít nastavenou například i celá zařízení poskytovatelů lékařské péče pro své zaměstnance, přidružené pracovníky nebo jiné osoby nebo entity. Zdravotnická zařízení a hospici musejí na svých internetových stránkách zveřejnit své zásady pro pomoc při umírání. Poskytovatelé lékařské péče mají dokonce umožněno neinformovat pacienty o jejich možnostech dle zákona a o ostatních poskytovatelích, kteří naopak služby poskytují. Poskytovatelé

²⁰⁰ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 157.

²⁰¹ Např. Forum EOL (end of life), které bylo založeno při asociaci ADMD (Asociace pro právo umřít důstojně). Forum EOL: ORIGINE ET OBJECTIFS. Eol.admd.be [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://www.eol.admd.be/>

²⁰² Např. *End-of-Life Care Research Group: Achieving the best palliative and end-of-life care*. Ncbi.nlm.nih.gov [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://www.endoflifecare.be/about-us>.

služeb, kteří neparticipují, však mají povinnost na žádost pacienta mu poskytnout kopii jeho zdravotnické dokumentace k předání jinému poskytovateli služeb (§ 443.14 zákona).

Kanada

Kanadský zákon pouze velmi obecně uvádí, že nic nenutí jednotlivce, aby poskytoval lékařskou pomoc při umírání nebo při ní asistoval.²⁰³ Podrobněji problematiku upravuje regulace v jednotlivých provinciích.²⁰⁴

Lucembursko

Lucemburský zákon²⁰⁵ o eutanazii a asistované sebevraždě lékařům a jiným osobám (tedy i dalším zdravotnickým pracovníkům) garantuje možnost uplatnit výhradu svědomí a odmítnout provedení eutanazie nebo asistence při sebevraždě. O tomto musí lékař informovat pacienta nebo osobu, které pacient důvěřuje, do 24 hodin s tím, že musí specifikovat důvody svého odmítnutí (čl. 15 zákona).

Německo

Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 26. února 2020 v rámci svého odůvodnění uznává, že lékaři ani zdravotničtí pracovníci nemají povinnost asistovat při sebevraždě.

Nizozemsko

„Pacienti v Nizozemsku nemají nárok na provedení eutanazie a lékaři nejsou povinni ji provádět“.²⁰⁶ Eutanazii provádějí v Nizozemsku nejčastěji praktičtí lékaři, kteří často navštěvují pacienty doma a nezřídka se starají o celou rodinu pacienta. Podle statistik vykonává eutanazii více než polovina praktických lékařů.²⁰⁷ Nizozemská lékařská komora ustanovila síť nezávislých lékařů (SCEN - *Support and Consultation on Euthanasia in the Netherlands*), na které se mohou lékaři obrátit, potřebují-li konzultovat druhého nezávislého lékaře, jak ukládá zákon. Tito lékaři eutanazie přímo neprovádějí, nicméně mohou praktickým lékařům poskytnout potřebnou pomoc a radu.²⁰⁸

Portugalsko

Zákon upravující podmínky, za kterých není lékařsky asistované úmrtí trestné, a měnící trestní zákoník²⁰⁹ v čl. 21 upravuje výhradu svědomí. Konkrétně stanovuje, že „*žádný zdravotnický pracovník není povinen provést nebo asistovat při lékařsky asistované smrti pacienta, pokud z klinických, etických nebo jiných důvodů chápe, že by tak neměl učinit, přičemž je zajištěno právo na výhradu svědomí všem, kteří se ho dovolávají. Odmítnutí odborníka musí být pacientovi sděleno do 24 hodin a musí v něm být uvedena povaha důvodů, které ho k němu vedou*“, aniž jsou dotčena následující pravidla. Výhradu svědomí nicméně „*lze uplatnit kdykoli a není třeba ji zdůvodňovat*.“ Výhradu svědomí je třeba uplatnit písemně a adresovat ji vedoucímu zdravotnického zařízení, kde

²⁰³ BILL C-14. An Act to amend the Criminal Code and to make related amendments to other Acts (medical assistance in dying). 241.2 odst. 9. Dostupné z: <https://www.parl.ca/DocumentViewer/en/42-1/bill/C-14/royal-assent>

²⁰⁴ Parliament considers protecting physician conscience rights, 17.1.2019, ARPA Canada. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://arpacanada.ca/news/2019/01/17/parliament-considers-protecting-physician-conscience-rights/>

²⁰⁵ Loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide. Dostupné z: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/03/16/n2/jo>.

²⁰⁶ Euthanasia in the Netherlands. Knmg.nl [online]. 16 August 2017 [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://www.knmg.nl/actualiteit-opinie/nieuws/nieuwsbericht/euthanasia-in-the-netherlands.htm>.

²⁰⁷ NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*. Praha: Paseka, 2016. ISBN 978-80-7432-747-6, s. 227

²⁰⁸ Euthanasia in the Netherlands. Knmg.nl [online]. 16 August 2017 [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://www.knmg.nl/actualiteit-opinie/nieuws/nieuwsbericht/euthanasia-in-the-netherlands.htm>.

²⁰⁹ Lei n.º 22/2023, de 25 de maio. Regula as condições em que a morte medicamente assistida não é punível e altera o Código Penal. Dostupné z: <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/22-2023-213498831>

je pacientovi poskytována pomoc a kde namítající poskytuje služby. V kopii je třeba výhradu adresovat příslušné profesní organizaci. Zdravotničtí pracovníci zároveň „nemohou nést disciplinární odpovědnost za svou účast na klinickém postupu lékařsky asistované smrti, pokud dodržují všechny podmínky a povinnosti“ stanovené zákonem. (čl. 22)

Rakousko

Spolkový zákon č. 242/2021 Sb., o prohlášení o úmyslu zemřít²¹⁰ upravuje jak dobrovolnost účasti při poskytování pomoci při asistované sebevraždě, tak zákaz diskriminace ve vztahu k těm, kdo tuto pomoc nabízejí a poskytují. Dle § 2 žádná fyzická ani právnická osoba není povinna poskytovat pomoc (např. výdej přípravku lékárníkem), lékařské informace nebo se podílet na sepsání závěti pro případ smrti. Smluvní příslib plnění založený na tomto základě nelze vymáhat soudně. Dále zákon stanovuje, že „žádná fyzická ani právnická osoba nesmí být z důvodu takové pomoci, zdravotnické informace nebo účasti na vytvoření úmrtního listu nebo odmítnutí poskytnutí pomoci, zdravotnické informace nebo účasti na vytvoření úmrtního listu jakkoli znevýhodněna.“

Španělsko

Zákon o regulaci eutanazie²¹¹ v čl. 16 upravuje právo zdravotnických pracovníků na uplatnění výhrady svědomí. Zdravotničtí pracovníci, kteří by měli být zapojeni do realizace pomoci při úmrtí, mají být o svém případném přímém zapojení předem informováni (čl. 8 odst. 2) a mají možnost předem písemně svoji účast odmítnout. Zdravotnická správa taktéž vytvoří registr zdravotnických pracovníků, do kterého se zapíše deklarace výhrad svědomí proti zapojení se do pomoci při úmrtí. Cílem je umožnit zdravotnické správě zajistit adekvátní řízení poskytování pomoci při umírání. Registr bude podléhat přísné důvěrnosti a předpisům o ochraně osobních dat.

Švýcarsko

Švýcarští lékaři ani zdravotničtí pracovníci nemají povinnost asistovat při sebevraždě. Z volně dostupných informací vyplývá, že například v nadaci Exit při asistovaných sebevraždách dobrovolně působí pouze osoby, které prošly ročním tréninkovým programem na Univerzitě v Basileji²¹², který osoby pravděpodobně i připravuje na zvládnání daných situací.

Victoria (Austrálie)

Registrovaní zdravotničtí pracovníci, kteří mají výhrady z důvodu svědomí proti asistovaným sebevraždám, nemusejí být jakkoli zapojeni do zákonem popsaného procesu asistovaných sebevražd, dokonce ani nemusejí poskytovat pacientům informace o možnosti asistované sebevraždy (čl. 7 zákona).

Srovnání právní úpravy, která zmírňuje hrozící trestní postih v případě aktivní eutanazie nebo asistované sebevraždy

Česká republika

Před českými soudy doposud nebyl řešen případ, kdy by byl lékař odsouzen za usmrcení pacienta ze soucitu (aktivní eutanazie).²¹³ Soudní judikatura tudíž v této věci neexistuje.²¹⁴ Mezi právníky

²¹⁰ Gesamte Rechtsvorschrift für Sterbeverfügungsgesetz. Dostupné z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011782>

²¹¹ Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo, de regulación de la eutanasia. Dostupné z:

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-4628&tn=1&p=20210325>

²¹² Our Society. Dostupné z: <https://www.exit.ch/en/englisch/who-is-exit/>

²¹³ Naproti tomu pasivní eutanazie spočívající v rozhodnutí o nezahájení nebo o ukončení některého z život prodlužujících postupů při marné léčbě je v rámci zdravotnického práva upravována.

²¹⁴ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 221

probíhá dlouhodobě diskuze, jak by byl případně takovýto trestný čin kvalifikován. Diskuze se vede o tom, zda by jednání lékaře bylo kvalifikováno jako vražda dle § 140 nebo jako zabití dle § 141, za které může pachateli hrozit dle základní skutkové podstaty trest odnětí svobody na tři až deset let. Za zabití hrozí výrazně nižší trest než za vraždu, za kterou v případě základní sazby hrozí trest odnětí svobody deset až osmnáct let. Skutková podstata trestného činu zabití spočívá v usmrcení jiné osoby v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Naopak trestný čin vraždy spočívá v úmyslném usmrcení jiné osoby. Otázkou je i, zda by se dokonce v případě aktivní eutanazie nejednalo o kvalifikovaný trestný čin vraždy dle § 140 odst. 2, kdy dochází k usmrcení s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, za což hrozí dvanáct až dvacet let trestu odnětí svobody.

Dle komentáře k trestnímu zákoníku z roku 2023²¹⁵: je život „chráněn i v době, kdy osoba, o níž se jedná, je nevyléčitelně smrtelně nemocná nebo je smrtelně zraněná a její smrt je již neodvratná. Je proto trestný i útok na život takové osoby, a to i z důvodů tzv. eutanazie, kterou se rozumí uspišení smrti z útrpnosti, aby bylo zkráceno utrpení umírajícího, a to často na jeho vlastní a výslovnou žádost. V těchto případech je však třeba pečlivě vážit, zda jde o trestný čin vraždy nebo zda jsou splněny podmínky pro posouzení takového jednání jako trestného činu zabití podle § 141 a také povahu a závažnost trestného činu (§ 39 odst. 2) spáchaného osobou, která se eutanazie dopustila (srov. i § 12 odst. 2). V takových případech by zřejmě nejčastěji přicházel v úvahu postup podle § 58 o mimořádném snížení trestu odnětí svobody.“

Řada zemí stanovuje sníženou trestní sazbu pro osoby, které usmrtily jinou osobu na její žádost, s jejím souhlasem nebo ze soucitu. V Evropě mezi takovéto jurisdikce patří například Dánsko, Chorvatsko, Itálie, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko či Španělsko (výčet je pouze příkladný, neobsahuje všechny státy regulující takto danou problematiku).²¹⁶ Trestní sazba hrozící za zabití ze soucitu se pohybuje obvykle v rozmezí do 5 let odnětí svobody.

Takovouto zvláštní privilegovanou skutkovou podstatu týkající se explicitně zabití na žádost český trestní zákoník neobsahuje, a to přesto, že se o úpravě skutkové podstaty usmrcení na žádost v České republice minimálně uvažovalo.²¹⁷ Dle komentáře k trestnímu zákoníku z roku 2023:

„V původním návrhu osnovy vládního návrhu trestního zákoníku (2004–2006) byla v souladu s názory, které se objevily v literatuře, připravena privilegovaná skutková podstata trestného činu usmrcení na žádost (původně § 118 a později § 115 návrhu osnovy), a to nejprve ve dvou variantách. Podle varianty první by byl pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let, jestliže by jiného (alt. z omluvitelných pohnutek, zejména ze soucitu) usmrtil na jeho vážně míněnou a naléhavou žádost. Podle varianty druhé by pak byl potrestán stejným trestem pachatel, který by usmrtil nevyléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost. Příprava k trestnému činu usmrcení na žádost byla u obou variant trestná. První varianta je, jak vyplývá z její dikce, velmi ovlivněna obecnými úpravami v německém nebo rakouském trestním zákoníku, přičemž v alternativě uvedené v závorce přihlíží i k úpravě švýcarské. Druhá varianta byla podstatně přesnější a také užší, když mimo vážně míněnou a naléhavou žádost usmrceného vyžadovala i další znak, aby šlo o nevyléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí. Při dalším projednávání zejména v rekodifikační komisi Ministerstva spravedlnosti byla vzata za základ legislativního zpracování užší varianta druhá, která byla ještě doplněna pohnutkou „ze soucitu“. Zároveň byla po vzoru zahraničních úprav snížena sazba trestu

²¹⁵ Komentář k § 140 část: Usmrcení z důvodu eutanazie. ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník, 3. vydání, 2023, s. 1858 – 1898. Dostupné ze systému Beck online.

²¹⁶ DOLEŽAL, Adam. Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty, s. 254-256, 171

²¹⁷ Eutanazie v právním řádu ČR, epravo, 20. 10. 2004. [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-v-pravnim-radu-cr-28721.html>

odnětí svobody, která byla vyjádřena dikcí „bude potrestán odnětím svobody až na šest let“. Varianta druhá byla zvolena zejména s přihlédnutím k tomu, aby tato skutková podstata byla v souladu s formální definicí trestného činu přesná a určitá a zároveň aby lépe čelila námitkám poukazujícím na garanční charakter této normy zajišťující trestněprávní ochranu života a přílišnou liberalizaci usmrcení na žádost, jakož i na možnost jejího zneužití v praxi a potíže při dokazování v konkrétním případě takového usmrcení na žádost poškozeného. Podle definitivního znění původního vládního návrhu trestního zákoníku ustanovení § 115 o usmrcení na žádost znělo: „Kdo ze soucitu usmrtí nevyléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na šest let.“ Odstavec 2 § 115 obsahoval výkladové ustanovení, podle něhož se „vážně míněnou a naléhavou žádostí rozumí svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení“. Tento vládní návrh však po jeho zamítnutí Senátem Parlamentu ČR nebyl v roce 2006 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR přijat, a v novém vládním návrhu trestního zákoníku již trestný čin usmrcení na žádost nebyl obsažen. V současné době přichází v úvahu, pokud budou při takovém jednání pachatele naplněny znaky trestného činu zabití podle § 141, aby byla použita tato právní kvalifikace.“²¹⁸

Česká právní úprava naopak od zabití ze soucitu či na žádost obsahuje skutkovou podstatu účasti na sebevraždě. Dle § 144 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku: „Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.“ Dle tohoto ustanovení by pravděpodobně byli trestáni lékaři či zdravotničtí pracovníci, kteří by asistovali při sebevraždě.

Níže je představena právní úprava ve vybraných zemích EU, kde existuje úprava trestných činů zabití na žádost a účast na sebevraždě.

Dánsko

Trestní zákoník Dánska (*Straffeloven*):²¹⁹

§ 239

Kdo zabije jinou osobu na její konkrétní žádost, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

§ 240

Kdo pomůže jiné osobě si vzít život, bude potrestán pokutou nebo odnětím svobody až na tři léta.

Chorvatsko

Chorvatský trestní zákoník (*Kazneni zakon*)²²⁰ obsahuje stejně jako český právní řád privilegovanou skutkovou podstatu zabití. Právní úprava tohoto trestného činu v Chorvatsku však navíc obsahuje v odstavci 3 i explicitní úpravu zabití na žádost.

§ 112 odst. 3

Kdo zabije jinou osobu na její explicitní a vážnou žádost ze soucitu z důvodu jejího špatného zdravotního stavu, měl by být potrestán trestem odnětí svobody nepřevyšujícím tři léta.

§ 114 Účast na sebevraždě

²¹⁸ Komentář k § 140 část: Usmrcení z důvodu eutanazie. Text je obsažen v poznámce pod čarou. ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník, 3. vydání, 2023, s. 1858 – 1898. Dostupné ze systému Beck online. Více k tématu také článek K PRÁVNÍ ÚPRAVĚ EUTANÁZIE V NOVÉM TRESTNÍM ZÁKONÍKU. Trestněprávní revue 5/2003, s. 155

²¹⁹ Dánsko, *Straffeloven*. Dostupné z: <https://danskelope.dk/straffeloven>

²²⁰ Chorvatsko, *Kazneni zakon*. Dostupné z: <https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

Kdokoli navede jiného ke spáchání sebevraždy nebo mu z nízkých motivů pomůže spáchat sebevraždu nebo se o ní pokusit, bude potrestán trestem odnětí svobody nepřevyšujícím tři léta.

Itálie

Italský trestní zákoník (*Codice Penale*):²²¹

§ 579 Usmrcení se souhlasem

Kdokoli, kdo způsobí smrt člověka s jeho souhlasem, bude potrestán trestem odnětí svobody od šesti do patnácti let. Přitěžující okolnosti vyjmenované v čl. 61 se neuplatní. Ustanovení týkající se vraždy se aplikují, jestliže byl čin spáchán: 1) proti osobě mladší 18 let, 2) proti osobě mentálně nemocné nebo postižené, proti osobě trpící jiným poškozením zdraví nebo zneužitím alkoholu nebo omamných látek, 3) proti osobě jejíž souhlas byl vynucen násilím, hrozbou nebo návodem, podvodným jednáním.

§ 580 Podněcování nebo pomoc při sebevraždě

Kdo pohne jiného, aby spáchal sebevraždu, podpoří návrh sebevraždy nebo jiným způsobem usnadní její vykonání, bude potrestán, jestliže k sebevraždě dojde, trestem odnětí svobody od pěti do dvanácti let. Jestliže k sebevraždě nedojde, bude potrestán odnětím svobody od jednoho roku do pěti let za předpokladu, že dojde k vážnému nebo velmi závažnému zranění osoby v důsledku pokusu o sebevraždu. Tresty budou zvýšeny, jestliže podněcovaná osoba byla jednou ze jmenovaných v předešlém článku v bodech 1) a 2). Pokud byla obětí osoba mladší čtrnácti let nebo osoba postrádající způsobilost chápat a formulovat svá přání, uplatní se ustanovení o trestném činu vraždy.

V září 2019 ústavní soud Itálie vynesl přelomový nálezn ve věci stěžovatele Marca Cappata, ve kterém soud konstatoval, že pomoc při sebevraždě osobě trpící nesnesitelným utrpením není vždy trestným činem²²² (nálezn Ústavního soudu č. 242 z roku 2019).²²³ Zákonná úprava asistované sebevraždy však zatím nebyla přijata.²²⁴ Viz více v části „Srovnání základních informací o právní úpravě výkonu aktivní eutanazie nebo asistované sebevraždy v ostatních částech světa“.

Norsko

Norský trestní zákoník (*Straffeloven*):²²⁵

§ 277 Příspěvní k sebevraždě a k značnému sebepoškození

Každá osoba, která přispěje k závažnému sebepoškození, by měla být potrestána trestem odnětí svobody nepřevyšujícím patnáct let. Každá osoba, která přispěje k sebevraždě jiné osoby, bude potrestána trestem odnětí svobody od osmi do dvacetijedna let. V případě speciálních důvodů může být hrozící trest snížen pod minimální hranici nebo může být uložen mírnější typ trestu. Trest

²²¹ Itálie, Codice Penale. TITOLO DODICESIMODEI: DELITTI CONTRO LA PERSONA. Dostupné z: <https://www.gazzettaufficiale.it/sommario/codici/codicePenale>

²²² Asistovaná sebevražda za určitých podmínek není nezákonná, rozhodl italský soud. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2934512-asistovana-sebevrazda-za-urcitych-podminek-neni-nezakonna-rozhodl-italsky-soud>

²²³ Asistovaná sebevražda za určitých podmínek není nezákonná, rozhodl italský soud. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2934512-asistovana-sebevrazda-za-urcitych-podminek-neni-nezakonna-rozhodl-italsky-soud>

²²⁴ Suicidio assistito, le condizioni fissate dalla Consulta in attesa della legge. 25 luglio 2023. Dostupné z: <https://www.ilsole24ore.com/art/suicidio-assistito-condizioni-fissate-consulta-attesa-legge-AFzktWL>, SENTENZA N. 242 ANNO 2019. Dostupný z:

<https://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=2019&numero=242>

²²⁵ Norsko, Penal Code (oficiální anglický překlad), kapitola 2 (*Kapittel 2*). Dostupné z: https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

se neuplatní, jestliže nedošlo k úmrtí oběti nebo oběť neutrpěla podstatná zranění nebo v důsledku netrpí závažnými zdravotními problémy.

§ 278 Zabití ze soucitu

Jestliže osoba ze soucitu zabije osobu, která je v terminálním stádiu nemoci nebo je z jiného důvodu blízko smrti, trest může být stanoven níže než minimální trest nebo mírnější typ trestu, než který následuje dle ustanovení § 275.

Polsko

Polský trestní zákoník (*Kodeks karny*):²²⁶

§ 150

1. Kdo zabije osobu na její žádost a pod vlivem soucitu s ní, bude potrestán odnětím svobody od tří měsíců do pěti let.

2. Ve výjimečných případech může soud přistoupit k pachateli mimořádně shovívavě a může dokonce i rozhodnout o upuštění od uložení trestu.

§ 151

Kdo přesvědčováním nebo poskytnutím pomoci vede člověka k tomu, aby si vzal svůj život, bude potrestán odnětím svobody od tří měsíců do pěti let.

Portugalsko

Portugalský trestní zákoník (*Código Penal*):²²⁷

§ 134 Zabití na žádost oběti

Každý, kdo zabije jinou osobu, která o to vážně, bezprostředně a výslovně požádala, bude potrestán trestem odnětí svobody do tří let.

Pokus je trestný.

Jednání není trestné, pokud je provedeno postupem v souladu se zákonem č. 22/2023 Sb. upravujícím podmínky, za kterých není lékařsky asistované úmrtí trestné, a měnící trestní zákoník.

§ 135 Podněcování nebo pomoc při sebevraždě

Každý, kdo podnítl jinou osobu spáchat sebevraždu nebo jí při sebevraždě asistuje, bude potrestán trestem odnětí svobody do tří let, došlo-li k pokusu o sebevraždu nebo k jejímu dokončení.

Byla-li podněcovaná osoba nebo osoba, které bylo asistováno, osoba mladší 16 let nebo měla z jiných důvodů významně zhoršenou způsobilost k posuzování či určování, pachatel bude potrestán trestem odnětí svobody od jednoho roku do pěti let.

Jednání není trestné, pokud je provedeno postupem v souladu se zákonem č. 22/2023 Sb. upravujícím podmínky, za kterých není lékařsky asistované úmrtí trestné, a měnící trestní zákoník

§ 139 Propagace sebevraždy

1 - Kdo jakýmkoli způsobem propaguje nebo zveřejňuje výrobek, předmět nebo metodu propagovanou jako prostředek k vyvolání smrti, a to způsobem způsobilým provokovat k sebevraždě, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem až na 240 dnů.

2 – Nebude potrestán lékař nebo zdravotní sestra, kteří bez podněcování nebo propagace pouze poskytují na výslovnou žádost jiné osoby informace o lékařsky asistované sebevraždě podle čl. 135 odst. 3.

²²⁶ Polsko, Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. . Dostupné z: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-karny-16798683>

²²⁷ Portugalsko, Código Penal, Decreto-Leo n. 48/95, kapitola I Trestné činy proti osobám (*Dos crimes contra as pessoas*). Dostupné z: <https://dre.pt/web/guest/legislacao-consolidada/-/lc/124532375/201910140856/73759125/diploma/indice>

Rakousko

Rakouský trestní zákoník (*Strafgesetzbuch*):²²⁸

§ 77 Zabití na žádost

Kdo zabije jinou osobu na její vážnou a naléhavou žádost o to být zabit, bude potrestán odnětím svobody od šesti měsíců do pěti let.

§ 78 Účast na sebevraždě

(1) Každý, kdo navede jinou osobu k sebevraždě nebo jí k sebevraždě pomůže, bude potrestán trestem odnětí svobody od šesti měsíců do pěti let.

(2) Stejně by měl být potrestán ten, kdo poskytne svojí fyzickou pomoc k sebevraždě 1. nezletilému, 2. osobě, ze zavrženíhodného motivu nebo 3. osobě, která netrpí nemocí ve smyslu čl. 6 odst. 3 zákona o prohlášení o úmyslu zemřít (StVfG) (Spolková sbírka zákonů č. 242/2021) nebo osobě, které nebyla poskytnuta lékařská rada ve smyslu čl. 7 StVfG.

Rumunsko

Trestní zákoník Rumunska (*Codul penal*):²²⁹

§ 190 Zabití na žádost oběti

Zabití na explicitní, vážnou, vědomou a opakovanou žádost oběti trpící nevyléčitelnou nemocí nebo lékařsky potvrzeným závažným zdravotním postižením, která jí způsobuje trvalé a těžko snesitelné utrpení, bude potrestáno trestem odnětí svobody od jednoho do pěti let.

§ 191 Pohnutí k sebevraždě nebo její usnadnění

Čin pohnutí nebo usnadnění sebevraždy jiné osoby, jestliže došlo k sebevraždě, bude potrestán trestem odnětí svobody od tří do sedmi let. Byla-li obětí osoba ve věku od 13 do 18 let nebo osoba se sníženou soudností, pachatel bude potrestán odnětím svobody od pěti do deseti let. Pohnutí k sebevraždě nebo její usnadnění v případě mladistvé osoby, která nedosáhla věku 13 let, nebo osoby, která nechápe důsledky svých činů nebo opomenutí, nebo osoby, která své činy neumí ovládat, došlo-li k její sebevraždě, bude potrestáno odnětím svobody v délce deseti až dvaceti let a zákazem výkonu některých práv. Jestliže došlo pouze k pokusu o sebevraždu, sazba se sníží o polovinu.

Řecko

Trestní zákoník Řecka (*ποινικού κώδικα*):²³⁰

§ 300 Zabití na žádost

Každý, kdo zabil osobu na základě její vážné a přetrvávající žádosti a z důvodu soucitu k osobě trpící nevyléčitelnou nemocí, bude odsouzen k trestu odnětí svobody.

§ 301 Účast na sebevraždě

Kdo přesvědčí jinou osobu ke spáchání sebevraždy, jestliže došlo k pokusu nebo k dokonání, stejně kdo asistuje jiné osobě při sebevraždě, které by bez její pomoci nebylo možné dosáhnout, bude potrestán trestem odnětí svobody.

²²⁸ Rakousko, Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (*Strafgesetzbuch – StGB*). Dostupné z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

²²⁹ Rumunsko, *Codul penal* din 17 iulie 2009. Dostupné z: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855>

²³⁰ Řecko, *ποινικού κώδικα*. Dostupné z: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/poinikos-kodikas-nomos-4619-2019>

Španělsko

Španělský trestní zákoník (*Código Penal*):²³¹

§ 143

1. Kdo způsobí sebevraždu jiné osoby, bude potrestán odnětím svobody na čtyři až osm let.
2. Trest odnětí svobody v délce dva až pět let bude uložen osobě, která spolupracuje s osobou, která chce ukončit svůj život, činy nutnými k dosažení její sebevraždy.
3. Pokud spolupráce bude mít za výsledek úmrtí osoby, osoba, která jí pomáhala, bude potrestána odnětím svobody v délce šest až deset let.
4. Osoba, která způsobí nebo aktivně spolupracuje na jednání nutném a směřujícím k dosažení smrti jiné osoby, která trpí vážným, chronickým nebo invalidizujícím stavem nebo vážnou a nevléčitelnou nemocí, s konstantním a nesnesitelným fyzickým nebo psychickým utrpením, na základě výslovné, vážné a jednoznačné žádosti takovéto osoby, bude potrestána trestem nižším o jeden až dva stupně oproti trestům uvedeným v odstavcích 2–3 tohoto článku.
5. Bez ohledu na ustanovení předchozího odstavce nenese trestní odpovědnost ten, kdo způsobí smrt jiné osoby nebo na ní aktivně spolupracuje v souladu s tím, co je stanoveno organickým zákonem regulujícím eutanazii.

Na základě přijetí zákona o regulaci eutanazie došlo ke změně trestního zákoníku, kdy byl přidán pátý odstavec § 143 a zároveň byl změněn třetí odstavec. Dále zákon o regulaci eutanazie uvádí, že dochází k derogaci všech ustanovení nižší nebo stejné právní síly, které jsou v rozporu nebo odporují tomu, co stanovuje zákon o regulaci eutanazie. Dále byl během roku 2021 novelizován trestní zákoník tak, že nyní obsahuje čl. 143 bis chránící nezletilé.

Čl. 143 bis

Šíření nebo veřejné šíření obsahu prostřednictvím internetu, telefonu nebo jiné informační nebo komunikační technologie, jehož cílem je výslovně propagovat, podporovat nebo podněcovat k sebevraždě nezletilé nebo osoby se zdravotním postižením, které potřebují zvláštní ochranu, bude potrestáno odnětím svobody na jeden rok až čtyři roky.

Soudní orgány nařídí přijetí nezbytných opatření k odstranění obsahu uvedeného v předchozím odstavci, k přerušení služeb, které takový obsah převážně nabízejí, nebo k zablokování obojího, pokud se nacházejí v zahraničí.

Umožnění přístupu k aktivní eutanazii nebo asistované sebevraždě rezidentům třetích zemí

V zemích Beneluxu neexistuje výslovný právní požadavek zakotvený v psaném právu, aby měl pacient v zemi bydliště, nicméně jelikož je vyžadován úzký vztah pacienta s lékařem, který v zemi působí, v praxi se ustanovení zákona vztahují na rezidenty, respektive na osoby, které se zemí mají natolik blízký vztah, že v ní mají lékaře.²³² Ve Španělsku je podmínkou pro poskytnutí pomoci při

²³¹ Código Penal. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444&tn=1&p=20230428>; Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo, de regulación de la eutanasia: Disposición final primera. Modificación de la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-4628&tn=1&p=20210325>

²³² S'informer sur une demande d'euthanasie ou d'assistance au suicide. Dostupné z:

<https://guichet.public.lu/fr/citoyens/famille/euthanasie-soins-palliatifs/fin-de-vie/euthanasie-assistance-suicide.html>; „Although the law has no explicit residency requirement, the patient must have a "medical relationship" with a physician; in practical terms, this limits the law's application to residents of the Netherlands“.

„As in the Netherlands, there is no requirement of residency in the Belgian law but the conditions create a practical limitation because the doctor must know the patient well.“ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. Euthanasia and

umírání to, že žadatel má občanství nebo trvalý pobyt ve Španělsku nebo osvědčení o sčítání lidu prokazující pobyt na území Španělska delší než dvanáct měsíců. Portugalsko je ve svých kritériích stručnější a vyžaduje, aby žadatel měl občanství Portugalska nebo legální pobyt na území státu. V Rakousku mohou, dle zákona o prohlášení o úmyslu zemřít, toto prohlášení uplatnit zákonem předpokládaným postupem pouze rakouští občané nebo osoby, které mají trvalé bydliště v zemi.

V případě australského státu Victoria musí mít pacienti žádající o usmrcení občanství nebo trvalý pobyt v Austrálii, a dále musí mít obvyklý pobyt ve státě Victoria. V době podání první žádosti musejí mít obvyklý pobyt ve státě Victoria alespoň posledních 12 měsíců.²³³

V Kanadě nejsou krátkodobí návštěvníci dle zákona způsobilí žádat o lékařskou pomoc při umírání. Žádat o asistenci při sebevraždě mohou pouze osoby, které mohou získávat zdravotní služby financované federální vládou, kanadskou provincií nebo teritoriem nebo by nárok měly, pokud by splňovaly podmínku minimální doby pobytu nebo čekací doby.

V americkém státě Kalifornie mohou žádat o asistenci při sebevraždě pouze rezidenti státu Kalifornie, nicméně z hlediska zákona jsou považovány za rezidenty osoby, které jsou ve státě registrovány k volbám, vlastní nebo si zde pronajímají nemovitý majetek, vlastní řidičský průkaz nebo jiný identifikační průkaz vydaný v daném státě nebo podali-li při poslední možné příležitosti ve státě daňové přiznání.²³⁴ Pro cizí občany tedy status rezidenství ve státě Kalifornie není nedosažitelný.

Hlavním cílem osob ze zahraničí, které si přejí zemřít, je tedy především Švýcarsko. Ačkoli má právo nezištně asistovat při sebevraždě jiné osoby každá osoba podléhající jurisdikci švýcarského trestního zákoníku, ve větším množství toto oprávnění vykonává především několik organizací, jejichž cílem je umožňovat důstojnou smrt.²³⁵ Tyto organizace mají nastavena pravidla, která zahrnují přezkum žádosti o provedení asistované sebevraždy včetně zkoumání zdravotního stavu pacienta. Žadatel se musí „*nacházet v takové fázi, kdy je jeho medicínská prognóza špatná a pacient trpí buď nesnesitelným utrpením, nebo nepřijatelnou neschopností kontrolovat své tělesné funkce.*“²³⁶ Dále organizace poskytují poradenství, provádějí s pacienty rozhovory, vyžadují od nich poskytnutí lékařské dokumentace a s pacientem zkoumají jiné možnosti léčby včetně paliativní péče.²³⁷

Z empirické studie u společnosti Exit vyplynulo, že zhruba jen jedné třetině žádostí o asistovanou sebevraždu bývá vyhověno.²³⁸ Je-li žádosti vyhověno, organizace nabízejí svým klientům instrukce a personální provázení při páčání sebevraždy prostřednictvím pentobarbitalu sodného předepsaného lékařem.²³⁹ Postup pacienta při sebevraždě musí být nahráván na video nebo mu

Assisted Suicide: The Law in Selected Countries. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28

²³³ Voluntary Assisted Dying Act 2017, No. 61 of 2017, čl. 9 (1) (b) [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: [http://www.legislation.vic.gov.au/Domino/Web_Notes/LDMS/PubStatbook.nsf/f932b66241ecf1b7ca256e92000e23be/B320E209775D253CCA2581ED00114C60/\\$FILE/17-061aa%20authorised.pdf](http://www.legislation.vic.gov.au/Domino/Web_Notes/LDMS/PubStatbook.nsf/f932b66241ecf1b7ca256e92000e23be/B320E209775D253CCA2581ED00114C60/$FILE/17-061aa%20authorised.pdf)

²³⁴ End of Life Option Act, Bill of Assembly of California AB 15, čl. 443.2. (3) [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201520162AB15

²³⁵ DOLEŽAL, Adam. Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty, s. 182

²³⁶ DOLEŽAL, Adam. Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty, s. 182 - 183

²³⁷ MILLS, George. What you need to know about assisted suicide in Switzerland. www.thelocal.ch [online]. 3 May 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.thelocal.ch/20180503/what-you-need-to-know-about-assisted-death-in-switzerland>

²³⁸ DOLEŽAL, Adam. Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty, s. 183

²³⁹ DOLEŽAL, Adam. Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty, s. 183

musí být přítomen svědek tak, aby lékaři měli pro případ zahájení úkonů v trestním řízení důkaz o tom, že pacient finální kroky učinil sám a že byl obeznámen s důsledky požití smrtící látky.²⁴⁰

Zatímco organizace Exit umožňuje asistenci při sebevraždě pouze osobám žijícím ve Švýcarsku²⁴¹, organizace Dignitas²⁴², Exit International²⁴³ nebo Life Circle²⁴⁴, která je propojena s nadací Eternal Spirit, poskytují asistenci nebo poradenství při sebevraždě i cizincům.²⁴⁵ Počet lidí ze zahraničí, kteří jezdí do Švýcarska zemřít, roste, a to i přes to, že náklady spojené s asistovanou sebevraždou nejsou nízké.²⁴⁶ Ačkoli dle švýcarského trestního zákoníku musí být asistence při sebevraždě nezištná, žadatelé musejí zaplatit organizaci poplatek, uhradit některé náklady a v případě cizinců je časté, že organizace organizuje i jejich pohřeb, přičemž celkové náklady procesu se mohou pohybovat v řádu tisíců franků.²⁴⁷

Stav dosáhl bodu, kdy se již začalo v souvislosti se Švýcarskem mluvit o „turistice za smrtí“. Nicméně tolerance tohoto jevu ze strany švýcarské společnosti zůstává vyšší než odpor k němu, což dokládá výsledek referenda z roku 2011, kdy občané odmítli změnu zákona, která by umožnila asistovanou sebevraždu pouze občanům Švýcarska.²⁴⁸

„Studie zveřejněná v britském odborném časopise Journal of Medical Ethics sledovala případy "sebevraždě turistiky" v rozmezí let 2008 až 2012. V tomto období odešlo dobrovolně ze života za švýcarské lékařské asistence 611 lidí. Jednalo se o obyvatele 31 států světa, většinou z Evropy. Více než 40 procent pocházelo z Německa, pětina z Velké Británie a každý desátý pak z Francie.“²⁴⁹ Češi si do roku 2012 asistovanou sebevraždu zvolili ve dvou případech, stejné množství lidí na kliniku zamířilo i z Dánska, Irska a Finska.

Vydají-li se čeští občané do Švýcarska za smrtí, nehrozí jim žádný druh sankce, a to i v případě rozhodnou-li se na poslední chvíli pokus neučinit nebo je-li jejich pokus neúspěšný. Akt sebevraždy není trestným činem. Sporné je naopak postavení osob, které své blízké nebo přátele na místo doprovázejí a v realizaci jejich přání jim pomáhají. Z hlediska českého trestního práva, konkrétně dle § 144 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku: „*Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.*“

Dle komentáře k § 144 trestního zákoníku²⁵⁰: „*Jiného k sebevraždě pohne ten, kdo vyvolá u jiné osoby rozhodnutí usmrtit sebe sama. (...) Toto jednání může mít různé podoby od výslovného přemlouvání, přes vychvalování sebevraždy jako řešení určité životní situace, až po konkludentní jednání, pod jehož vlivem se postižený rozhodne k sebevraždě.*“ Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu účast na sebevraždě, musí být prokázán úmysl pachatele, postačí také nepřímý

²⁴⁰ MILLS, George. What you need to know about assisted suicide in Switzerland. www.thelocal.ch [online]. 3 May 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.thelocal.ch/20180503/what-you-need-to-know-about-assisted-death-in-switzerland>

²⁴¹ EXIT – Self-Determined Living and Dying. Dostupné z: <https://www.exit.ch/en/>

²⁴² Membership. Dostupné z:

http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=48&lang=en

²⁴³ About Exit. Dostupné z: <https://www.exitinternational.net/about-exit/about-exit/>

²⁴⁴ Self-determination in life and in death. Dostupné z: <https://www.lifecircle.ch/?p=about&l=en>

²⁴⁵ MILLS, George. What you need to know about assisted suicide in Switzerland. Dostupné z: <https://www.thelocal.ch/20180503/what-you-need-to-know-about-assisted-death-in-switzerland>

²⁴⁶ NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 230

²⁴⁷ Tamtéž

²⁴⁸ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*, s. 184

²⁴⁹ Asistovaná sebevražda ve Švýcarsku láká i Čechy. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/i7Ucc/asistovana-sebevrazda-ve-svycarsku-laka-i-cechy>

²⁵⁰ Komentář k § 144 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Dostupné ze systému APSI

úmysl, kdy pachatel věděl, že jeho jednání může poškozenou osobu k sebevraždě pohnout nebo jí pomoci a pro takový případ s tím byl přinejmenším srozuměn.

„Za pomoc k sebevraždě pak bude možno pokládat takové jednání pachatele, které k jejímu spáchání jakkoli přispěje. (...) Může jít o pomoc fyzickou či psychickou. Fyzická pomoc může spočívat např. v opatření prostředků k jejímu spáchání (např. pistole, barbiturátů), v odstranění překážek (např. odlákání pozornosti dozorce), vytvoření podmínek (např. umožnění vstupu do skladiště léků). Psychická pomoc pak může mít podobu rady (které léky použít) nebo utvrzování v předsevzetí sebevraždu spáchat.“

Osoby doprovázející umírajícího pacienta na kliniku, kde má pacient v plánu zemřít, by mohly za určitých okolností naplnit skutkovou podstatu trestného činu účast na sebevraždě z důvodu poskytnutí pomoci. Možnost naplnění skutkové podstaty ze strany doprovodu umírajícího si lze představit v situacích, kdy pacient je ve stavu, kdy by se na kliniku nedokázal dostat sám, ani by nedokázal obstarat administrativní náležitosti spojené s procesem. Český trestní zákoník by mohl být na základě principu personality (§ 6 zákona) použit při posuzování trestnosti činu, který v cizině spáchal občan České republiky nebo osoby bez státní příslušnosti, které mají na jejím území povolen trvalý pobyt. Vychází se z toho, že jednání, které postihuje trestní zákoník, jsou natolik společensky nebezpečná, že se jej občané musí zdržet i v zahraničí.²⁵¹ Není zároveň požadována oboustranná trestnost činu, tj. pro posouzení trestnosti činu není zásadně významné, zda je čin spáchaný v cizině trestný též podle trestních zákonů státu, na jehož území byl spáchan.

Za určitých okolností by tedy osoby, které doprovázejí například své příbuzné na místo do zahraničí, o kterém ví, že jejich příbuzný zde chce spáchat sebevraždu, mohly být potrestány za účast na sebevraždě ve smyslu trestního zákoníku, pomohly-li vědomě svým jednáním pacientovi ke spáchání sebevraždy. I samotnou asistenci při sebevraždě by bylo možné z největší pravděpodobností postihnout pomocí ustanovení o účasti na sebevraždě.²⁵²

Srovnání základních informací o právní úpravě výkonu aktivní eutanazie nebo asistované sebevraždy v ostatních částech světa²⁵³

Více informací o právních úpravách eutanazie a asistované sebevraždy, které se aplikují jak v Evropě, tak i v mimoevropských jurisdikcích, lze získat v anglickém jazyce například ve výstupech, které vytvořily výzkumná centra parlamentů Kanady²⁵⁴ a australského státu Victoria.²⁵⁵

²⁵¹ Komentář k § 144 a § 6 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Dostupné ze systému ASPI

²⁵² Tuto skutečnost dokládá existence usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1370/2018, kterým Nejvyšší soud odmítl dovolání pachatele, který dle předchozích rozsudků pomohl k sebevraždě svému otci. KŘEČKOVÁ, Veronika. Eutanazie a trestní právo, Rigorózní práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta. [online]. [cit. 2019-10-03]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/150032298>, s. 62

²⁵³ JONES, Roland M. SIMPSON, Alexandr I. F. Medical Assistance in Dying: Challenges for Psychiatry. Front Psychiatry [online]. 2018 Dec 10 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6295549/>

²⁵⁴ JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28

²⁵⁵ Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>

Spojené státy americké**Colorado** ²⁵⁶

Právní základ: zákon o konci života (*End of Life Options Act, 2016*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Svěprávný dospělý rezident Colorada v terminálním stadiu nemoci, kterému dle prognózy zbývá 6 měsíců života nebo méně, pokud dobrovolně vyjádřil přání spáchat sebevraždu.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 838 osob zemřelo po požití předepsaných usmrcujících látek (v letech 2017-2022)

Havaj ²⁵⁷

Právní základ: zákon naše péče, naše volba z roku 2018 (*Our care, our choice Act – end of life care option*)

Umožněna: asistovaná sebevražda,

Podmínky: Dospělý svěprávný rezident Havaje s diagnózou nevyléčitelného onemocnění vystavenou lékařem, kterému podle prognózy zbývá šest nebo méně měsíců života. Pacient musí být schopen rozumět své volbě a být schopen učinit rozhodnutí o svém zdraví.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 111 osob (v letech 2019-2021)²⁵⁸

Maine ²⁵⁹

Právní základ: zákon Maine o důstojné smrti z roku 2019 (*Maine Death with Dignity Act*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Rezidenti státu Maine, kteří trpí nevyléčitelnou a nezvratnou nemocí, která podle rozumného lékařského úsudku povede k úmrtí do šesti měsíců. Pacient musí být schopen dobrovolného a informovaného rozhodnutí.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 116 (od září 2019 do konce roku 2022)

²⁵⁶ Colorado End-of-Life Options Act. Dostupné z: <https://cdphe.colorado.gov/center-for-health-and-environmental-data/registries-and-vital-statistics/medical-aid-in-dying>, COLORADO END-OF-LIFE OPTIONS ACT, 2022 DATA SUMMARY, WITH 2017-2022 TRENDS AND TOTALS. Dostupné z:

https://drive.google.com/file/d/1zFQhxce0tx1sK4P6HdP7E3W3bPWz_D-I/view

²⁵⁷ FREQUENTLY ASKED QUESTIONS. Dostupný z: <https://health.hawaii.gov/opppd/files/2018/12/FAQ-OCOC-final-.pdf>, OUR CARE, OUR CHOICE ACT (END OF LIFE CARE OPTION). Dostupný z: <https://health.hawaii.gov/opppd/ococ/>

²⁵⁸ 2021 Our Care Our Choice Annual Report. Dostupný z: <https://health.hawaii.gov/opppd/files/2022/07/corrected-MAID-2021-Annual-Report.pdf>, s. 4

²⁵⁹ Death with Dignity Frequently Asked Questions. Dostupné z:

<https://www.maine.gov/dhhs/mecdc/public-health-systems/data-research/vital-records/documents/word-files/QA-for-Death-with-Dignity.docx>, An Act To Enact the Maine Death with Dignity Act. Dostupné z:

https://legislature.maine.gov/legis/bills/bills_129th/chapters/PUBLIC271.asp, STATE REPORTS. Dostupné z:

<https://www.mainedeathwithdignity.org/state-reports/>

Montana ²⁶⁰

Právní základ: rozhodnutí v případě Baxter vs. Montana

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Mentálně schopná osoba, která je nevléčitelně nemocná a může si sama podat smrtící látku předepsanou lékařem. Lékař je beztrestný předepíše-li látky, které způsobí pacientovi smrt, jestliže tyto látky požije pacient sám.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: neznámá

New Jersey ²⁶¹

Právní základ: zákon o lékařské pomoci při umírání pro terminálně nemocné (*Medical Aid in Dying for the Terminally Ill Act 2019*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Rezident státu New Jersey, který je v terminálním stádiu nezvratné nemoci nebo stavu s prognózou na základě přiměřené lékařské jistoty očekávané délky života šest měsíců nebo méně. Pacient musí být schopen dobrovolného a informovaného rozhodnutí. Pacient musí své přání obdržet lékařský předpis na vydání smrtící látky vyjádřit dobrovolně a musí být schopen sám si podat předepsanou dávku.

Věkový limit: nad 18 let

Statistiky: 95 případů, kdy bylo nahlášeno úmrtí osoby po podání smrtící substance (1. srpna 2019–31. prosince 2021)

Nové Mexiko ²⁶²

Právní základ: zákon o možnosti volby konce života (*End-of-Life Options Act 2021*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Rezident státu Nové Mexiko, který je v terminálním stádiu nemoci s prognózou očekávané délky života šest měsíců nebo méně. Pacient musí být schopen dobrovolného a informovaného rozhodnutí. Pacient musí své přání obdržet lékařský předpis na vydání smrtící látky vyjádřit dobrovolně a musí být schopen sám si podat předepsanou dávku.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: doposud nejsou dostupné oficiální informace

²⁶⁰ Baxter v. Montana. Dostupné z: <https://law.justia.com/cases/montana/supreme-court/2009/50c59956-3100-468d-b397-4ab38f6eda4d.html>, Status of Medical aid in dying: Montana. Dostupné z: <https://www.compassionandchoices.org/in-your-state/montana/>, Medical Aid in Dying in Montana. Dostupné z: <https://deathwithdignity.org/states/montana/>, Medical Aid in Dying in Montana. Dostupné z: <https://www.compassionandchoices.org/in-your-state/montana/aid-in-dying>

²⁶¹ Medical Aid in Dying. Dostupné z: <https://www.nj.gov/health/advancedirective/maid/>, CHAPTER 59: An Act concerning medical aid in dying for the terminally ill, supplementing Titles 45 and 26 of the Revised Statutes, and amending P.L.1991, c.270 and N.J.S.2C:11-6. Dostupné z: https://pub.njleg.gov/bills/2018/PL19/59_.HTM,

²⁶² Elizabeth Whitefield End-of-Life Options Act. Dostupné z: <https://www.nmhealth.org/about/erd/bvrhs/vrp/maid/>

Oregon ²⁶³

Právní základ: Zákon státu Oregon o důstojné smrti (*The Oregon Death with Dignity Act, 1997*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Osoba trpící nevyléčitelnou nemocí s prognózou dožití 6 měsíců a méně, o které rozhodl ošetřující a konzultující lékař. Od března 2022 není vyžadováno, aby byl žadatel rezidentem Oregonu. Osoba musí dobrovolně vyjádřit své rozhodnutí zemřít. Dále musí být i schopná vytvářet a sdělit rozhodnutí o své zdravotní péči zdravotnickým pracovníkům, včetně komunikace prostřednictvím osob, které znají pacientův způsob komunikace, pokud jsou tyto osoby k dispozici.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 278 (počet osob, které zemřely po požití smrtící látky v roce 2022), od přijetí zákona v roce 1997 zemřelo 2 454 osob po požití smrtící látky

Vermont ²⁶⁴

Právní základ: zákon č. 39 o volbě pacienta a kontrole na konci života (*Vermont Patient Choice and Control at the End of Life Act, 2013*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Svěprávný dospělý pacient v konečném stádiu nevyléčitelné nemoci s prognózou dožití 6 měsíců a méně. Osoba by měla být schopná samostatně rozhodovat o své zdravotní péči a dále musí být schopna podat informovanou a dobrovolnou žádost svému lékaři. Stát Vermont od roku 2023 umožňuje asistovanou sebevraždu jakémukoliv pacientovi splňujícímu podmínky bez ohledu na stát, ve kterém pobývá.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 116 osob (od 31. května 2013 do 30. června 2021)

Washington ²⁶⁵

Právní základ: zákon státu Washington o důstojné smrti (*Washington Death with Dignity Act,*)

Umožněna: asistovaná sebevražda

Podmínky: Svěprávný dospělý obyvatel státu Washington, kterému je diagnostikována nevyléčitelná nemoc a kterému zbývá méně jak 6 měsíců života.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 387 (2021)

²⁶³ Death with Dignity Act. Dostupné z:

<https://www.oregon.gov/oha/ph/providerpartnerresources/evaluationresearch/deathwithdignityact/pages/faqs.aspx>, Oregon Revised Statute: Oregon's Death with Dignity Act. Dostupné z:

<https://www.oregon.gov/oha/PH/PROVIDERPARTNERRESOURCES/EVALUATIONRESEARCH/DEATHWITHDIGNITYACT/Pages/ors.aspx>, Oregon Death with Dignity Act. 2022 Data Summary. Dostupné z: <https://www.oregon.gov/oha/PH/PROVIDERPARTNERRESOURCES/EVALUATIONRESEARCH/DEATHWITHDIGNITYACT/Documents/year25.pdf>

²⁶⁴ MEDICAL AID IN DYING. Act 39: Patient Choice and Control at the End of Life. Dostupné z:

<https://vtethicsnetwork.org/palliative-and-end-of-life-care/medical-aid-in-dying-act-39>, Report Concerning Patient Choice at the End of Life. Dostupné z: <https://vtethicsnetwork.org/wp-content/uploads/2022/01/2022-Patient-Choice-Legislative-Report.Final-002.pdf>

²⁶⁵ Washington Death with Dignity Act, Initiative 1000, RCW 70.245, 2008. Dostupné z:

<https://app.leg.wa.gov/rcw/default.aspx?cite=70.245>, Death with Dignity Act. Dostupné z: <https://doh.wa.gov/data-and-statistical-reports/health-statistics/death-dignity-act>, 2021 Death with Dignity Act Report. Dostupné z: <https://doh.wa.gov/sites/default/files/2022-11/422-109-DeathWithDignityAct2021.pdf?uid=64f1978a51062>

Washington, D.C. ²⁶⁶

Právní základ: Zákon o důstojné smrti (*Death with Dignity Act of 2016*)

Umožněna: asistovaná sebevražda²⁶⁷

Podmínky: Pacienti, kteří jsou rezidenty státu Washington D.C., jsou nevléčitelně nemocní a zbývá jim méně než 6 měsíců života.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 5 (2019), 2 (2020), 6 (2021)

Austrálie a Nový Zéland**Jižní Austrálie** ²⁶⁸

Právní základ: zákon o dobrovolném asistovaném umírání (*Voluntary Assisted Dying Act 2021*) (účinný od 31. ledna 2023)

Umožněna: asistovaná sebevražda a eutanazie, přičemž eutanazie je umožněna pouze ve vymezených případech (ztráta fyzické schopnosti sám si podat a strávit smrtící látku)

Podmínky: Resident státu Jižní Austrálie alespoň po dobu 12 měsíců mající občanství Austrálie nebo trvalý pobyt v Austrálii. Osoba trpí nevléčitelnou, pokročilou a postupující nemocí s prognózou úmrtí do 6 měsíců, případně zdravotním stavem, který je neurodegenerativní, s prognózou úmrtí pacienta do 12 měsíců. Zároveň utrpení nelze zmírnit způsobem, který by pacient považoval za snesitelný. Žadatel musí mít schopnost rozhodovat o této zdravotnické otázce, jednat dobrovolně a bez nátlaku. Způsobilé k přístupu k dobrovolnému asistovanému umírání nejsou osoby pouze proto, že mají zdravotní postižení nebo je u nich diagnostikována duševní choroba bez toho, aby u nich bylo navíc splněno kritérium terminálního stádia nemoci, které splňuje výše popsaná kritéria.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 44 osob zemřelo po předepsání smrtící látky (v období od 31. ledna do 30. června 2023), z nichž 27 spáchalo asistovanou sebevraždu, 11 lidem látku podali zdravotníci (eutanazie) a 6 z nich zemřelo přirozenou smrtí ²⁶⁹

²⁶⁶ COUNCIL OF THE DISTRICT OF COLUMBIA. NOTICE D.C. LAW 21-182, the Death with Dignity Act of, 2016.

Dostupné z:

https://dchealth.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/doh/page_content/attachments/Death%20With%20Dignity%20Act.FINAL_.pdf, Death with Dignity Act of 2016. Dostupné z: <https://dchealth.dc.gov/page/death-dignity-act-2016>,

District of Columbia Death with Dignity Act 2021 Data Summary. Dostupné z:

<https://dchealth.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/doh/publication/attachments/2021%20Death%20with%20Dignity%20Annual%20Report.pdf>

²⁶⁷ COUNCIL OF THE DISTRICT OF COLUMBIA. NOTICE D.C. LAW 21-182 "Death with Dignity Act of 2016". Dostupné z:

https://dchealth.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/doh/page_content/attachments/Death%20With%20Dignity%20Act.FINAL_.pdf

²⁶⁸ Voluntary Assisted Dying in South Australia. Dostupné z:

<https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/services/primary+and+specialised+services/voluntary+assisted+dying/voluntary+assisted+dying+in+south+australia>, Eligibility for people considering voluntary assisted dying. Dostupné z:

<https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/services/primary+and+specialised+services/voluntary+assisted+dying/information+about+voluntary+assisted+dying/eligibility+for+people+considering+voluntary+assisted+dying>, Voluntary Assisted Dying Act 2021. Dostupné z:

<https://www.legislation.sa.gov.au/lz/path=%2FC%2FA%2FVOLUNTARY%20ASSISTED%20DYING%20ACT%202021>

²⁶⁹ Voluntary Assisted Dying in South Australia: Quarterly Report: 31 January to 30 April 2023. Dostupné z:

<https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/be7c04b3-39b8-4dba-9ece-f01261d8a1a3/Voluntary+Assisted+Dying+in+South+Australia+-+Quarterly+Report+%2831+January+-+30+April+2023%29+FINAL.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-be7c04b3-39b8-4dba-9ece->

Nový Jižní Wales ²⁷⁰

Právní základ: zákon o dobrovolném asistovaném umírání (*Voluntary Assisted Dying Act 2022*) (účinný od 28. listopadu 2023)

Umožněna: asistovaná sebevražda a eutanazie

Podmínky: Rezident státu Nový Jižní Wales alespoň po dobu 12 měsíců, osoba mající občanství, trvalý pobyt v Austrálii nebo pobyt v posledních třech letech, který trpí pokročilou a postupující nemocí s prognózou úmrtí do 6 měsíců, případně neurodegenerativní nemocí s prognózou úmrtí pacienta do 12 měsíců. Zároveň utrpení nelze zmírnit způsobem, který by pacient považoval za snesitelný. Žadatel musí mít schopnost rozhodovat o této zdravotnické otázce, jednat dobrovolně, bez nátlaku a tato vůle pacienta musí být trvalá.

Věkový limit: nad 18 let

Nový Zéland ²⁷¹

Právní základ: zákon o volbě konce života (*End of Life Choice Act 2019*)

Umožněna: eutanazie a asistovaná sebevražda

Podmínky: Občan nebo rezident Nového Zélandu, schopný učinit informované rozhodnutí, trpící nesnesitelným utrpením, které nemůže být zmírněno způsobem, který by osoba považovala za akceptovatelný. Osoba trpí smrtelnou nemocí v terminálním stadiu s prognózou dožití do půl roku.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 394 osob (od 7. listopadu 2021 do 31. března 2022)

Queensland ²⁷²

Právní základ: zákon o dobrovolném asistovaném umírání (*Voluntary Assisted Dying Act 2021*) (účinný od ledna 2023)

Umožněna: asistovaná sebevražda nebo eutanazie, přičemž eutanazie může být umožněna pouze v případech, kdy zdravotnický pracovník doporučí pacientovi, že asistovaná sebevražda pro něj není vhodná s ohledem na a) schopnosti pacienta si látku sám podat, b) pacientovy obavy z toho, že by si měl látku podat sám nebo c) metodu podání látky a její vhodnost pro pacienta.

Podmínky: Rezident státu Queensland alespoň po dobu 12 měsíců před podáním žádosti, který je zároveň občanem Austrálie nebo má trvalý pobyt v Austrálii. Osoba trpí pokročilou a postupující nemocí s prognózou úmrtí do 12 měsíců, která pacientovi způsobuje utrpení, jehož

[f01261d8a1a3-oyj4DmG](https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/6ced97ab-cb04-4ea2-bf70-da0e08587117/A4966660+-+Attachment+1+-+Voluntary+Assisted+Dying+in+South+Australia+Quarterly+Report+1+May+to+30+June+2023.pdf?MOD=AJPERES∓CACHEID=ROOTWORKSPACE-6ced97ab-cb04-4ea2-bf70-da0e08587117-oEpBPMz), Voluntary Assisted Dying in South Australia: Quarterly Report | 1 May to 30 June 2023. Dostupné z: <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/6ced97ab-cb04-4ea2-bf70-da0e08587117/A4966660+-+Attachment+1+-+Voluntary+Assisted+Dying+in+South+Australia+Quarterly+Report+1+May+to+30+June+2023.pdf?MOD=AJPERES∓CACHEID=ROOTWORKSPACE-6ced97ab-cb04-4ea2-bf70-da0e08587117-oEpBPMz>, s. 4

²⁷⁰ Voluntary assisted dying: An overview. Dostupné z: <https://www.health.nsw.gov.au/voluntary-assisted-dying/Pages/Voluntary-assisted-dying-overview.aspx>, Voluntary Assisted Dying Act 2022 No 17. Dostupné z: <https://legislation.nsw.gov.au/view/html/inforce/current/act-2022-017>

²⁷¹ Assisted Dying Service. Dostupné z: <https://www.health.govt.nz/our-work/regulation-health-and-disability-system/assisted-dying-service>, Registrar (assisted dying) Annual Report – June 2023. Dostupné z: <https://www.health.govt.nz/publication/registrar-assisted-dying-annual-report-june-2023>, Registrar (assisted dying) Annual Report. Dostupné z: <https://www.health.govt.nz/publication/registrar-assisted-dying-annual-report>

²⁷² Implementation of voluntary assisted dying. Dostupné z: <https://www.health.qld.gov.au/clinical-practice/guidelines-procedures/voluntary-assisted-dying/explained/overview>, Voluntary Assisted Dying Act 2021. Dostupné z: <https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/asmade/act-2021-017>, Voluntary assisted dying. Dostupné z: <https://www.qld.gov.au/health/support/voluntary-assisted-dying>

snášení považuje za netolerovatelné. Žadatel musí mít schopnost rozhodovat o této zdravotnické otázce, jednat dobrovolně a bez nátlaku. Způsobilé k přístupu k dobrovolnému asistovanému umírání nejsou osoby pouze proto, že mají zdravotní postižení nebo je u nich diagnostikována duševní choroba.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: zatím není dostupná

Tasmánie ²⁷³

Právní základ: zákon o volbě konce života (dobrovolné asistované umírání) (*End-of-Life Choices (Voluntary Assisted Dying) Act 2021*)

Umožněna: eutanazie a asistovaná sebevražda

Podmínky: Rezident státu Tasmánie alespoň po dobu 12 měsíců před podáním žádosti, osoba mající občanství, trvalý pobyt v Austrálii nebo pobyt v posledních třech letech před podáním žádosti. Žadatel trpí nevléčitelnou, pokročilou a postupující nemocí s prognózou úmrtí do 6 měsíců, případně neurodegenerativní nemocí s prognózou úmrtí pacienta do 12 měsíců, která pacientovi způsobuje utrpení, jehož snášení považuje za netolerovatelné. Žadatel musí mít schopnost rozhodovat o této zdravotnické otázce, jednat dobrovolně a bez nátlaku. Způsobilé k přístupu k dobrovolnému asistovanému umírání nejsou osoby pouze proto, že mají zdravotní postižení nebo je u nich diagnostikována duševní choroba bez toho, aby u nich byly naplněny výše popsaná kritéria.

Věkový limit: nad 18 let

Statistika: 16 osob zemřelo po požití smrtící látky (od 23. října 2022 do 23. dubna 2023)²⁷⁴

Západní Austrálie ²⁷⁵

Právní základ: zákon o dobrovolném asistovaném umírání (*Voluntary Assisted Dying Act 2019*)

Umožněna: asistovaná sebevražda nebo eutanazie, přičemž eutanazie může být umožněna pouze v případech, kdy zdravotnický pracovník doporučí pacientovi, že asistovaná sebevražda pro něj není vhodná s ohledem na a) schopnosti pacienta si látku sám podat, b) pacientovy obavy z toho, že by si měl látku podat sám nebo c) metodu podání látky a její vhodnost pro pacienta.

Podmínky: Rezident státu Západní Austrálie alespoň po dobu 12 měsíců mající občanství nebo trvalý pobyt v Austrálii. Osoba trpí pokročilou a postupující nemocí s prognózou úmrtí do 6 měsíců, případně lékařským stavem, který je neurodegenerativní, s prognózou úmrtí pacienta do 12 měsíců. Zároveň utrpení nelze zmírnit způsobem, který by pacient považoval za snesitelný. Žadatel musí mít schopnost rozhodovat o této zdravotnické otázce, jednat dobrovolně, bez nátlaku a žádost a vůle osoby v této otázce musí být trvalá. Způsobilé k přístupu k dobrovolnému asistovanému umírání nejsou osoby pouze proto, že mají zdravotní postižení nebo je u nich diagnostikována duševní choroba.

Věkový limit: nad 18 let

²⁷³ Voluntary Assisted Dying. Dostupné z: <https://www.health.tas.gov.au/health-topics/voluntary-assisted-dying>, End-of-Life Choices (Voluntary Assisted Dying) Act 2021. Dostupné z: <https://www.legislation.tas.gov.au/view/whole/html/asmade/act-2021-001>

²⁷⁴ Zdrojem informace je report o prvních 6 měsících účinnosti zákona. Report on the End-of-Life Choices (Voluntary Assisted Dying) Act 2021's operation in its first six months. Dostupné z: <https://www.health.tas.gov.au/sites/default/files/2023-07/Voluntary%20Assisted%20Dying%20Report%20on%20the%20Acts%20Operation%20in%20its%20First%20Six%20Months%20-%20June%202023.pdf>

²⁷⁵ Voluntary Assisted Dying. Dostupné z: <https://www.health.wa.gov.au/voluntaryassisteddying>, Voluntary Assisted Dying Act 2019. Dostupné z: https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/statutes.nsf/law_a147242.html

Statistika: 190 úmrtím po podání smrtící látky, z toho bylo 43 případů asistované sebevraždy a 147 případů eutanazie (období od 1. července 2021 do 30. června 2022) ²⁷⁶

Ostatní části světa

Itálie ²⁷⁷

Právní základ: nález Ústavního soudu č. 242 z roku 2019

Umožněno: asistovaná sebevražda

Podněcování nebo pomoc při sebevraždě je stále trestným činem (§ 579 trestního zákoníku), ale Ústavní soud v nálezu č. 242/2019 vymezil podmínky, za kterých není trestná – je ve své podstatě tedy umožněna asistovaná sebevražda. Zákonná úprava asistované sebevraždy však zatím nebyla přijata.

Podmínky: Vycházejí z nálezu Ústavního soudu: i) pacient trpí nevratným onemocněním, ii) toto onemocnění je zdrojem nesnesitelného fyzického nebo psychického utrpení, iii) pacient je schopen se svobodně a informovaně rozhodnout a iv) pacient je závislý na životodárné léčbě. Podmínky by podle Ústavního soudu měly být ověřeny veřejnou institucí státní zdravotní služby po obdržení stanoviska regionálně příslušné etické komise. Jako životodárná léčba byla v nedávném případě asistované sebevraždy pacientky uznána i chemoterapie.

Věkový limit: není

Statistika: doposud dva známé případy

Japonsko ²⁷⁸

Právní základ: rozsudek soudu Yokohamského distriktu z 28. března 1995, který však nemá precedenční charakter a vztahoval se pouze k danému případu

Umožněna: v Yokohamském případě byla umožněna eutanazie

Podmínky: Nesnesitelná fyzická bolest, smrt pacienta musí být nevyhnutelná a bezprostředně hrozící, musí být poskytnuta veškerá možná paliativní léčba a péče ke zmírnění fyzického utrpení pacienta, nesmí být k dispozici žádná alternativa a pacient musí vyjádřit jasné a dobrovolné přání, aby byl jeho život zkrácen. (podmínky dle rozsudku soudu Yokohamského distriktu)

Věkový limit: neznámý

Statistiky: neznámé, nicméně v nedávné době došlo k uveřejnění několika případů asistované sebevraždy, v letech 2018-2019 došlo ke třem případům, kdy pacienti žádali o asistovanou sebevraždu

²⁷⁶ Annual Report 2021–22. Dostupný z: [https://www.health.wa.gov.au/~media/Corp/Documents/Health-for/Voluntary-assisted-dying/VAD-Board-Annual-Report-2021-22.pdf](https://www.health.wa.gov.au/~/media/Corp/Documents/Health-for/Voluntary-assisted-dying/VAD-Board-Annual-Report-2021-22.pdf)

²⁷⁷ SENTENZA N. 242 ANNO 2019. Dostupný z:

<https://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=2019&numero=242>, Suicidio assistito, le condizioni fissate dalla Consulta in attesa della legge. Dostupné z: <https://www.ilsole24ore.com/art/suicidio-assistito-condizioni-fissate-consulta-attesa-legge-AFzktWL>

²⁷⁸ Japan should initiate the discussion on voluntary assisted dying legislation now. Dostupné z:

<https://bmcomedethics.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12910-023-00886-0>, Voluntary assisted death in present-day Japan: A case for dignity. Dostupné z:

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/14777509221105746>

Kolumbie ²⁷⁹

Právní základ: nález Ústavního soudu C-239/97 z roku 1997, následovalo mnoho dalších nálezů Ústavního soudu, z nichž lze vyzdvihnout nález T-970/14 z roku 2014, nález C-233/21 z roku 2021 nebo nález Ústavního soudu C-164/22 z roku 2022; Ministerstvo zdravotnictví a sociální ochrany k tématu vydalo několik rezolucí, z nichž lze vyzdvihnout především rezoluci č. 0971 z 1. července 2021²⁸⁰

Umožněna: aktivní eutanazie a asistovaná sebevražda

Podmínky: Ústavní soud Kolumbie nálezem z roku 1997 došel k závěru, že je v souladu s ústavou, aby dle trestního zákoníku hrozily nižší tresty za usmrcení z milosrdenství nebo eutanazii než za vraždu. Dále Ústavní soud stanovil, že pokud provede usmrcení z milosrdenství lékař, který je seznámen se zdravotním stavem pacienta, jedná na základě dobrovolné žádosti pacienta, který byl plně informován a který je v terminálním stádiu, pokud šlo o právně ospravedlnitelné jednání, neměla by lékaři hrozit odpovědnost za protiprávní jednání.²⁸¹

Nálezem T-970/14 Ústavní soud znovu konstatoval existenci práva na beztrestnost provedení eutanazie a stanovil vládě deadline pro to, aby formulovala podmínky jejího výkonu, což vedlo k vydání rezoluce č. 1216 ministerstvem zdravotnictví.²⁸²

Ústavní soud nálezem C-233 z roku 2021 zmírnil podmínky tak, již není vyžadováno, aby byl pacient v terminální fázi nemoci, postačí, aby šlo o nemoc závažnou a nevyléčitelnou.²⁸³ Nálezem C-164/22 byla kromě aktivní eutanazie umožněna i asistovaná sebevražda. Asistenci při sebevraždě musí poskytovat zdravotnický pracovník.²⁸⁴

Ministerstvo zdravotnictví a sociální ochrany upravilo podmínky výkonu rezolucí. Parlament však doposud nepřijal regulaci podmínek výkonu.²⁸⁵

Věkový limit: nad 6 let, vyloučeny jsou děti mladší 6 let a děti s mentálním postižením nebo psychiatrickými poruchami, které narušují schopnost chápání, uvažování a reflexivního úsudku (od roku 2018)²⁸⁶

²⁷⁹ Comunicado. Mayo 11 y 12 de 2022. SENTENCIA C-164-2022. Dostupné z:

<https://www.corteconstitucional.gov.co/comunicados/Comunicado%2015%20-%20Mayo%2011%20de%202022.pdf>, s. 19

²⁸⁰ K tématu právního základu regulace více viz článek: El derecho fundamental a una muerte digna requiere del conocimiento jurídico, ético y médico. Decisión de fin de vida. Dostupné z:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0122726220300598>

²⁸¹ Decision C-239/97. Dostupné z:

<https://www.corteconstitucional.gov.co/english/Decision.php?IdPublicacion=9214>

²⁸² Aplicación de la Eutanasia: Bélgica, Colombia, Holanda y Luxemburgo. Dostupné z:

https://obtienearchivo.bcn.cl/obtienearchivo?id=repositorio/10221/27089/1/BCN_Eutanasia_Belgica__Colombia_Holanda_Luxemburgo_FINAL.pdf, Colombia. Dostupné z: <https://wfrtds.org/worldmap/colombia/>

²⁸³ Comunicado 27. Julio 22 de 2021. SENTENCIA C-233/21. Dostupné z:

<https://www.corteconstitucional.gov.co/comunicados/Comunicado%2027%20-%20Julio%2022%20de%202021.pdf>

²⁸⁴ Comunicado. Mayo 11 y 12 de 2022. SENTENCIA C-164-2022. Dostupné z:

<https://www.corteconstitucional.gov.co/comunicados/Comunicado%2015%20-%20Mayo%2011%20de%202022.pdf>, s. 19

²⁸⁵ Muerte Asistida (Eutanasia). ¿Cómo puedo solicitar la muerte asistida o eutanasia en Colombia? Dostupné z:

[https://www.minjusticia.gov.co/programas-co/LegalApp/Paginas/Muerte-Asistida-\(Eutanasia\).aspx](https://www.minjusticia.gov.co/programas-co/LegalApp/Paginas/Muerte-Asistida-(Eutanasia).aspx), Resolución número 0971. 1 Julio 2021. Dostupné z:

<https://www.minsalud.gov.co/sites/rid/Lists/BibliotecaDigital/RIDE/DE/DIJ/resolucion-971-de-2021.pdf>

²⁸⁶ Corte Constitucional de Colombia reglamenta la eutanasia para niños y adolescentes. Dostupné z:

<https://www.diarioconstitucional.cl/2018/03/13/corte-constitucional-de-colombia-reglamenta-la-eutanasia-para-ninos-y-adolescentes/>

Statistika: bylo reportováno 322 případů úmrtí od vzniku registru procedury v roce 2015 do 31. října 2022, konkrétně v roce 2015 4 případy eutanazie, v roce 2016 7 případů eutanazie, v roce 2017 17 případů, v roce 2018 24 případů, v roce 2019 43 případů, v roce 2020 34 případů, v roce 2021 95 případů, v roce 2022 do konce října 99 případů²⁸⁷

Peru

Právní základ: rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2022²⁸⁸

Umožněno: rozsudek umožnil žadatelce zemřít za pomoci eutanazie

Podmínky: Nejvyšší soud rozhodl tak, že 1) v případě žadatelky se neuplatní článek 112 trestního zákoníku, který stanovuje, že při zabití ze soucitu hrozí trest odnětí svobody do tří let, článek však tímto rozhodnutím není zrušen ani není prohlášen za protiústavní, 2) Ministerstvu zdravotnictví a zdravotní pojišťovna žadatelky bylo nařízeno respektovat rozhodnutí žadatelky ukončit svůj život technickým postupem eutanazie, 3) Mezioborová lékařská komise pojišťovny by měla vypracovat plán a protokol postupu, který musí po jeho dokončení předložit lékařské komisi ministerstva zdravotnictví ke schválení.²⁸⁹

Závěr

Jak vyplývá z této práce, právní úprava ustavující právo na dobrou smrt či úprava tyto postupy zohledňující může mít mnoho podob, od benevolentní po velmi přísnou. Jurisdikcí, které povolují za splnění určitých podmínek aktivní eutanazii a asistovanou sebevraždu, rychle přibývá, a to i přesto, že o umožnění daného postupu byl vždy veden lýtý boj na půdě parlamentu s ohledem na jeho spornost z hlediska etiky a tradic. Ke změnám dochází, jak díky iniciativě zákonodárných sborů, tak i díky judikatuře soudů reagujících na konkrétní případy trpících pacientů a jejich lékařů (Itálie, Německo, Nizozemsko, Kanada, Japonsko, Montana, Kolumbie, Rakousko, Peru).

Ačkoli byla eutanazie a asistovaná sebevražda povolena povětšinou poměrně nedávno, tématu je v obecné rovině v rámci zahraniční i česky psané literatury věnováno mnoho pozornosti. Díky existující literatuře, která šíří znalosti a zkušenosti z jiných jurisdikcí, nově přijaté právní úpravy často reflektují vnímané problémy předchozích právních úprav a do systému zabudovávají originální kontrolní mechanismy.

Problematiku právní úpravy dobré smrti však nelze zužovat pouze na úpravu činící aktivní eutanazii a asistovanou sebevraždu beztrestnou. I jurisdikce, které v rámci trestního zákoníku upravují privilegované trestné činy (s nižší trestní sazbou) účast na sebevraždě a zabití na žádost oběti, fenomén usmrcení na žádost trpící oběti reflektují a tím pádem i přiznávají, že eutanazii a asistovanou sebevraždu nelze vždy posuzovat stejně jako vraždu.

Ze statistik uváděných kontrolními nebo statistickými orgány vyplývá, že v zemích, kde byla eutanazie nebo asistovaná sebevražda umožněna, čísla mírně ale kontinuálně stoupají. Odborná literatura nabízí několik možných zdůvodnění. Je možné, že eutanazie je obecně společností lépe přijímána, což může mít své příčiny v sekularizaci společnosti. Dále může ustálení praxe vést k tomu, že pacienti o eutanazii či asistovanou sebevraždu častěji žádají. Zmiňována je též možnost,

²⁸⁷ CORREA MONTOYA, Lucas. JARAMILLO SALAZAR, Camila. De muerte lenta #2: Cifras, barreras y logros sobre el derecho a morir dignamente en Colombia. Dostupné z:

https://www.desclab.com/files/ugd/e0e620_6a4d002443244417a5552c762e40c785.pdf, s. 24 - 25

²⁸⁸ CONSULTA EXPEDIENTE N° 14442 – 2021 LIMA. Dostupné z: <https://img.lpderecho.pe/wp-content/uploads/2022/08/Consulta-14442-2021-LPDerecho.pdf>

²⁸⁹ ¡Histórico! Esta es la sentencia que reconoce el derecho a una muerte digna en el caso Ana Estrada. Dostupné z: <https://laley.pe/art/10717/historico-esta-es-la-sentencia-que-reconoce-el-derecho-a-una-muerte-digna-en-el-caso-ana-estrada>

že lékaři ztrácejí díky ustálení praxe strach případy oznamovat. Opačnou odpověď nabízí tzv. teorie kluzkého svahu, podle které se eutanazie, pokud se jednou povolí, začne neúměrně používat i v případech, pro které nebyla původně zamýšlena. V případě Švýcarska může být důvodem pro růst počtu úmrtí i tzv. turistika za smrtí.²⁹⁰

Přístup lidí k vlastní smrti se proměňuje s tím, jak se společnost liberalizuje. Přesto zůstává téma eutanazie a asistované sebevraždy citlivé, což se projevuje i revolučními změnami právní úpravy a tím, jak do problematiky zasahují soudy. Právní úpravy eutanazie a asistované sebevraždy vznikly v drtivé většině případů teprve nedávno, stále se vyvíjejí a podléhají častým změnám, díky čemuž jakýkoli popis právní úpravy problematiky rychle zastarává. Zároveň jde o komplexní problematiku, která v sobě spojuje rozdílné pohledy z hlediska etiky, medicíny a práva.

Zdroje

Obecné zdroje

- DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3
- NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*. Praha: Paseka, 2016. ISBN 978-80-7432-747-6
- JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28
- JONES, Roland M. SIMPSON, Alexandr I. F. Medical Assistance in Dying: Challenges for Psychiatry. *Front Psychiatry* [online]. 2018 Dec 10 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6295549/>
- End-of-Life Care Research Group: Achieving the best palliative and end-of-life care. *Ncbi.nlm.nih.gov* [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://www.endoflifecare.be/about-us>
- Asistovaná sebevražda ve Švýcarsku láká i Čechy, *Echo24.cz*, 21.8.2014 [online]. [cit. 2019-10-03]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/i7Ucc/asistovana-sebevrazda-ve-svycarsku-laka-i-cechy>
- KŘEČKOVÁ, Veronika. Eutanazie a trestní právo, Rigorózní práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta. [online]. [cit. 2019-10-03]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/150032298>
- PEJCHALOVÁ-GRÜNVALDOVÁ, Vladimíra. Eutanazie a pomoc při sebevraždě, Informační podklad č. 5.244, Parlamentní institut, září 2005
- Komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku. Dostupné ze systému ASPI

Judikatura ESLP

- End of life and the European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights. [cit. 30.9.2019] Dostupné na: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Euthanasia_ENG.pdf
- *Pretty v. the United Kingdom*, Press release, 29.4.2002, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15] https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#_ftn1
- *Koch v. Germany*, Information Note on the Court's case-law No. 154, červenec 2012, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-6416%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-6416%22]})
- *Glass v. United Kingdom*, Information Note on the Court's case-law No. 62, březen 2004, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-4464%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-4464%22]})
- *Lambert and Others v. France*, Information Note on the Court's case-law 186, červen 2015, European Court of Human Rights. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-10758%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-10758%22]})

²⁹⁰ NEZBEDA, Ondřej. *Průvodce smrtelníka: Prakticky o posledních věcech člověka*, s. 229-231

- COHEN, Miriam a Jasper HORTENSIUS. A HUMAN RIGHTS APPROACH TO END OF LIFE? RECENT DEVELOPMENTS AT THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS [online]. 2018, 193-210 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/COHEN-2018-A_human_rights_approach_to_end_of_life.
- ECHR. End of life and the European Convention on Human Rights: Right to life and right to respect for private life. Fac. October 2022. Factsheet – End of life and the ECHR. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_euthanasia_eng

Belgie

- Loi relative à l'euthanasie. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2002052837&table_name=loi.
- Loi du 16 mars 2009 relative aux soins palliatifs, à la directive anticipée et à l'accompagnement en fin de vie. Dostupné z: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/03/16/n1/jo>.
- Loi modifiant la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, en vue d'étendre l'euthanasie aux mineurs. [online]. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2014022803
- Wet betreffende de palliatieve zorg, Justel. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002061446&table_name=wet.
- Federale controle en evaluatiecommissie euthanasie. [online]. aktualizace 07/17/2018 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/advies-en-overlegorgaan/commissies/federale-controle-en-evaluatiecommissie-euthanasie>.
- Forum EOL: ORIGINE ET OBJECTIFS. Eol.admd.be [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://www.eol.admd.be/>
- Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Documenten [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné na: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten>
- „Après que la demande du patient a été traitée par le médecin, la possibilité d'accompagnement psychologique est offerte aux personnes concernées.“ Loi modifiant la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, en vue d'étendre l'euthanasie aux mineurs. [online]. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2014022803
- EUTHANASIA OF NEWBORNS AND THE GRONINGEN PROTOCOL. ieb-eib.org [online]. 2014 [cit. 2019-09-05], s. 3. Dostupné z: <https://www.ieb-eib.org/docs/pdf/2015-02/doc-1554801153-42.pdf>
- 15 MARS 2020. - Loi visant à modifier la législation relative à l'euthanasie. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-15-mars-2020_n2020040680.html
- 18 MAI 2022 . - Loi portant des dispositions diverses urgentes en matière de santé. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://etaamb.openjustice.be/fr/loi_n2022032171.html
- COMMUNIQUÉ DE PRESSE. ARRÊT 134/2022. Cour constitutionnelle. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.const-court.be/public/f/2022/2022-134f-info.pdf>
- COMMUNIQUÉ DE PRESSE. ARRÊT 26/2022. Cour constitutionnelle. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.const-court.be/public/f/2022/2022-026f-info.pdf>
- Mortier v. Belgium - 78017/17. European Court of Human Rights. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%7B%22002-13802%22%7D%7D>
- 14.10.2022 - Persbericht - Reactie van de FCEE op het arrest van het EHRM Mortier c. België. FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten/14102022-persbericht-reactie-van-de-fcee-op-het-arrest-van-het-ehrm-mortier-c-belgie>

Kalifornie (Spojené státy americké)

- End of Life Option Act, Bill of Assembly of California AB 15 [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201520162AB15
- JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. *Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries*. [online]. Parliament of Canada: Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28
- California End of Life Option Act 2017 Data Report, California Department of Public Health [online]. [cit. 2019-10-01] Dostupné z: <https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/2017EOLADataReport.pdf>
- California End of Life Option Act 2018 Data Report, California Department of Public Health. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH%20End%20of%20Life%20Option%20Act%20Report%202018-FINAL.pdf>
- Assembly Bill No. 15. *California Legislative Information*. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201520162AB15
- Senate Bill No. 380: CHAPTER 542. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=202120220SB380
- Californian SB 380 signed into law. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://wfrtds.org/californian-sb-380-signed-into-law/>
- *End of Life Option Act. California Department of Public Health.* [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/pages/end-of-life-option-act-.aspx>
- California Bill Summary SB 380. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.compassionandchoices.org/in-your-state/california/bill-summary>
- California Health and Safety Code, Division 1, Part 1.85, Section 443-443.22. [online]. [cit. 2023-08-24]. *California Legislative Information*. Dostupné z: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=HSC&division=1.&title=&part=1.85.&chapter=&article=
- California End of Life Option Act 2019 Data Report. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPHEndofLifeOptionActReport2019%20Final%20ADA.pdf>
- California End of Life Option Act 2020 Data Report. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH_End_of_Life_Option_Act_Report_2020_FINAL.pdf
- California End of Life Option Act 2020 Data Report. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH_End_of_Life%20Option_Act_Report_2021_FINAL.pdf
- CALIFORNIA END OF LIFE OPTION ACT 2022 DATA REPORT. [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: https://www.cdph.ca.gov/Programs/CHSI/CDPH%20Document%20Library/CDPH_End_of_Life%20Option_Act_Report_2022_FINAL.pdf

Kanada

- Act to amend the Criminal Code and to make related amendments to other Acts (Medical Assistance in Dying), [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parl.ca/DocumentViewer/en/42-1/bill/C-14/royal-assent>
- Medical assistance in dying, Government of Canada. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/medical-assistance-dying.html#a2>
- Report of operations 2018 – 2019, Voluntary Assisted Dying Review Board. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/health-system-services/medical-assistance-dying-interim-report-april-2019.html>
- Parliament considers protecting physician conscience rights, 17.1.2019, ARPA Canada. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://arpacanada.ca/news/2019/01/17/parliament-considers-protecting-physician-conscience-rights/>

- Carter v. Canada (Attorney General). *Supreme Court of Canada*. Dostupné z: <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/14637/index.do>
- PESUT, Barbara. a kolektiv. Navigating medical assistance in dying from Bill C-14 to Bill C-7: a qualitative study. *BMC Health Services Research*. Dostupné z: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-021-07222-5>
- Canada's medical assistance in dying (MAID) law. *Governmnet of Canada*. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/ad-am/bk-di.html>
- New medical assistance in dying legislation becomes law. *Governmnet of Canada*. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-justice/news/2021/03/new-medical-assistance-in-dying-legislation-becomes-law.html>
- Delay of eligibility for medical assistance in dying for persons suffering solely from mental illness proposed by Ministers of Justice and Health. *Governmnet of Canada*. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-justice/news/2023/02/delay-of-eligibility-for-medical-assistance-in-dying-for-persons-suffering-solely-from-mental-illness-proposed-by-ministers-of-justice-and-health.html>
- Eligibility for medical assistance in dying for persons suffering solely from mental illness extended to March 17, 2024. *Governmnet of Canada*. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-justice/news/2023/03/eligibility-for-medical-assistance-in-dying-for-persons-suffering-solely-from-mental-illness-extended-to-march-17-2024.html>
- Medical assistance in dying: Overview. *Governmnet of Canada*. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/health-services-benefits/medical-assistance-dying.html>
- Third annual report on Medical Assistance in Dying in Canada 2021. *Governmnet of Canada*. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/health-system-services/annual-report-medical-assistance-dying-2021.html>

Lucembursko

- Loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide. Dostupné z: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/03/16/n2/jo>.
- Euthanasia and assisted suicide: Law of 16 March 2009. <http://sante.public.lu> [online]. June 2010 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://sante.public.lu/fr/publications/e/euthanasie-assistance-suicide-questions-reponses-fr-de-pt-en/euthanasie-assistance-suicide-questions-en.pdf>
- Commission Nationale de Contrôle et d'Évaluation de l'application de la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide: Cinquième rapport à l'attention de la Chambre. [Sante.public.lu](http://sante.public.lu) [online] s. 5 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://sante.public.lu/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2017-2018/rapport-loi-euthanasie-2017-2018.pdf>.
- Demander un congé pour l'accompagnement d'une personne en fin de vie. [Guichet.public.lu](http://guichet.public.lu) [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://guichet.public.lu/fr/citoyens/travail-emploi/conges-jours-feries/situation-personnelle/conge-accompagnement-fin-vie.html>
- S'informer sur une demande d'euthanasie ou d'assistance au suicide. <https://guichet.public.lu> [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://guichet.public.lu/fr/citoyens/famille/euthanasie-soins-palliatifs/fin-de-vie/euthanasie-assistance-suicide.html>.
- JULIA, Nicol. TIEDEMANN, Marlisa. Euthanasia and Assisted Suicide: The Law in Selected Countries: 5 Luxembourg [online]. Parliament of Canada:Research Publications [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2015116E#a28
- Loi du 2 mars 2021 modifiant : 1° la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide; 2° la loi modifiée du 24 juillet 2014 relative aux droits et obligations du patient. Dostupné z: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2021/03/02/a167/jo>

- Sixième rapport de la loi du 16 mars 2009 sur l'euthanasie et l'assistance au suicide (années 2019 et 2020). Dostupné z: <https://sante.public.lu/dam-assets/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2019-2020/sixieme-rapport-loi-euthanasie-2019-2020.pdf>
- Septième rapport à l'attention de la Chambre des Députés (Années 2021 et 2022). Dostupné z: <https://sante.public.lu/dam-assets/fr/publications/r/rapport-loi-euthanasie-2021-2022/rapport-loi-euthanasie-2021-2022.pdf>
- La pratique de l'euthanasie en augmentation. *Chambre des Députés*. Dostupné z: <https://www.chd.lu/fr/node/1154>

Německo

- Strafgesetzbuch, Gesetze im internet. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>
- Důvodová zpráva k tisku č. 18/5373, návrh zákona o trestnosti profesionálního podporování sebeusmrcení (*Entwurf eines Gesetzes zur Strafbarkeit der geschäftsmäßigen Förderung der Selbsttötung*) ze dne 1. 7. 2015, 18. volební období. [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/053/1805373.pdf>
- German court to decide legality of assisted suicide. Dw.com [online]. [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/german-federal-court-rules-patients-should-have-access-to-life-ending-drugs/a-37790952>
- „Rozhodnutí o vlastní smrti je základní lidské právo.“ Německo rozšíří možnosti eutanazie, Česká televize, 26. 2. 2020. [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3054080-rozhodnout-o-vlastni-smrti-je-zakladni-lidske-pravo-nemecko-rozsiri-moznosti-eutanazie>
- Rozsudek Spolkového ústavního soudu 2 BvR 2347/15, 2 BvR 2527/16, 2 BvR 2354/16, 2 BvR 1593/16, 2 BvR 1261/16, 2 BvR 651/16 ze dne 26. 2. 2020 [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupný z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/02/rs2020022_6_2bvr234715.html
- PROCHÁZKA, Tomáš. Nekonečné téma eutanazie. Ihned.cz [online]. 26. 4. 2019 [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66560860-nekonecne-tema-eutanazie>
- Bundestag lehnt Gesetzentwürfe zur Reform der Sterbehilfe ab. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2023/kw27-de-suiziddebatte-954918>

Nizozemsko

- Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zeldoding (Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě). Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-assisted-suicide-and-non-resuscitation-on-request>
- Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zeldoding (Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě). Overheid.nl. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/2018-08-01>
- Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding. (Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě).Overheid.nl. [online]. [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/2021-10-01/O?VergelijkMet=BWBR0012410%3fg%3d2020-03-19%26v%3d0>
- Euthanasia in the Netherlands. Knmg.nl [online]. 16 August 2017 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.knmg.nl/actualiteit-opinie/nieuws/nieuwsbericht/euthanasia-in-the-netherlands.htm>
- Regional Euthanasia Review Committees, Annual Reports[online]. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://english.euthanasiacommissie.nl/the-committees/documents/publications/annual-reports/2002/annual-reports/annual-reports>
- Euthanasia and newborn infants. Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-and-newborn-infants>.

- Euthanasia, assisted suicide and non-resuscitation on request. Government.nl [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/euthanasia/euthanasia-assisted-suicide-and-non-resuscitation-on-request>
- Dutch law on Termination of life on request and assisted suicide, World Federation of Right to Die Societies. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.worldrtd.net/dutch-law-termination-life-request-and-assisted-suicide-complete-text>
- Netherlands to broaden euthanasia rules to cover children of all ages [online], 2023. The Guardian [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/society/2023/apr/14/netherlands-to-broaden-euthanasia-rules-to-cover-children-of-all-ages>

Portugalsko

- Lei n.º 22/2023 de 25 de maio Regula as condições em que a morte medicamente assistida não é punível e altera o Código Penal. *Diário da República*. [online]. [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/22-2023-213498831>

Rakousko

- Gesamte Rechtsvorschrift für Sterbeverfügungsgesetz. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011782>
- Verfassungsgerichtshof: G 139/2019-71. 11. Dezember 2020. Dostupné z: https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH-Erkenntnis_G_139_2019_vom_11.12.2020.pdf
- Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB). Dostupný z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>
- Erläuterungen. [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/I/1177/fnameorig_1012538.html
- Švýcarsko se sebevražedné turistiky nezbaví [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1144017-svycarsko-se-sebevrazedne-turistiky-nezbavi>
- Sterbeverfügung [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.bmj.gv.at/themen/Fokusthemen/Dialogforum-Sterbehilfe.html>
- Sterbehilfe: Bisher 111 Sterbeverfügungen errichtet [online]. [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://orf.at/stories/3299488/>
- ASCIRS. [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: [ascirs.at](https://www.ascirs.at)
- Ein Jahr Sterbeverfügung: Was Menschen zum assistierten Suizid veranlasste. Derstandard.at [online]. [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000142688462/ein-jahr-sterbeverfuegung-was-menschen-zum-assistierten-suizid-veranlasste>

Španělsko

- Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo de regulación de la eutanasia. *Boletín Oficial del Estado*. [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-4628>

Švýcarsko

- Swiss Criminal Code of 21 December 1937. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/index.html>
- Death by Request in Switzerland: Post-traumatic stress disorder and complicated grief after witnessing assisted suicide [online]. 19/06/2019 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.ieb-eib.org/en/news/end-of-life/mental-health/death-by-request-in-switzerland-post-traumatic-stress-disorder-and-complicated-grief-after-witnessing-assisted-suicide-1627.html>

- A WAY OUT Growing number of people sign up for assisted suicide. <https://www.swissinfo.ch> [online]. FEB 14, 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://www.swissinfo.ch/eng/a-way-out_growing-number-of-people-sign-up-for-assisted-suicide/43899702
- Assistierter Suizid nach Geschlecht und Alter, Bundesamt für Statistik [online]. [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/aktuell/neue-veroeffentlichungen.assetdetail.3742880.html>
- Our Society [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.exit.ch/en/englisch/who-is-exit/>
- MILLS, George. What you need to know about assisted suicide in Switzerland. Dostupné z: www.thelocal.ch [online]. 3 May 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.thelocal.ch/20180503/what-you-need-to-know-about-assisted-death-in-switzerland>
- Exit Vision, Mission & Values, Exit International [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://exitinternational.net/about-exit/our-philosophy/>
- Self-determination in life and in death, Life circle [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.lifecircle.ch/?p=about&l=en>
- Brochure of DIGNITAS. [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=22&Itemid=5&lang=en
- Guidelines: Management of dying and death (2018, adapted in 2021) [online], 2021. [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.samw.ch/en/Ethics/Topics-A-to-Z/Dying-and-death.html>
- Long-term development of assisted suicide in Switzerland: analysis of a 20-year experience (1999–2018). *Swiss Medical Weekly* [online] 2023. [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://smw.ch/index.php/smw/article/view/3302/5610>
- Infos für Ärzteschaft. *Exit*. [online] [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.exit.ch/freitodbegleitung/infos-fuer-aerzteschaft/>
- EXIT – Self-Determined Living and Dying. *Exit*. [online] [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.exit.ch/en/>
- Membership. *Dignitas*. [online] [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=48&lang=en
- [About Exit. *Exit International*. \[online\] \[cit. 2023-09-13\]. Dostupné z: https://www.exitinternational.net/about-exit/about-exit/](https://www.exitinternational.net/about-exit/about-exit/)

Victoria (Australie)

- Voluntary Assisted Dying Act 2017, No. 61 of 2017 [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: [http://www.legislation.vic.gov.au/Domino/Web_Notes/LDMS/PubStatbook.nsf/f932b66241ecf1b7ca256e92000e23be/B320E209775D253CCA2581ED00114C60/\\$FILE/17-061aa%20authorised.pdf](http://www.legislation.vic.gov.au/Domino/Web_Notes/LDMS/PubStatbook.nsf/f932b66241ecf1b7ca256e92000e23be/B320E209775D253CCA2581ED00114C60/$FILE/17-061aa%20authorised.pdf)
- Voluntary Assisted Dying Bill 2017, Research Papers, Parliament of Victoria. [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.parliament.vic.gov.au/publications/research-papers/download/36-research-papers/13834-voluntary-assisted-dying-bill-2017>
- Voluntary Assisted Dying Review Board Reports To Parliament, Minister for Health, 28.8.2019 [online]. [cit. 2019-10-03] Dostupné z: <https://www.premier.vic.gov.au/voluntary-assisted-dying-review-board-reports-to-parliament/>
- Report of operations 2018-19, Voluntary Assisted Dying Review Board. [online]. [cit. 2019-10-16]. Dostupné z: <https://www.bettersafecare.vic.gov.au/sites/default/files/2019-08/VADRB%20Report%20of%20operations%202018-19%20FINAL.pdf>
- Voluntary assisted dying laws in the ACT. *Justice and Community Safety Directorate*. [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.justice.act.gov.au/justice-programs-and-initiatives/voluntary-assisted-dying-laws-in-the-act>
- Voluntary assisted dying. *health direct*. [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.healthdirect.gov.au/voluntary-assisted-dying>
- Voluntary Assisted Dying Act 2017. [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.legislation.vic.gov.au/bills/voluntary-assisted-dying-bill-2017>

- Voluntary Assisted Dying Act 2017. ACT NUMBER 61/2017. Version 006. [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.legislation.vic.gov.au/in-force/acts/voluntary-assisted-dying-act-2017/006>
- Report of operations July 2021 to June 2022. *Voluntary Assisted Dying Review Board*. [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.safercare.vic.gov.au/sites/default/files/2022-09/Voluntary%20Assisted%20Dying%20Review%20Board%20Report%20of%20Operations%20July%202021-June%2022_FINAL.pdf

Srovnání právní úpravy, která zmírňuje hrozící trestní postih v případě aktivní eutanazie nebo asistované sebevraždy

- Eutanazie v právním řádu ČR, epravo, 20. 10. 2004. [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-v-pravnim-radu-cr-28721.html>
- ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník, 3. vydání, 2023. Komentář k § 140. Usmrcení z důvodu eutanazie, s. 1858 – 1898. Dostupné ze systému Beck online.
- Dánsko, Straffeloven. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://danskelove.dk/straffeloven>
- Chorvatsko, Kazneni zakon. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>
- Itálie, *Codice Penale*. TITOLO DODICESIMODEI: DELITTI CONTRO LA PERSONA. [cit. 2023-07-27]. Dostupné z: <https://www.gazzettaufficiale.it/sommario/codici/codicePenale>
- Asistovaná sebevražda za určitých podmínek není nezákonná, rozhodl italský soud, 26.9.2019, Česká televize. [cit. 2019-10-15] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2934512-asistovana-sebevrazda-za-urcitych-podminek-neni-nezakonna-rozhodl-italsky-soud>
- Suicidio assistito, le condizioni fissate dalla Consulta in attesa della legge [online]. 25 luglio 2023n. l. [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://www.ilsole24ore.com/art/suicidio-assistito-condizioni-fissate-consulta-attesa-legge-AFzktWL>
- SENTENZA N. 242 ANNO 2019. Dostupný z: <https://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=2019&numero=242>
- Norsko, Penal Code (oficiální anglický překlad), kapitola 2 (*Kapittel 2*). Lovdata. [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Polsko, Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Wolters Kluwer. [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-karny-16798683>
- Portugalsko, Código Penal, Decreto-Leo n. 48/95, kapitola I Trestné činy proti osobám (*Dos crimes contra as pessoas*). [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://dre.pt/web/guest/legislacao-consolidada/-/lc/124532375/201910140856/73759125/diploma/indice>
- Rakousko, Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB). Rechtsinformationssystem des Bundes. [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>
- Rumunsko, Codul penal din 17 iulie 2009. Portal Legislativ. [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/109855>
- Řecko, ποινικού κώδικα. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/poinikos-kodikas-nomos-4619-2019>
- Španělsko, Código Penal. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444&tn=1&p=20230428>
- Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo, de regulación de la eutanasia: Disposición final primera. Modificación de la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-4628&tn=1&p=20210325>

Srovnání základních informací o právní úpravě výkonu aktivní eutanazie nebo asistované sebevraždy v ostatních částech světa

Colorado

- Colorado End-of-Life Options Act. *State of Colorado*. Dostupné z: <https://cdphe.colorado.gov/center-for-health-and-environmental-data/registries-and-vital-statistics/medical-aid-in-dying>
- COLORADO END-OF-LIFE OPTIONS ACT, 2022 DATA SUMMARY, WITH 2017-2022 TRENDS AND TOTALS. *Colorado Department of Public Health and Environment*. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1zFQhxce0tx1sK4P6HdP7E3W3bPWz_D-l/view

Havaj

- FREQUENTLY ASKED QUESTIONS. *State of Hawaii, Department of Health*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupný z: <https://health.hawaii.gov/opppd/files/2018/12/FAQ-OCOC-final-.pdf>
- OUR CARE, OUR CHOICE ACT (END OF LIFE CARE OPTION). *State of Hawaii, Department of Health*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupný z: <https://health.hawaii.gov/opppd/ococ/>
- 2021 Our Care Our Choice Annual Report. *State of Hawaii, Department of Health*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupný z: <https://health.hawaii.gov/opppd/files/2022/07/corrected-MAID-2021-Annual-Report.pdf>

Itálie

- SENTENZA N. 242 ANNO 2019. *Corte Costituzionale*. [online]. [cit. 2023-08-31]. Dostupný z: <https://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=2019&numero=242>
- Suicidio assistito, le condizioni fissate dalla Consulta in attesa della legge [online]. 25. 7. 2023 [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://www.ilsole24ore.com/art/suicidio-assistito-condizioni-fissate-consulta-attesa-legge-AFzktWL>

Japonsko

- ASAI, A. a kol. Japan should initiate the discussion on voluntary assisted dying legislation now. *BMC Medical Ethics*. [online]. 2023 [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://bmcmethics.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12910-023-00886-0>
- ASAI, A., FUKUYAMA, M. Voluntary assisted death in present-day Japan: A case for dignity. *Clinical Ethics*. [online]. 2023 [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/14777509221105746>

Jižní Austrálie

- Voluntary Assisted Dying in South Australia. *Government of South Australia*. Dostupné z: <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/services/primary+and+specialised+services/voluntary+assisted+dying/voluntary+assisted+dying+in+south+australia>
- Eligibility for people considering voluntary assisted dying. *Government of South Australia*. Dostupné z: <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/services/primary+and+specialised+services/voluntary+assisted+dying/information+about+voluntary+assisted+dying/eligibility+for+people+considering+voluntary+assisted+dying>
- Voluntary Assisted Dying Act 2021. *Government of South Australia*. Dostupné z: <https://www.legislation.sa.gov.au/lz?path=%2FC%2FA%2FVOLUNTARY%20ASSISTED%20DYING%20ACT%202021>
- Voluntary Assisted Dying in South Australia: Quarterly Report: 31 January to 30 April 2023. *Department for Health and Wellbeing, Government of South Australia*. Dostupné z: <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/be7c04b3-39b8-4dba-9ece-f01261d8a1a3/Voluntary+Assisted+Dying+in+South+Australia+-+Quarterly+Report+%2831+January+->

[+30+April+2023%29+FINAL.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-be7c04b3-39b8-4dba-9ece-f01261d8a1a3-oyj4DmG](#)

- Voluntary Assisted Dying in South Australia: Quarterly Report | 1 May to 30 June 2023. *Department for Health and Wellbeing, Government of South Australia*. Dostupné z: <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/6ced97ab-cb04-4ea2-bf70-da0e08587117/A4966660+-+Attachment+1+-+Voluntary+Assisted+Dying+in+South+Australia+Quarterly+Report+1+May+to+30+June+2023.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-6ced97ab-cb04-4ea2-bf70-da0e08587117-oEpBPMz>

Kolumbie

- Comunicado. Mayo 11 y 12 de 2022. SENTENCIA C-164-2022. *CORTE CONSTITUCIONAL DE COLOMBIA*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.corteconstitucional.gov.co/comunicados/Comunicado%2015%20-%20Mayo%2011%20de%202022.pdf>
- CAMARGO RUBIO, Ruben Darío. El derecho fundamental a una muerte digna requiere del conocimiento jurídico, ético y médico. Decisión de fin de vida. *Acta Colombiana de Cuidado Intensivo*. [online]. 2021. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0122726220300598>
- Decision C-239/97. *CORTE CONSTITUCIONAL DE COLOMBIA*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.corteconstitucional.gov.co/english/Decision.php?IdPublicacion=9214>
- Comunicado 27. Julio 22 de 2021. SENTENCIA C-233/21. *CORTE CONSTITUCIONAL DE COLOMBIA*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.corteconstitucional.gov.co/comunicados/Comunicado%2027%20-%20Julio%2022%20de%202021.pdf>
- Muerte Asistida (Eutanasia). ¿Cómo puedo solicitar la muerte asistida o eutanasia en Colombia? *Ministerio de Justicia y del Derecho*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: [https://www.minjusticia.gov.co/programas-co/LegalApp/Paginas/Muerte-Asistida-\(Eutanasia\).aspx](https://www.minjusticia.gov.co/programas-co/LegalApp/Paginas/Muerte-Asistida-(Eutanasia).aspx)
- Resolución número 0971. 1 Julio 2021. *Ministerio de Salud y Protección Social*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.minsalud.gov.co/sites/rid/Lists/BibliotecaDigital/RIDE/DE/DIJ/resolucion-971-de-2021.pdf>
- Corte Constitucional de Colombia reglamenta la eutanasia para niños y adolescentes. *Diario constitucional*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.diarioconstitucional.cl/2018/03/13/corte-constitucional-de-colombia-reglamenta-la-eutanasia-para-ninos-y-adolescentes/>
- CORREA MONTOYA, Lucas. JARAMILLO SALAZAR, Camila. De muerte lenta #2: Cifras, barreras y logros sobre el derecho a morir dignamente en Colombia. *DescLAB*. [online]. 2022 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: https://www.descclab.com/files/ugd/e0e620_6a4d002443244417a5552c762e40c785.pdf
- Aplicación de la Eutanasia: Bélgica, Colombia, Holanda y Luxemburgo. *Biblioteca del Congreso Nacional de Chile*. [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: https://obtienearchivo.bcn.cl/obtienearchivo?id=repositorio/10221/27089/1/BCN_Eutanasia_Belgica_Colombia_Holanda_Luxemburgo_FINAL.pdf
- Colombia. *The World Federation of Right to Die Societies*. [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://wfrtds.org/worldmap/colombia/>

Maine

- Death with Dignity Frequently Asked Questions. *Maine Department of Health and Human Services*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.maine.gov/dhhs/mecdc/public->

health-systems/data-research/vital-records/documents/word-files/QA-for-Death-with-Dignity.docx

- An Act To Enact the Maine Death with Dignity Act. *Legislature Maine*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: https://legislature.maine.gov/legis/bills/bills_129th/chapters/PUBLIC271.asp
- STATE REPORTS. *MAINE DEATH WITH DIGNITY*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.mainedeathwithdignity.org/state-reports/>

Montana

- Baxter v. Montana. *JUSTIA*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://law.justia.com/cases/montana/supreme-court/2009/50c59956-3100-468d-b397-4ab38f6eda4d.html>
- Status of Medical aid in dying: Montana. *Compassion & choices*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.compassionandchoices.org/in-your-state/montana>
- Medical Aid in Dying in Montana. *Compassion & choices*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.compassionandchoices.org/in-your-state/montana/aid-in-dying>

New Jersey

- Medical Aid in Dying. *State of New Jersey Department of Health*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.nj.gov/health/advancedirective/maid/>
- CHAPTER 59: An Act concerning medical aid in dying for the terminally ill, supplementing Titles 45 and 26 of the Revised Statutes, and amending P.L.1991, c.270 and N.J.S.2C:11-6. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://pub.njleg.gov/bills/2018/PL19/59 .HTM>,

New Mexico

- Elizabeth Whitefield End-of-Life Options Act. *New Mexico Department of Health*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.nmhealth.org/about/erd/bvrhs/vrp/maid/>

Nový Jižní Wales

- Voluntary assisted dying: An overview. *New South Wales Government*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.health.nsw.gov.au/voluntary-assisted-dying/Pages/Voluntary-assisted-dying-overview.aspx>
- Voluntary Assisted Dying Act 2022 No 17. *NSW Legislation*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://legislation.nsw.gov.au/view/html/inforce/current/act-2022-017>

Nový Zéland

- Assisted Dying Service. *Ministry of Health – Manatū Hauora*. [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.health.govt.nz/our-work/regulation-health-and-disability-system/assisted-dying-service>
- Registrar (assisted dying) Annual Report – June 2023. *Ministry of Health – Manatū Hauora*. [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.health.govt.nz/publication/registrar-assisted-dying-annual-report-june-2023>
- Registrar (assisted dying) Annual Report. *Ministry of Health – Manatū Hauora*. [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.health.govt.nz/publication/registrar-assisted-dying-annual-report>

Oregon

- Death with Dignity Act. [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.oregon.gov/oha/ph/providerpartnerresources/evaluationresearch/deathwithdignityact/pages/faqs.aspx>
- Oregon Revised Statute: Oregon's Death with Dignity Act. [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.oregon.gov/oha/PH/PROVIDERPARTNERRESOURCES/EVALUATIONRESEARCH/DEATHWITHDIGNITYACT/Pages/ors.aspx>

- Oregon Death with Dignity Act. 2022 Data Summary. [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.oregon.gov/oha/PH/PROVIDERPARTNERRESOURCES/EVALUATIONRESEARCH/DEATHWITHDIGNITYACT/Documents/year25.pdf>

Peru

- CONSULTA EXPEDIENTE N° 14442 – 2021 LIMA. *Corte Suprema de Justicia de la República* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://img.lpderecho.pe/wp-content/uploads/2022/08/Consulta-14442-2021-LPDerecho.pdf>
- ¡Histórico! Esta es la sentencia que reconoce el derecho a una muerte digna en el caso Ana Estrada. *La Ley* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://laley.pe/art/10717/historico-esta-es-la-sentencia-que-reconoce-el-derecho-a-una-muerte-digna-en-el-caso-ana-estrada>

Queensland

- Implementation of voluntary assisted dying. *Queensland Government*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.health.qld.gov.au/clinical-practice/guidelines-procedures/voluntary-assisted-dying/explained/overview>
- Voluntary Assisted Dying Act 2021. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/asmade/act-2021-017>
- Voluntary assisted dying. *Queensland Government*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.qld.gov.au/health/support/voluntary-assisted-dying>

Tasmánie

- Voluntary Assisted Dying. *Tasmanian Government*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.health.tas.gov.au/health-topics/voluntary-assisted-dying>
- End-of-Life Choices (Voluntary Assisted Dying) Act 2021. *Tasmanian Legislation*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.legislation.tas.gov.au/view/whole/html/asmade/act-2021-001>
- Report on the End-of-Life Choices (Voluntary Assisted Dying) Act 2021's operation in its first six months. *Department of Health*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.health.tas.gov.au/sites/default/files/2023-07/Voluntary%20Assisted%20Dying%20Report%20on%20the%20Acts%20Operation%20in%20its%20First%20Six%20Months%20-%20June%202023.pdf>

Vermont

- MEDICAL AID IN DYING. Act 39: Patient Choice and Control at the End of Life. [online]. [cit. 2023-09-04]. *Vermont Ethics Network*. Dostupné z: <https://vtethicsnetwork.org/palliative-and-end-of-life-care/medical-aid-in-dying-act-39>
- Report Concerning Patient Choice at the End of Life. *Vermont Department of Health* [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://vtethicsnetwork.org/wp-content/uploads/2022/01/2022-Patient-Choice-Legislative-Report.Final-002.pdf>

Washington

- Washington Death with Dignity Act, Initiative 1000, RCW 70.245, 2008. Dostupný z: <https://app.leg.wa.gov/rcw/default.aspx?cite=70.245>
- Death with Dignity Act [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://doh.wa.gov/data-and-statistical-reports/health-statistics/death-dignity-act>
- 2021 Death with Dignity Act Report. Disease Control & Health Statistics Center for Health Statistics, July 15, 2022. Dostupné také z: <https://doh.wa.gov/sites/default/files/2022-11/422-109-DeathWithDignityAct2021.pdf?uid=64f1978a51062>

Washington D.C.

- COUNCIL OF THE DISTRICT OF COLUMBIA. NOTICE D.C. LAW 21-182, the Death with Dignity Act of, 2016. Dostupné z:

https://dchealth.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/doh/page_content/attachments/Death%20With%20Dignity%20Act.FINAL_.pdf

- Death with Dignity Act of 2016 [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://dchealth.dc.gov/page/death-dignity-act-2016>
- District of Columbia Death with Dignity Act 2021 Data Summary [online]. District of Columbia Department of Health [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://dchealth.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/doh/publication/attachments/2021%20Death%20with%20Dignity%20Annual%20Report.pdf>

Západní Austrálie

- Voluntary Assisted Dying. *Government of Western Australia*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.health.wa.gov.au/voluntaryassisteddying>
- Voluntary Assisted Dying Act 2019. *Western Australian Legislation*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/statutes.nsf/law_a147242.html
- Annual Report 2021–22. *Voluntary Assisted Dying Board Western Australia*. [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupný z: <https://www.health.wa.gov.au/~media/Corp/Documents/Health-for/Voluntary-assisted-dying/VAD-Board-Annual-Report-2021-22.pdf>